

Loyalis

op weg

Jaarverslag
2015

jij, je pensioen en **Loyalis**

Inhoud

Voorwoord	3	Enkelvoudige jaarrekening	127
Directieverslag	5	• Enkelvoudige balans Loyalis NV	127
Verslag Raad van Commissarissen	30	• Enkelvoudige winst- en verliesrekening Loyalis NV	128
• Pre-advies Raad van Commissarissen	38	Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening Loyalis NV	129
Geconsolideerde jaarrekening	39	• Waarderingsgrondslagen	129
• Geconsolideerde balans Loyalis NV	39	• Toelichting op de enkelvoudige balans Loyalis NV	131
• Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat Loyalis NV	40	• Toelichting op de enkelvoudige winst- en verliesrekening Loyalis NV	138
• Geconsolideerd mutatie overzicht eigen vermogen Loyalis NV	42	• Overige toelichtingen Loyalis NV	139
• Geconsolideerd kasstroomoverzicht Loyalis NV	43	Overige gegevens	141
Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening	44	• Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat	141
• Grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening	44	• Voorstel betreffende bestemming van het resultaat	141
• Toelichting op de geconsolideerde balans	59	• Dividenduitkering	141
• Toelichting op het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat	93	• Gebeurtenissen na balansdatum	141
• Overige toelichtingen	100	• Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	142
Risicomanagement	104	Personalia	155

Voorwoord

De markt voor aanvullingen op pensioenen is volop in beweging. Naast veel discussies over de toekomstige inrichting van het pensioenstelsel, waren er in 2015 veel veranderingen die gevolgen hebben voor de klant. De verantwoordelijkheid voor een goed pensioen komt steeds nadrukkelijker bij de individuele klant te liggen. Daar spelen we op in. Door duidelijke keuzes te maken in onze marktpositie, onze producten en onze interne organisatie. Dat zijn de uitgangspunten waarop we onze activiteiten in 2015 hebben gericht.

Een duidelijke koers

Loyalis kiest voor een propositie met een duidelijke koers: Jij, je pensioen & Loyalis. Loyalis als dé verzekeraar van aanvullingen op je pensioen. De verdere versobering van het pensioenstelsel en toenemende individualisering zijn trends waar de propositie naadloos op aansluit.

Goede kwaliteit tegen een scherpe prijs

Intern brengen we onze systemen en processen verder op orde. We implementeren onze kernwaarden, maken onze organisatie eenvoudiger en gemakkelijker werkbaar en werken gestaag verder aan het automatiseren van onze processen. Met als doel: meer gemak voor de klant en een goede kwaliteit tegen een scherpe prijs.

Op weg

In dit jaarverslag beschrijven we welke paden wij in 2015 hebben bewandeld, gerelateerd aan interne en externe ontwikkelingen én aan onze drijfveren. Uiteraard vertellen we ook waar die paden ons gebracht hebben, welke verbindingen we de komende jaren verwachten tegen te komen en waar we naar toe willen. Het thema in dit jaarverslag is dan ook niet voor niets “Loyalis op weg”, want dat zijn we.

De verantwoordelijkheid
voor een goed
pensioen komt steeds
nadrukkelijker bij de
individuele klant te
liggen

Zie pagina 3

Het jaar 2015 is een turbulent jaar geweest. De financiële markten waren onrustig, de aftopping van het pensioengevend inkomen is doorgevoerd en de mogelijkheden voor zzp'ers om pensioen op te bouwen zijn verruimd. Loyalis heeft op al deze ontwikkelingen ingespeeld, proposities voor klanten ontwikkeld en deze aan hen aangeboden. Ondanks de turbulentie heeft Loyalis een positief intrestresultaat weten te behalen en hiermee zijn solvabiliteit weten te verbeteren. Ook de interne kant, de bedrijfsvoering en het inrichten van onze automatisering, vroegen in 2015 veel aandacht.

Voor wie zijn wij er?

Loyalis is er uiteraard voor zijn klanten. Waar dit begon bij de klanten van de pensioenfondsen ABP en Bpf Bouw, werken we inmiddels ook voor klanten in de zorgsector en voor Premie Pensioen Instellingen (PPI's). Ook zijn we als aanbieder van het ZZP Pensioen actief voor de nog steeds groeiende groep zzp'ers die behoefte heeft aan een goede pensioenoplossing. Dit betekent dat we zowel voor werkgevers als direct voor werknemers en hun gezinnen werken. Kernwaarden hierbij zijn dat we goede passende producten en service aan onze klanten bieden.

Waar staan we voor?

Loyalis biedt aanvullingen aan op de pensioenregelingen, waarmee de financiële situatie van afnemers zekerder wordt. Dit doen wij van oudsher vanuit het klantbelang. Dit DNA blijft onveranderd. Dankzij onze kennis van aanvullende regelingen kunnen wij altijd zorgen voor een passend aanbod. Wij werken op een transparante wijze, waarbij we de belangen van de klanten dienen door financiële producten tegen een

faire prijs aan te bieden. Om de continuïteit te waarborgen, houdt Loyalis solide financiële buffers aan. Hierdoor kunnen polishouders ook op lange termijn hun eventuele uitkering blijven ontvangen.

Wie zijn wij en wat doen we voor onze klanten?

Loyalis is een volle dochteronderneming van APG Groep NV. Onze focus ligt volledig op het ontwikkelen en aanbieden van aanvullende pensioenproducten en -diensten. Dit vertaalt zich in arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, overlijdensrisicoverzekeringen, nabestaandenpensioen, aanvullend pensioen en beleggingsfondsen. Ook de levensloopregeling vormt een onderdeel van onze portefeuille.

Breed servicepakket

Wij bieden onze diensten aan in een breed servicepakket. Zo verschaffen we via onze Kennis en Consult-activiteiten aanvullende programma's op het gebied van vitaliteit. En bij onze arbeidsongeschiktheidsverzekeringen bieden we onder meer preventie- en schadelastbeheersingsdiensten aan.

Ontwikkelingen op de markt

In 2015 deden zich twee belangrijke ontwikkelingen voor waarop Loyalis actief heeft ingespeeld. Zo werd het pensioengevend inkomen afgetopt op € 100.000,-.

Hierdoor ontstond de vraag om het daardoor ontstane pensioentekort voor werknemers met een pensioengevend salaris boven € 100.000,- op te vangen. Loyalis kwam met een oplossing door aanvullende producten voor het nabestaandenpensioen en aanvullende pensioenopbouw te ontwikkelen. We boden dit eerst aan als tijdelijke oplossing voor de pensioenfondsen. In de loop van 2015 ontwikkelden de fondsen een eigen propositie. Klanten hebben nu de keuze voor een aanvullend pensioen bij hun fonds, maar kunnen dit ook bij Loyalis afnemen.

ZZP Pensioen

Een tweede belangrijke ontwikkeling in 2015 waarop Loyalis heeft ingespeeld, was de komst van het ZZP Pensioen. Door een aantal wijzigingen in de wet- en regelgeving is het aantrekkelijker voor zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) geworden om pensioen op te bouwen. Daarom ontwikkelde Loyalis samen met vier zzp-organisaties het ZZP Pensioen. Een belangrijke innovatieve stap. Kenmerkend voor dit pensioen zijn een flexibele inleg, een flexibele uitkeringsduur, het beschikbaar komen van het opgebouwde pensioen in het geval van arbeidsongeschiktheid en het vrijvallen van het opgebouwde vermogen aan nabestaanden bij overlijden. Loyalis bouwde in 2015 geleidelijk een portefeuille op met circa 1300 deelnemers en € 9,7 miljoen ingelegd kapitaal.

Omzetdoelstellingen

Het premieniveau over 2015 bedroeg € 264 miljoen versus € 273 miljoen vorig jaar (zie verder Kerncijfers en toelichting). Ondanks de daling van het totale premievolume deed vooral de structurele premie van arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AOV) het veel beter dan verwacht. We zijn in staat gebleken een omzetstijging te realiseren van meer dan 10%, terwijl de markt als geheel een krimp liet zien. De zorgsector draagt inmiddels aanzienlijk bij aan deze structurele premie-omzet. Daarnaast overtroffen we eveneens de structurele premiedoelstelling voor onze nabestaandenverzekeringen. Het verval van Levensloop viel mee. De eenmalige premie deed het slechter dan verwacht vanwege het uitblijven van Premie Pensioen Instelling-gerelateerde omzet.

Indexatie

Een deel van onze producten kent een voorwaardelijke indexatie. Loyalis was dankzij de goede resultaten in 2015 in staat om indexatie toe te kennen op deze producten. Daarmee geeft Loyalis invulling aan zijn ambitie om producten aan te bieden die bijdragen aan een passende aanvullende pensioenopbouw of risicodekking. Wilt u meer weten over de manier waarop Loyalis indexatie toepast, kijk dan op onze website www.loyalis.nl/indexatie.

Kansen voor de toekomst

Wij zien ontwikkelingen en kansen in de markt, waarop we als niche-verzekeraar zullen inspelen. Het volume van arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zien we toenemen. Verder zien we kansen voor opbouwpensioenoplossingen. Voortbordurend op de lancering van ZZP Pensioen en het aftoppingsproduct, verwachten we nieuwe proposities te formuleren die zowel bijdragen aan de omzetverhoging als passen in het veranderende landschap van Schade, Leven en Sparen & Beleggen. Met het bestaande productenpalet binnen AOV en Nabestaandenpensioen zien we mogelijkheden via het geselecteerde intermediair nieuwe sectoren te betreden. Vanwege toenemende individuele verantwoordelijkheid en nieuwe ontwikkelingen in wet- en regelgeving, zien wij kansen om de particuliere klant in nog meer opzichten te kunnen bedienen. Tenslotte staat in 2016 het klantbelevingsprogramma centraal, zowel naar werkgevers als werknemers toe.

Transitie

Intern was er veel aandacht voor het implementeren van een modernere administratievoering. Hiermee willen we onze klanten sneller en goedkoper van dienst zijn. De transitie van de huidige oude systemen naar een eenvoudiger, goedkopere en doelmatigere systeeminrichting bleek echter complexer dan verwacht. De oorspronkelijke planning, gericht op het

Ook zijn we als aanbieder van het ZZP Pensioen actief voor de nog steeds groeiende groep ZZP'ers die behoefte heeft aan een goede pensioenoplossing

Zie pagina 5

volledig afronden van de migratie van alle systemen is daardoor bijgesteld. In het jaar 2016 zal de migratie opnieuw de volle aandacht van directie en medewerkers vragen.

Tegelijkertijd met de transitie van systemen werd onze organisatie gestroomlijnd. Zo werd de vestiging Amsterdam gesloten. Door de sluiting van de Amsterdamse vestiging zijn alle activiteiten van Loyalis nu in Heerlen ondergebracht, met uitzondering van de salesorganisatie die in het land verspreid aanwezig is. Door deze operatie kunnen we voortaan efficiënter en effectiever werken.

Ook hebben we de organisatie vereenvoudigd vanuit het oogpunt van versterking van de klantketen. We hebben een aantal afdelingen samengevoegd om daarmee de communicatie en interne afstemming te verbeteren. Wanneer het veranderprogramma vergaand is doorgevoerd zal worden bekeken op welke wijze vervolgstappen in de afslanking van de organisatie worden gezet.

Bestuur en toezicht

In 2015 hebben we ons compliance-raamwerk verder aangescherpt. Hierdoor is de monitoring op kwalitatief gebied verbeterd. Op deze manier zijn we beter in staat er voor te zorgen dat onze bedrijfsvoering in overeenstemming is met de op ons van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

Aanpassing aan wet- en regelgeving

Omdat we ons bezighouden met verzekeren, vermogensopbouw en beleggen, kennen we een breed spectrum van wet- en regelgeving dat op ons van toepassing is. In 2015 hebben we voortdurend en structureel erop toegezien dat we bij Loyalis voldoen aan deze wet- en regelgeving.

In 2015 stond in het kader van compliance verder de systematische integriteitsrisicoanalyse centraal op onze agenda. Integriteitsrisico's kunnen de organisatie en de sector ernstige financiële en reputatieschade toebrengen. Loyalis heeft in 2015 in kaart gebracht welke integriteitsrisico's zich kunnen voordoen en hoe deze beheerst worden. Door het systematisch in kaart brengen van deze integriteitsrisico's zijn we in staat om vroegtijdig op wijzigingen in het risicobeeld in te spelen.

Loyalis voldoet aan de vereisten van de AIFMD (Alternative Investment Fund Managers Directive) en de Wft (Wet op het financieel toezicht). De AIFMD heeft twee doelen: enerzijds meer transparantie naar investeerders en toezichthouders en anderzijds een versterking van de financiële stabiliteit. De Wft reguleert de Nederlandse financiële markt en biedt regels voor financiële ondernemingen werkzaam in die markt. Verder voldoet Loyalis aan de maatregelen van de Amerikaanse Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA).

Loyalis heeft zich terdege voorbereid op EMIR en zal in 2016 de stap maken naar clearing via een clearinghuis. EMIR staat voor European Market Infrastructure Regulation, de veelgebruikte naam voor een Europese verordening die uitvoering geeft aan bepaalde afspraken van de G20 naar aanleiding van de rol van derivaten in de financiële crisis in 2008. De EMIR werkt als Europese verordening direct en zal qua clearingverplichting voor over-the-counter-derivaten in 2016 haar intrede doen. Zo zal Loyalis in 2016 starten met het afwickelen van renteswaptransacties via een CCP (central counterparty). Ten slotte zijn we klaar voor Solvency II. Deze regelgeving van Europese oorsprong is met ingang van 1 januari 2016 in werking getreden. De afgelopen jaren hebben we hier veel voorbereidingen voor getroffen. De kritische bedrijfsfuncties zijn op orde, de rekenmodellen up-to-date en

de rapportageprocessen hebben we zodanig aangepast dat we tijdig kunnen voldoen aan de rapportageverplichtingen onder Solvency II.

Kapitaal en solvabiliteit

Loyalis is klaar voor de nieuwe kapitaaleisen en rapportageverplichtingen die als onderdeel van Solvency II per 1 januari 2016 formeel ingaan. In 2014 en 2015 gaven we Solvency II al verder vorm. We rapporteren formeel aan de toezichthouder over Solvency-gerelateerde onderwerpen en leveren al financiële rapportages op die voldoen aan de eisen die Solvency II stelt.

Vertrouwen

Deze set aan nieuwe eisen heeft geleid tot meer transparantie, waardoor klanten, toezichthouders en andere belanghebbenden verzekeraars beter kunnen vergelijken. Dit moet leiden tot meer vertrouwen bij onze klanten.

Solide verzekeraar

Loyalis is een solide verzekeraar, 100% dochter van APG Groep en zelfstandig in staat om aan de gestelde kapitaal- en rendementseisen te voldoen. Dat laatste uitgangspunt is bepalend voor de manier waarop we ons vermogen beheren en voor de kapitaalmarges die we hanteren.

Uit Solvency II volgt dat een verzekeringsmaatschappij voldoende kapitaal moet aanhouden om te allen tijde aan alle verplichtingen te kunnen voldoen. Verder dient de verzekeraar te beschikken over een gedegen interne governance en een risicoraamwerk. De rapportage aan de toezichthouders en belanghebbenden dient een duidelijke structuur te hebben. Voor de samenstelling van het kapitaal heeft Loyalis een voorkeur voor Tier1-kapitaal: dit is kapitaal dat permanent beschikbaar is zonder contractuele aflossingsverplichtingen. Loyalis voldoet ruimschoots aan de solvabiliteitseisen van de toezichthouder en aan haar eigen interne norm van 150% van de wettelijke eis.

Verantwoord beleggen

Verantwoord beleggen is voor Loyalis een integraal onderdeel van de beleggingsfilosofie en het beleggingsproces. We hebben ons beleid verantwoord beleggen in 2015 geactualiseerd. Daarbij hebben wij het beleid van onze vermogensbeheerders ten behoeve van ons verzekeringsbedrijf geïntegreerd in het Loyalis-beleid verantwoord beleggen. We dragen verantwoord beleggen actief uit om zo een duurzaam bedrijfsbeleid te bevorderen. We werken samen met externe vermogensbeheerders om het effect van dit beleggingsbeleid te vergroten. Van externe partijen die onze beleggingen beheren verlangen wij dat zij op verantwoorde

wijze handelen en een positieve bijdrage leveren aan ESG-factoren (Environmental, Social, Governance). Jaarlijks brengt Loyalis een Jaarverslag Verantwoord Beleggen uit.

Integreren van ESG-factoren

Als langetermijnbelegger is het belangrijk voor ons dat ondernemingen goed omgaan met de omgeving en de medewerkers en dat zij goed worden bestuurd. Wij zijn ervan overtuigd dat er betere beslissingen over beleggingen kunnen worden genomen door systematisch rekening te houden met milieu- (Environmental), sociale (Social) en bestuurlijke (Governance) kwesties en deze factoren in het beleggingsproces mee te nemen. Daarom is het integreren van deze ESG-factoren opgenomen in onze Investment Beliefs. Klanten hechten er in toenemende mate waarde aan dat ingelegde premies verantwoord belegd worden. Aan deze wens willen wij recht doen.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen en beleggen

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) is een integraal onderdeel van het beleggingsbeleid. Loyalis heeft MVB uitbesteed aan APG Asset Management. Hierbij maakt Loyalis gebruik van de visie en de uitvoering van MVO (maatschappelijk verantwoord ondernemen) van APG. APG gaat in dialoog met bedrijven om een verantwoord en goed

ondernemingsbestuur te realiseren. Van ondernemingen wordt verwacht dat zij de uitgangspunten van de UN Global Compact respecteren. Dit is een initiatief van de Verenigde Naties dat maatschappelijk verantwoord ondernemen bevordert op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieubescherming en corruptiebestrijding. Ook gebruikt Loyalis zijn rechten als aandeelhouder om het duurzaam beleggingsbeleid mede vorm te geven. Bovendien zijn we voortdurend op zoek naar aantrekkelijke beleggingen die duurzaamheid bevorderen.

In het beleid Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) leggen we uit hoe we verantwoord beleggen hebben verankerd in ons beleggingsproces. In ons verslag over verantwoord beleggen - dat wij in 2015 voor het eerst publiceerden over het jaar 2014 - kunt u lezen hoe wij verantwoord beleggen in de praktijk hebben toegepast en welke resultaten wij hierbij geboekt hebben.

Loyalis doet nog meer op het gebied van MVO. Bij aanbestedingsprocedures en nieuwe contracten hebben we aandacht voor social return met de bedoeling de arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te vergroten. Ook wegen we bij de selectie van leveranciers en nieuwe producten de MVO-aspecten mee in het beslissingstraject.

Risicomanagement

Risicomanagement heeft voortdurend onze aandacht. We ontwikkelen ons risicomanagement continu verder. In 2015 hebben we onze risicobereidheid nogmaals intern getoetst. Hieruit volgde dat we ons beleid op dit aspect nader hebben aangescherpt en de bijbehorende risicokaders hebben aangepast. We monitoren voortdurend of genomen risico's binnen deze kaders vallen en indien nodig nemen we hiervoor risicobeperkende maatregelen.

Risicomanagement is een belangrijk onderwerp binnen het bestuur van Loyalis. Het risicobeleid wordt ter goedkeuring aan de Raad van Commissarissen voorgelegd, waaronder ook de risicobereidheid, de kapitaalallocatie en het liquiditeitsbeslag. Het risicobudget wordt bepaald door de gewenste strategische positie en de risicotolerantie. Daarbij hebben we aandacht voor actuariële, beleggings-, strategische, verslagleggings- en operationele risico's, ondersteund door een jaarlijks intern uitgevoerde ALM-studie (Asset Liability Management). In deze studie worden de financiële risico's getoetst. Vervolgens wordt conform de Solvency II-richtlijnen een aantal risico's en mogelijke managementacties doorgerekend op hun gevolgen voor onder meer resultaat en solvabiliteitspositie; dit is de zogenaamde Eigen Risico Beoordeling ofwel ORSA (Own Risk and Solvency Assessment).

Risicomanagement in de organisatie

Loyalis onderscheidt drie niveaus van beheersing, ook wel de three lines of defence genoemd:

- De eerste lijn is de lijnorganisatie (inclusief de afdelingen Investments en Actuarieel), die primair verantwoordelijk is voor het onderkennen van risico's en de beheersing daarvan.
- De tweede lijn wordt gevormd door de afdelingen Risicomanagement en Compliance, die de beheersing van deze risico's toetsen en hierover rapporteren.
- De derde lijn is de onafhankelijke Internal Audit-functie die de opzet, het bestaan en de werking van de risico-organisatie en -operatie toetst.

In 2015 is de organisatie en werkwijze ingericht volgens de relevante Solvency II-regels.

Risk Management Committee

De Risk Management Committee (RMC) monitort en evalueert het totale risicoprofiel van Loyalis. De RMC adviseert de directie onder meer over risicokaders, financiële risico's (bij thema's zoals ALM, het beleggingsplan en de solvabiliteit) en operationele risico's. Het doel van de RMC is beheersing van de financiële en operationele risico's door kaderstelling en monitoring.

Het risicoprofiel van de portefeuille en de belangrijkste marktrisico's worden met regelmaat gevolgd. De periodieke risicorapportage geeft een volledig beeld van alle risico's.

Risico Allocatie Platform

Naast de RMC heeft Loyalis het Risico Allocatie Platform (RAP). Dit is ingericht om de technische financiële risico's en de verdeling van het risicobudget over beleggingscategorieën en actuariële risico's te beheersen. Het RAP richt zich op het inzetten van risicokapitaal vanuit balansmanagement, gebaseerd op het verwachte rendement per risico-eenheid. Zowel naar activa als naar passiva. In het RAP ligt ook de primaire verantwoordelijkheid tot besluitvorming in de eerste lijn.

Risicomanagement en directie

De risicomanager participeert actief in de managementteamvergaderingen. Daarnaast is de functie vertegenwoordigd in relevante stuurgroepen. De directie van Loyalis is eindverantwoordelijk voor het risicomanagement.

Group Internal Audit

De internal auditfunctie, uitbesteed bij APG Groep NV, voert systematisch en planmatig audits uit en rapporteert hierover aan de directie en de Audit & Risk Committee (ARC) van de Raad van Commissarissen.

Raad van Commissarissen

Risicomanagement is een belangrijk aandachtsgebied voor de Audit & Risk Committee (ARC) en voor de Raad van Commissarissen. De rapportage over de kwaliteit van de interne beheersing is een van de kernonderwerpen in de ARC.

Beleggingsadviescommissie (BAC)

Op beleggingsgebied laat de directie zich adviseren door een beleggingsadviescommissie met externe deskundigen. De samenstelling van deze commissie vindt u aan het einde van dit jaarverslag in de rubriek Personalia.

Risicocategorieën

Loyalis laat het risicokader zoveel als mogelijk anticiperen op de regelgeving zoals die onder Solvency II van toepassing is. Solvency II onderscheidt een groot aantal risico's. Deze worden gekwantificeerd op basis van het verlies dat zich eens in de 200 jaar zou kunnen voordoen (de zogenaamde 99,5% zekerheid die wordt vertaald in de Value at Risk). Via correlatiematrixes wordt dit getotaliseerd tot het bedrag dat in zo'n worst case-situatie verloren zou kunnen gaan. Loyalis is van mening dat deze systematiek ook voor hem passend is.

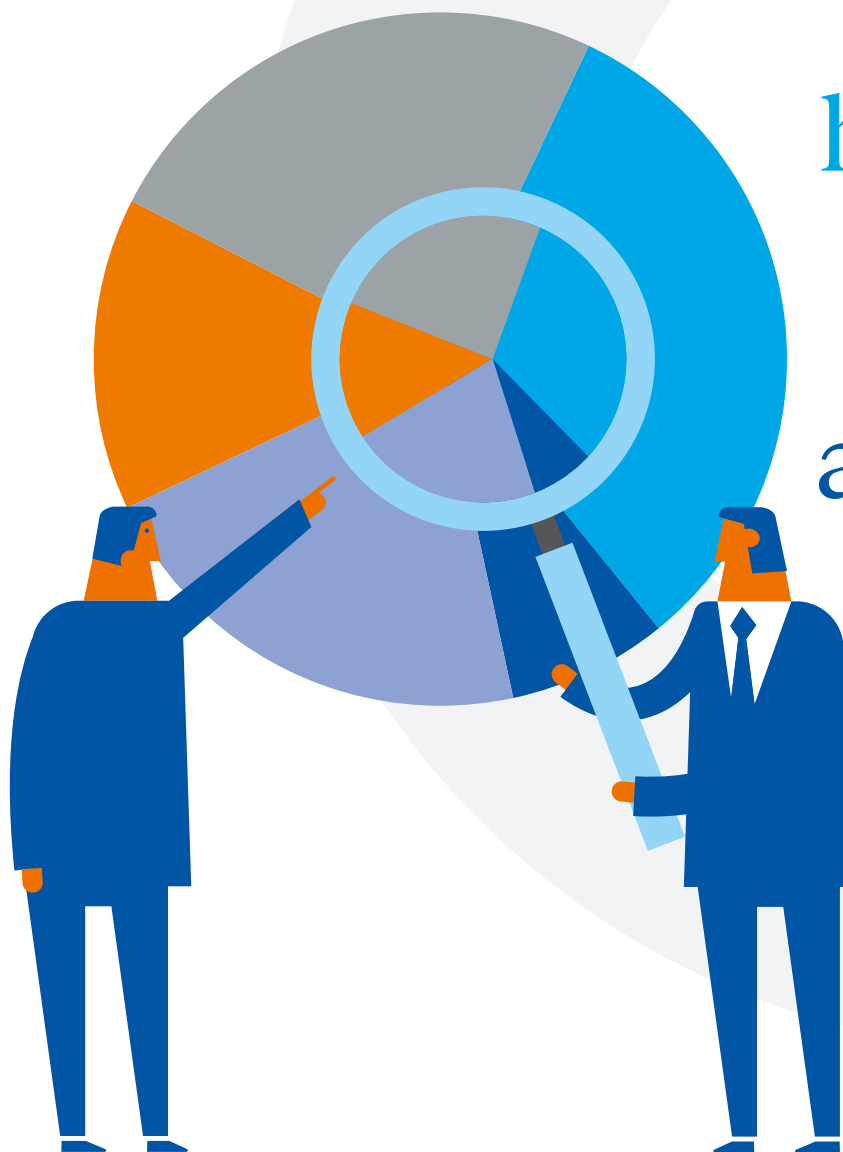
Financiële risico's

De financiële risico's worden primair in ALM-context (beleggingen/verplichtingen) beheerst binnen het geldende risicokader. Met het oog op de rendementsverwachting hanteert Loyalis spreadrisico als primair mismatch-risico. Secundair zijn vastgoedrisico en risico's alternatieve beleggingen. Rente- en valutarisico's worden beperkt door inzet van derivaten. Risico's en posities worden continu bewaakt en zo nodig bijgestuurd.

Verzekeringstechnische risico's

De verzekeringstechnische risico's - waarvan langlevens-, kortlevens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's de grootste zijn - worden beheerst door een adequaat acceptatiebeleid en deels door herverzekering. Met schadelastbeheersing als essentieel onderdeel. We sturen hier op de gewenste hoeveelheid risico.

Voor een uitgebreide toelichting op beide bovengenoemde risico's en de daarbij behorende gevoeligheidsanalyses verwijzen we naar het hoofdstuk Risicomanagement als onderdeel van de jaarrekening.

Ondanks de daling van het totale premievolume deed vooral de structurele premie van arbeidsongeschiktheidsverzekeringen het veel beter dan verwacht

Zie pagina 7

Operationele risico's

Voor operationele risico's geldt een uitgebreid systeem van beheersmaatregelen, dat bestaat uit procesgerichte testen (opzet, bestaan, werking), gegevensbeoordelingen, verbeteracties, kwaliteitsmanagement en incidentmanagement. Dat systeem wordt regelmatig geëvalueerd. Daarbij zoeken we voortdurend naar verdere verbetering van het in kaart brengen, analyseren, beheersen en monitoren van de risico's.

Compliance-risico

Het compliance-risico heeft in de kern een tweeledig karakter. Aan de ene kant bestaat het risico dat Loyalis niet voldoet aan geldende wet- en regelgeving. Aan de andere kant is er sprake van een reputatierisico als gevolg van mogelijk niet integer handelen door Loyalis of één van zijn medewerkers. Het eerste risico wordt beheerst door de werking van een interne Commissie Monitoring Wet- en Regelgeving (CMWR). Het tweede risico wordt onder meer beheerst door de implementatie van toetsing op naleving van de interne gedragscode. Tevens is een compliancecyclus geïmplementeerd, waarbij - aan de hand van een kwartaalrapportage - de directie en de ARC meegenomen worden in ontwikkelingen op het gebied van compliance. Op deze wijze is geborgd dat tijdig en effectief bijgestuurd kan worden.

Loyalis stuurt aan de hand van een Plan Do Check Act-cyclus op een aantal regelkringen. Hierbij worden de belangrijkste risico's in het risicoraamwerk onderscheiden, gedocumenteerd en beheerst. Dit proces is vastgelegd in het Handboek Risicomanagement dat periodiek wordt geactualiseerd.

Corporate governance

Onder "corporate governance" verstaan we de wijze waarop de onderneming door het bestuur wordt aangestuurd en de manier waarop hierover verantwoording wordt afgelegd aan Raad van Commissarissen, de aandeelhouder en andere stakeholders. Loyalis hecht waarde aan een hoogwaardige corporate governance.

Om een goede werking van corporate governance te borgen heeft Loyalis diverse maatregelen getroffen die wij onderstaand nader zullen toelichten.

Naleving wet- en regelgeving

Binnen Loyalis is een Commissie Monitoring Wet- en Regelgeving actief die nieuwe en gewijzigde wet- en regelgeving tijdig signaleert. Resultaten van dit proces vinden zijn beslag in een compliancerapportage aan de directie. Loyalis evalueert dit proces jaarlijks.

Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen oefent, op basis van complementariteit en collegialiteit, onafhankelijk toezicht uit op de directie. De samenstelling van de Raad van Commissarissen is afgestemd op de omvang en complexiteit van Loyalis. De competentiematrix geeft inzicht in de competenties die aanwezig of nodig zijn. Is er een vacature, dan wordt op basis van deze competentiematrix een functieprofiel ontwikkeld. De raad beschikt over voldoende leden om zijn taak goed te kunnen vervullen. Deze leden, zowel individueel als collectief, beschikken over gedegen kennis en ervaring van de maatschappelijke rollen van de verzekeraar en van de belangen van alle bij de verzekeraar betrokken partijen. Ieder lid van de raad is in staat om de hoofdlijnen van het totale beleid te beoordelen en zich een afgewogen en zelfstandig oordeel te vormen over de belangrijkste risico's die daarbij worden gelopen.

De Raad van Commissarissen streeft naar een evenwichtige afweging van de belangen van de bij de verzekeraar betrokken partijen zoals klanten, aandeelhouders en medewerkers. De overwegingen van de raad worden vastgelegd in een verslag. Commissarissen worden benoemd op basis van geschiktheid, deskundigheid en beschikbaarheid. Daarnaast is er een programma van Permanente Educatie (PE).

De vergoeding die de leden ontvangen, is passend en niet resultaatafhankelijk. Er vindt elk jaar een zelfevaluatie plaats. De ARC (Audit & Risk Committee), een commissie van de Raad van Commissarissen, heeft een voorbereidende rol als het gaat om financiële en risico gerelateerde onderwerpen. Zo is geborgd dat er een periodieke beoordeling op strategisch niveau plaatsvindt over de vraag of de bedrijfsactiviteiten in algemene zin passen binnen de risicobereidheid van Loyalis. Voor de leden van deze commissies gelden specifieke competentie- en ervaringseisen. Besluitvorming van de Raad van Commissarissen en zijn commissies wordt schriftelijk vastgelegd.

De directie

Ook de directie voert haar taken uit op basis van collegialiteit en complementariteit en ook voor de directie is een competentiematrix opgesteld. Is er een vacature, dan wordt het profiel voor de desbetreffende functie afgeleid van de matrix en goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen ziet er bovendien op toe dat de directie deelneemt aan een kwalitatief goed PE-programma en vergewist zich ervan dat de leden van de directie voldoende deskundig zijn.

De educatie heeft in ieder geval betrekking op relevante ontwikkelingen binnen de verzekeringsorganisatie en de

financiële sector, op corporate governance in het algemeen en op die van de financiële sector in het bijzonder, op de zorgplicht jegens de klant en op integriteit, risicomanagement, financiële verslaglegging en audit.

Binnen de directie is een portefeuillevindeling gemaakt. Hierbij zijn de commerciële en operationele taken gescheiden van risicobeperkende taken. De opsplitsing van de portefeuille tussen de bestuurders garandeert dat de financieel directeur geen individuele commerciële verantwoordelijkheid draagt en onafhankelijk functioneert van commerciële taakgebieden. Er is een zodanige structuur opgezet dat de financieel directeur tijdig betrokken is bij de voorbereiding van beslissingen die voor de verzekeraar van materiële invloed zijn op het risicoprofiel. Dit mede vanuit het oogpunt van financiële stabiliteit en beheersing van risico's.

Naast de specifieke aandachtsgebieden beschikt ieder lid van de directie over gedegen kennis van de financiële sector in het algemeen en het verzekeringswezen in het bijzonder. Ieder lid beschikt daarnaast over gedegen kennis van de maatschappelijke rollen van de verzekeraar en van de belangen van alle betrokken partijen. Ook beschikt ieder lid van de directie over grondige kennis om de hoofdlijnen van het totale beleid te kunnen beoordelen.

Bij besluitvorming weegt de directie de belangen van klanten,

medewerkers en aandeelhouders mee. Het klantbelang staat daarbij centraal; een uitgangspunt dat is vastgelegd door het ondertekenen van een moreel ethische verklaring.

Ook aan medewerkers wordt bij indiensttreding gevraagd om de gedragscode te tekenen en zich hiernaar te gedragen. Besluitvorming van de directie wordt schriftelijk vastgelegd.

Group Internal Audit

Group Internal Audit beoordeelt of de interne beheersmaatregelen in opzet, bestaan en werking effectief zijn. Zij ziet onder meer toe op de kwaliteit en effectiviteit van het functioneren van de governance, risicobeheer en beheersprocessen en rapporteert daarover aan de directie en de ARC. De opdracht daarvoor wordt vastgelegd in het jaarlijks op te maken auditplan.

Group Internal Audit is onafhankelijk gepositioneerd. Tussen de Internal Audit-functie, de externe accountant en de ARC vindt periodiek informatie-uitwisseling plaats. Daarnaast wordt het auditplan goedgekeurd door de RvC.

Group Internal Audit rapporteert aan de directie en heeft een directe lijn naar de voorzitter van de Audit & Risk Committee (ARC). Deze bevoegdheden zijn vastgelegd in het Audit Charter. Jaarlijks vindt onder meer een overleg plaats tussen Internal Audit, De Nederlandsche Bank (DNB) en de externe accountant om elkaars risicoanalyse, bevindingen en auditplan

te bespreken. Ook in 2015 heeft dit overleg plaatsgevonden. De algemene controleopdracht voor de jaarrekening is belegd bij de externe accountant (PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.). De externe accountant steunt op het werk van Group Internal Audit, waar dit ten behoeve van haar rol als controlerend accountant mogelijk is. In het kader van de algemene controleopdracht voor de jaarrekening rapporteert de externe accountant aan de directie en de Raad van Commissarissen.

Beloningsbeleid

Loyalis committeert zich aan de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft en de Wbfo (Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen). Deze regeling schrijft een zorgvuldig, beheerst en duurzaam beloningsbeleid voor, waarbij rekening wordt gehouden met de langetermijndoelstellingen en het maatschappelijk draagvlak. Loyalis heeft geen medewerkers in dienst met een jaarlijkse beloning van € 1 miljoen of meer. Daarnaast kent Loyalis vanaf 2015 geen variabele beloning meer. Voorheen was dit al niet meer het geval voor een deel van het personeel, de zogenaamde 'Identified Staff'. Om optimaal transparant te zijn, heeft Loyalis zijn beloningsbeleid en het remuneratierapport op zijn website openbaar gemaakt. De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitvoeren en evalueren van het

beloningsbeleid voor de leden van de directie. Daartoe laat de Raad van Commissarissen zich bijstaan door een remuneratiecommissie. Naast de remuneratiecommissie kent Loyalis ook een toetsingscommissie die onder meer de risicomanagement- en de compliancefunctie omvat. De toetsingscommissie toetst onder meer de algemene beginselen van het beloningsbeleid.

Elk jaar bespreekt de Raad van Commissarissen de vaste inkomens van de bestuurders. Daarbij ziet de Raad van Commissarissen erop toe dat het inkomen in redelijke verhouding staat tot het beloningsbeleid. Bij ontslag bedraagt de vergoeding voor een bestuurder maximaal eenmaal het vaste jaarsalaris. Loyalis kent geen beloning in aandelen of andere financiële instrumenten.

Voor meer informatie over dit onderwerp verwijzen wij u naar onze website www.loyalis.nl/governance.

Wet bestuur en toezicht

Sinds 1 januari 2013 is de Wet bestuur en toezicht van kracht. Op grond hiervan is een toelichting vereist als de zetels in de Raad van Bestuur of de Raad van Commissarissen, voor zover deze zetels zijn verdeeld over natuurlijke personen, niet evenwichtig zijn verdeeld over vrouwen en mannen als bedoeld in artikelen 166 en 276 van Boek 2 Burgerlijk Wetboek. Bestuurders en commissarissen worden benoemd op basis van

een competentiematrix. In 2015 is de samenstelling van het bestuur niet gewijzigd, waardoor er geen gelegenheid geweest is om een andere invulling te geven aan de samenstelling van het bestuur op basis van geslacht. Loyalis zal hiermee zo veel als mogelijk rekening houden bij benoemingen in de toekomst. De verdeling van de zetels man versus vrouw in de Raad van Commissarissen is per 31 december 2015: 60% man versus 40% vrouw.

Code Verzekeraars

Loyalis heeft zijn corporate governance ingericht in overeenstemming met de Governance Principes. Met ingang van 1 januari 2016 zijn de Governance Principes ingetrokken. De onderscheidende principes uit de Code zijn geïntegreerd in de Gedragscode Verzekeraars, die op Loyalis ook van toepassing is.

Wanneer u meer wilt weten over de manier waarop corporate governance binnen Loyalis is ingericht, kijk dan op onze website www.loyalis.nl/governance.

Wij zien
ontwikkelingen
en kansen in de
markt, waarop we
als nicheverzekeraar
zullen inspelen

Zie pagina 7

Kerncijfers en toelichting

(x € 1 miljoen)

	2015	2014	2013	2012	2011
Belegd vermogen	3.020	3.097	2.838	2.864	2.814
- Voor eigen risico	2.820	2.885	2.624	2.641	2.593
- Voor risico polishouders	200	212	214	223	221
Eigen vermogen	335	314	290	271	227
Solvabiliteitsratio					
Verzekeringsgroep onder Solvency I	413%	372%	354%	284%	239%
Voorziening verzekeringsverplichtingen	2.948	3.086	2.865	3.308	3.107
- Voor eigen rekening	2.747	2.878	2.654	3.081	2.886
- Voor risico polishouders	201	208	211	227	221
Indexatie	0,5%	0,4%	0,6%	-	-
Beleggingsgerelateerde activa versus verzekeringsverplichtingen*	104%	102%	103%	102%	102%
Baten					
- Bruto verzekeringspremies	264	273	282	372	389
- Beleggingsopbrengsten	22	367	54	348	94
- Bedrijfslasten	74	72	85	101	88
Resultaat na belasting	28	31	19	44	-32
Totaal fte's Loyalis (gemiddeld)	251	297	299	287	274

* In deze ratio zijn de vorderingen op de herverzekeraar in mindering gebracht op de opgenomen verzekeringsverplichtingen

TOELICHTING BIJ KERNCIJFERS LOYALIS NV

Loyalis realiseerde ondanks de turbulente ontwikkelingen op de financiële markten over 2015 een nettoresultaat van € 28 miljoen. Goede verzekeringstechnische en beleggingsresultaten droegen hieraan bij. De omzet daalde licht door de afname van de levensloopportefeuille en afname van de afzet van lijfrenteproducten; onze arbeidsongeschiktheidsportefeuille liet een gezonde groei zien. Kosten en personele aantallen ontwikkelden zich conform verwachting; de stijging van de kosten was het gevolg van een aanvullende dotatie aan de reorganisatievoorziening

Voor het derde jaar op een rij konden we indexeren, deze keer met 0,5% (2014: 0,4%).

Solvabiliteit

Loyalis bewaakt zijn kapitaal met interne solvabiliteitsmarges die ruim boven de minimum vereisten liggen van DNB. Het netto totaalresultaat van € 28 miljoen wordt toegevoegd aan de overige reserves. Hiermee blijft de solide vermogenspositie onverminderd overeind. (Tussentijdse) dividenduitkeringen (€ 7 miljoen in 2015) vinden enkel plaats als dit past binnen de gestelde kaders.

De solvabiliteitsmarges na verwerking van de prudentiële filters onder Solvency I bedragen per ultimo 2015 voor Loyalis Schade NV 968% (2014: 753%) en voor Loyalis Leven NV 240% (2014: 271%), ruim boven onze eigen interne normen van 150%.

Met ingang van 2016 is het nieuwe Europese solvabiliteitsregime (Solvency II) van toepassing. De kapitaalregels onder Solvency II zijn veel strenger dan onder Solvency I. Dit komt ook tot uitdrukking in de feitelijke solvabiliteitsmarges in de verzekeringsmarkt.

Met ingang van 2015 heeft Loyalis richting DNB solvabiliteitscijfers verstrekt gebaseerd op Solvency II-normen. Ultimo 2015 bevonden de solvabiliteitsratio's voor Loyalis Leven en Loyalis Schade zich boven de interne norm van 150% waarmee we blijven aantonen een solide verzekeraar te zijn voor onze klanten.

Voorziening verzekeringsverplichtingen

Binnen de Leven portefeuille loopt de Levensloopregeling verder terug als gevolg van de in 2013 ingezette overheidsmaatregelen. De aanhoudende lage markttrente op de financiële markten houdt de voorziening voor de overgebleven opgebouwde tegoeden nog steeds op peil.

Onze arbeidsongeschiktheidsportefeuille groeit gestaag, vooral door de uitbreiding van ons product in de zorgsector.

De portefeuille met werkgeversproducten laat een stabiel beeld zien. Loyalis heeft in 2015 zijn beheersingsmaatregelen op het gebied van schadelastbeheersing verder aangescherpt waardoor een toevoeging aan de voorziening in 2015 voor ons WGA-product niet langer nodig bleek.

Verzekeringspremies

De bruto verzekeringspremies daalden in 2015 met bijna € 9 miljoen.

De premieomzet Leven daalde in 2015 verder (€ 19 miljoen) naar € 115 miljoen, met name door de per 2021 eindigende Levensloopregeling en de dalende vraag naar lijfrenteproducten.

De omzet van Schade steeg met € 11 miljoen naar € 138 miljoen. Belangrijkste redenen hiervoor zijn de verdere groei van onze arbeidsongeschiktheidsportefeuille voor werknemers en onze werkgeversproducten.

Beleggingsopbrengsten

De beleggingsopbrengsten over 2015 bedroegen € 22 miljoen, verdeeld naar € 12 miljoen voor eigen rekening en risico (incl. polishouder met garantie) en € 10 miljoen ten behoeve van de polishouders zonder garanties.

In 2015 is de kapitaalmarktrente gestegen. Zo steeg bijvoorbeeld de 10-jarige Euro-swaprente met 0,19%-punt (in 2014 was er nog sprake van een daling van 1,35%-punt). Dit heeft geleid tot een substantiële daling in de beleggingsopbrengsten. Het totale effect hiervan bedraagt € 286 miljoen.

De overige daling van de lagere beleggingsopbrengsten is vooral terug te vinden in lagere rendementen op obligaties.

Daarnaast werd in 2015 voor de polishouders zonder garanties € 10 miljoen resultaat behaald op de zakelijke waarden portefeuille die profiteerde van de gestegen aandelenmarkten.

Bedrijfslasten en fte's

Onze bedrijfslasten zijn ten opzichte van 2014 met € 2 miljoen gestegen. De belangrijkste oorzaak van deze stijging is de dotatie voor reorganisatiedoelinden die we noodzakelijkerwijs moesten treffen (€ 3,5 miljoen versus € 1,2 miljoen in 2014).

Daarnaast zorgt de verdere uitbouw naar een doelmatigere systeemrichting voor meer inspanningen met bijbehorende kosten.

De ingezette reorganisatie, leidend tot een lager personeelsbestand, zorgt voor een compenserend effect.

Het gemiddeld aantal fte's is, in lijn met ons veranderprogramma Kiezen en Doorpakken, verder gedaald richting de noodzakelijk geachte formatie.

Verantwoord beleggen
is voor Loyalis een
integraal onderdeel van de
beleggingsfilosofie
en het beleggingsproces

Zie pagina 11

TOEKOMST

Ook de komende jaren staat de verzekeringsmarkt voor grote uitdagingen. Naar verwachting zal de levenmarkt verder krimpen en zal de concurrentie op de schademarkt nog verder toenemen. Voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen speelt naar verwachting op langere termijn de toenemende levensverwachting een belangrijke rol.

Individuele pensioenaanvullingsproducten

De wijzigingen in wet- en regelgeving voor pensioenregelingen zullen gevolgen hebben voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, overlijdensrisicoverzekeringen, nabestaandenpensioen en aanvullende pensioenopbouw. Waarschijnlijk zullen deze ontwikkelingen in de pensioenwereld leiden tot de behoefte aan meer individuele pensioenaanvullingsproducten. Loyalis zal hier zo veel als mogelijk op inspelen en reageren op veranderingen in de pensioensector.

De ontwikkelingen in de digitale wereld zorgen voor meer transparantie, prijsdruk en het in elkaar schuiven van onderdelen in de waardeketen. Deze ontwikkelingen vragen om respons op nieuwe behoeften in een veranderende wereld. Wij zijn ervan overtuigd dat nieuwe perspectieven zullen ontstaan.

Klanttevredenheid

Het jaar 2016 en de jaren daarna zullen in het teken blijven staan van het beheerst doorontwikkelen naar een sneller, flexibeler en schaalbaar Loyalis. Dit leidt onder meer tot een kleiner personeelsbestand. De transitie van de huidige systemen naar de nieuwe doelsystemen is cruciaal om zo onze werkprocessen soepeler en efficiënter te laten verlopen. Hierdoor kunnen wij de service aan onze klanten verbeteren en daarmee de klanttevredenheid verhogen. In 2016 zetten we in op een verbetering van de klantbeleving. Door meer contactmomenten en gerichte maatwerkcommunicatie willen we de binding met onze klanten versterken.

Verder vormen een heldere strategie, een solide basis en innovatiekracht de noodzakelijke ingrediënten om ons bedrijf vitaal te houden voor de toekomst. In dit kader ontwikkelen wij - naast onze reguliere meerjarenplannen met een termijn van drie jaar - ook strategische scenario's voor de langere termijn.

Inspelen op veranderingen

Onze strategie om aanvullingen te bieden op basispensioenregelingen blijft onze kracht en meerwaarde. Vanuit een gezonde financiële situatie hebben we in 2015 laten zien te kunnen inspelen op veranderingen in de

pensioenwereld. Dit blijkt uit de introductie van het ZZP Pensioen en de oplossingen die we bieden voor de aftopping van het pensioengevend salaris boven € 100.000,-.

Verwachtingen voor 2016

In 2016 zal Loyalis blijven werken aan verdere bewustwording bij de doelgroep om hun aandacht voor pensioenopbouw te vergroten.

Een voorbeeld hiervan is het Loyalis Plus Pensioen als antwoord op de verder terugtrekkende overheid op het gebied van pensioenopbouw. Ook hiervoor geldt dat het belangrijk is dat we dit product aanbieden en dat we verder werken aan bewustwording, om te voorkomen dat deelnemers uiteindelijk een (veel) lager pensioen ontvangen dan gedacht.

In onze arbeidsongeschiktheidsportefeuille verwachten we groei. Daarentegen verwachten we in de leventak een verdere afvlakking in de omzet, vooral veroorzaakt door de beëindiging van Levensloop.

Resultaat 2016

Per saldo schatten we in dat het omzetniveau in 2016 iets lager zal uitkomen dan in 2015. We verwachten wel een resultaat dat in lijn ligt met 2015. Een bijzonder aandachtspunt blijft, ondanks de risicobeheersing, de waardeontwikkeling van de beleggingsportefeuille, omdat de vooruitzichten op de financiële markten in het huidige economische klimaat onzeker blijven.

WOORD VAN DANK

We spreken onze dank uit aan onze klanten. Zij zijn het die hun inkomenszekerheid en vermogensopbouw aan ons toevertrouwen. Daarmee vormen ze ons bestaansrecht en het doel van ons werken.

Ook spreken we opnieuw onze dank uit aan onze medewerkers die zich - ook in tijden van onrust en reorganisatie - elke dag blijven inzetten om aan de behoefte van onze klanten te voldoen. We hebben daar veel waardering voor. Alleen samen kunnen we ervoor zorgen dat we op de goede weg zijn en blijven.

Directie

P.N. van Wageningen

W.R.H. Vliex

Heerlen, 21 maart 2016

Verslag Raad van Commissarissen

Loyalis kent een stabiele financiële basis en heeft ook in 2015 een goed resultaat laten zien. Met waardering ziet de Raad van Commissarissen hoe directie en medewerkers hard aan de weg timmeren om aan de noodzakelijke veranderingen voor de toekomst vorm te geven. Ondanks de druk van een intern veranderprogramma is Loyalis erin geslaagd om ZZP Pensioen en een nieuw product met betrekking tot pensioenaftopping in de markt te introduceren.

Niet alleen Loyalis maar de verzekeringsbranche in zijn totaliteit staat voor een aantal grote uitdagingen:

- verschillende ontwikkelingen, zoals hoge eisen aan eenvoudige en transparante producten, de krimp van de levenmarkt en de felle concurrentie op de schademarkt, maken de markt complexer;
- nieuwe ontwikkelingen in wet- en regelgeving, zoals defiscalisering en nieuwe wetgeving op het gebied van pensioenen, beïnvloeden het productaanbod;
- verder is er sprake van toenemende regeldruk op het gebied van financieel toezicht door DNB en AFM;

- tot slot verandert de markt en het distributiemodel snel als gevolg van algemene technologische ontwikkelingen op het gebied van IT.

Loyalis moet - net als alle andere verzekeraars - als gevolg van bovenstaande ontwikkelingen zijn business model fundamenteel aanpassen om sneller in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Behaalden verzekeraars in het verleden een belangrijk deel van hun resultaat uit beleggingen, nu moet dat worden gerealiseerd uit kostenresultaat en nieuwe premieomzet. Tegelijk is er een gevecht om marktaandeel in een krimpende markt, met name de levenmarkt.

Los van het goede resultaat in 2015 kent de weg van Loyalis naar het nieuwe business model ook zijn uitdagingen. De levenportefeuille krimpt - mede als gevolg van de afschaffing van levensloop - verder, terwijl de opbouw van de schadeportefeuille hier geen volledig tegenwicht aan kan bieden. Nieuwe aanvullende product/markt combinaties zijn nodig om een efficiënte schaal veilig te stellen.

Het verzekeringstechnische resultaat wordt in belangrijke mate bepaald door bestaande portefeuilles. De marges op nieuwe producten zullen naar verwachting kleiner zijn. Sommige producten zullen een ander verdienmodel kennen (fee basis) en leveren daarmee vooralsnog slechts een geringe bijdrage aan het resultaat. Het aangepaste risicoprofiel als gevolg van de wijziging van het business model leidt tot lagere intrestresultaten.

Het veranderprogramma dat moet zorgen voor een migratie van bestaande processen en systemen naar een nieuwe doelarchitectuur heeft in de achtereenvolgende jaren een vertraging opgelopen en heeft daarom nadrukkelijk de aandacht van de Raad van Commissarissen en de directie.

Voor een verdere doorontwikkeling van Loyalis zijn de volgende aspecten van doorslaggevende betekenis:

1. de uitvoering en aanscherping van de strategie aan de snel veranderende marktomstandigheden;
2. de IT-basis op orde, zowel vanuit klantoptiek als vanuit kostenefficiëntie;
3. slagkracht aanpassingsvermogen en innovatief denken als onderdeel van de bedrijfscultuur.

Toezicht

De Raad van Commissarissen heeft in 2015 6 maal vergaderd. Verder werd vergaderd in de afzonderlijke commissies: remuneratie- en benoemingscommissie en Audit & Risk Committee (ARC). De behandelde onderwerpen in deze genoemde commissies worden verderop nader toegelicht. De jaarrekening van Loyalis werd vastgesteld in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 24 maart 2015. In de vergaderingen van de Raad van Commissarissen zijn onder meer de volgende onderwerpen aan de orde geweest.

Strategie

In lijn met de ontwikkelingen op de markt en de interne ontwikkelingen bij Loyalis hebben directie en commissarissen meerdere malen verkennend gesproken over lange termijn perspectieven van Loyalis en de betekenis daarvan voor de huidige strategie. In aansluiting zijn hierover in het afgelopen jaar eveneens besprekingen geweest met de aandeelhouder en de Raad van Commissarissen van de aandeelhouder. In deze sessies werd bevestigd dat Loyalis onderdeel is van de integrale klantbelofte van APG en dat een productportfolio wordt gevoerd die primair is afgestemd op de doelsectoren van APG. Overwegingen van schaal en efficiency kunnen aanleiding zijn om met het bestaande productenpakket ook buiten deze doelsectoren te gaan treden.

Organisatie en interne ontwikkelingen

De organisatie verkeert in een transitiefase. Het business model is in verandering en stelt hoge eisen aan medewerkers en interne processen en systemen. De Raad van Commissarissen herkent 3 belangrijke pijlers in het nieuwe business model en richt hierop in belangrijke mate haar toezicht. Deze pijlers zijn: verhoging van de omzet, verlaging van de kosten en het mitigeren van beleggingsrisico's.

In het kader van de doelstelling om omzet te verhogen is via de bespreking van separate rapportages de aandacht gericht op de voortgang van de ontwikkeling van de salesorganisatie en totstandkoming van nieuwe productlijnen. De omzet voldoet aan gestelde prognoses, maar continuïteit op langere termijn vraagt ook nieuwe productontwikkeling die efficiënt kan worden vermarkt. Nieuwe aftoppingsproducten en ZZP Pensioen zijn in de markt gezet. Voorts ondersteunt de RvC de beweging in het licht van de gewenste omzetverhoging om met het bestaande productenpalet nieuwe sectoren te betreden.

In het belang van kostenreductie zijn de stappen in het reorganisatieplan gemonitord en is nadrukkelijke aandacht geweest voor de IT-ontwikkeling. Laatstgenoemde ontwikkeling is vertraagd en vraagt om nieuwe stappen die in 2016 worden gezet.

Het beleggingsbeleid is naar aanleiding van de reorganisatie enkele jaren geleden aangepast. De risico's ten aanzien van het verleden, zijn door afbouw van de aandelenportefeuille aanzienlijk beperkt. Dat neemt niet weg, dat ook binnen de nieuwe beleggingsstrategie kansen en risico's kritisch worden gevolgd en afgewogen. De beleggingsresultaten komen elke RvC-vergadering aan de orde. Tevens zijn het beleggingsbeleid en de wijzigingen daarbinnen besproken met de externe leden van de Beleggingsadviescommissie. Daarbij is met name aandacht voor de duurzaamheid van de gehanteerde beleggingsstrategie in de huidige financiële markten.

Risicomanagement

Vanuit de richtlijnen van Solvency II wordt het risicomanagement van Loyalis in eerste instantie gemonitord binnen het Audit en Risk Committee en vervolgens gerapporteerd binnen de RvC. De Risicokaders voor Loyalis worden jaarlijks vastgesteld door de Raad van Commissarissen. De belangrijkste aandachtsgebieden vanuit risicomanagement voor het jaar 2015 worden nader belicht in het verslag van het Audit & Risk Committee.

Regulier

Aan de hand van de doelen, zoals vastgelegd in het jaarlijks door de directie op te stellen businessplan, wordt met behulp van de Balanced Score Card methodiek door de directie in iedere Raad van Commissarissen vergadering verantwoording afgelegd over de bedrijfsvoering. De belangrijkste ontwikkelingen en problemen ten aanzien van de bedrijfsvoering komen aan de orde. Met name de ontwikkeling van de IT-omgeving, financiële resultaten (en de ontwikkeling van de diverse resultaatcomponenten), nieuwe producten en de ontwikkeling van de personele formatie en medewerkerstevredenheid zijn belangrijke thema's geweest waarnaar de aandacht is uitgegaan in het verslagjaar.

Indexatie en dividend

Gelet op de positieve financiële resultaten en de afweging van de belangen van stakeholders heeft de Raad van Commissarissen ingestemd met het indexatievoorstel van de directie voor de uitkeringen van klanten van Loyalis. Verder heeft de Raad van Commissarissen positief besloten ten aanzien van de dividenduitkering voor de aandeelhouder.

Overig

Overige onderwerpen die in de Raad van Commissarissen zijn besproken zijn het kapitaalbeleid; ORSA/"risk-appetite";

Jaarrekening 2014 en In Control Statement 2014; businessplan 2016; toezichttaken in het kader Regeling Beheerst Beloningsbeleid; Intermediairbeleid; Audit jaarplan 2016.

Samenstelling RvC

De leden van de Raad van Commissarissen worden benoemd voor een termijn van 4 jaar en kunnen daarna een maal worden herbenoemd voor een termijn van 4 jaar. In verband met het verstrijken van de zittingstermijn is de voorzitter van de Raad van Commissarissen, de heer Goedvolk, afgetreden. De heer Duvivier is aangetreden als zijn opvolger. Vanwege de grote invloed van IT binnen het interne veranderprogramma is ervoor gekozen om in 2015 te werven voor een nieuwe commissaris met specifieke kennis en ervaring op ICT-gebied. Naar aanleiding van deze wervingsprocedure is de heer Kotteman in november 2015 toegetreden tot de Raad van Commissarissen.

Voor de personalia en aanvullende gegevens van de leden van de Raad van Commissarissen wordt verwezen naar een hiertoe specifiek opgenomen paragraaf in dit jaarverslag.

Evaluatie en permanente educatie

Het functioneren van de Raad van Commissarissen is in 2015, zoals de code voor verzekeraars voorschrijft, geëvalueerd onder begeleiding van een externe partij. De evaluatie heeft bestaan

uit deskresearch, individuele interviews met de leden van de Raad van Commissarissen en een evaluatiesessie van de Raad van Commissarissen onder externe begeleiding.

Statuten, reglementen, rooster van aftreden, bestuurskalender / planning vergaderingen Raad van Commissarissen, profielschets Raad van Commissarissen, individuele profielen, ingevulde geschiktheidsmatrix, verslagen van eerdere zelfevaluaties en de verantwoording van de Raad van Commissarissen in het jaarverslag zijn door de externe partij bestudeerd. De conclusie was dat de stukken goed verzorgd waren.

Verder zijn er naar aanleiding van de interviews en de gezamenlijke evaluatiesessie actiepunten benoemd die waarde toevoegen aan het uitvoeren van het toezicht door de Raad van Commissarissen.

Voor de permanente educatie is een beleid opgesteld dat aansluit bij de voormelde code. Conform het daarvoor opgestelde programma zijn in het verslagjaar de onderwerpen klant centraal, risicomanagement/"risk-appetite"; belastinglatenties in de jaarrekening; ontwikkelingen in board room en maatschappij en consequenties voor de hedendaagse interne toezichthouder; toelichting basisprincipes voor een goede interne toezichthouder in de sector en onderwerpen

voor intern toezicht in de permanente educatie aan de orde geweest.

Governance

Loyalis hanteert de Governance Principes, die met ingang van 2016 zijn ingetrokken, zoals opgesteld door het Verbond van Verzekeraars.

De Governance Principes bestaan uit een lijst van normen en regels om te zorgen dat verzekeraars op een afgewogen manier rekening houden met de belangen van stakeholders.

De principes gaan onder meer in op de rol van de raad van bestuur en van de raad van commissarissen van verzekeraars en op de functie van risicomanagement en audit. Daarnaast bevatten de principes uitgangspunten over de beloning van bestuurders.

Loyalis, en daarmee ook de Raad van Commissarissen, legt verantwoording af over het toepassen van de governancecode op haar website.

Beloningsbeleid

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beloningsbeleid en voert hiertoe een aantal toezichthoudende taken uit die volgen uit de Regeling Beheerst Beloningsbeleid Wft. De remuneratie- en benoemingscommissie is verantwoordelijk voor de voorbereiding van de besluitvorming

met betrekking tot deze toezichthoudende taken in de Raad van Commissarissen rechtstreeks toezicht op de beloning van hoger leidinggevenden in controlfuncties;

- het uitvoeren van een centrale en onafhankelijke toets op het beloningsbeleid;
- onderzoek naar de effectiviteit van het gevoerde beloningsbeleid met betrekking tot de doelstellingen van het beleid in het algemeen en de doelstelling van het werven, behouden en motiveren van gekwalificeerd personeel in het algemeen.

Op grond van de uitvoering van de toezichthoudende taken concludeert de RvC dat Loyalis voldoet aan de wettelijke vereisten die volgen uit de toepassing van de Regeling Beheerst Belonen.

Verder is binnen de kaders van het beloningsbeleid de vaste beloning van de directieleden besproken en vastgesteld.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De remuneratie- en benoemingscommissie heeft in verband met de wisselingen in de samenstelling van de Raad van Commissarissen veel aandacht besteed aan de voorbereiding van de werving- en selectieprocedure voor de vacatures binnen de Raad van Commissarissen. Verder is advies verstrekt aan de Raad van Commissarissen in het kader van toezichttaken met betrekking tot de regeling beheerst beloningsbeleid

zoals omschreven in de paragraaf over het beloningsbeleid. Tevens zijn de beloningsvoorstellen van de directieleden voorbereid en ter besluitvorming voorgelegd aan de Raad van Commissarissen.

Audit & Risk Committee

De Audit & Risk Committee (ARC) is een permanente commissie van de Raad van Commissarissen. De commissie heeft tot taak het monitoren van de bedrijfsvoering, de financiële verslaglegging, de accountantscontroles, het interne risicobeheer en het afwickelen van vraagstukken op het vlak van compliance en informatie technologie. Deze adviserende commissie bereidt de besluitvorming van de Raad van Commissarissen voor. In lijn met de wettelijke regelgeving Code of Governance Principles ligt de nadruk op de beoordeling van het risicobeheer. De commissie heeft in het afgelopen jaar vier maal vergaderd.

In 2015 was de ARC samengesteld uit 2 afgevaardigde leden van de Raad van Commissarissen Loyalis, de heer Schuijt (voorzitter) en mevrouw Baarsma. In het laatste kwartaal is de commissie uitgebreid met de heer Kotteman. Verder hebben deelgenomen aan de ARC de directie van Loyalis, Internal Audit en de externe accountant. De interne en de externe actuaris schuiven jaarlijks aan in de maart vergadering waarin de jaarrekening van het afgelopen verslagjaar wordt besproken.

In de laatste vergadering van 2014 is het auditplan 2015 voor de interne accountant besproken en begin 2015 is dit vastgesteld. Dit jaar is in het plan ook een indicatie opgenomen van het verwachte capaciteitsbeslag per audit. De interne accountant heeft elke vergadering verslag gedaan van de voortgang van de geplande audits en over bijzonderheden die bij de uitvoering van de audits zijn geconstateerd. In de eerste vergadering van 2015 zijn tevens enkele aanpassingen in het Audit Charter besproken. Deze zijn verwerkt, waarna het Charter opnieuw is ondertekend. Naast de geplande audits zijn ook nog aanvullende audits uitgevoerd. De afronding van enkele audits loopt door tot begin 2016. Evenals in 2014 heeft de commissie in het najaar met de externe accountant gesproken over de bevindingen uit de (interim-)controle. In de eerste vergadering van 2015 lag de nadruk op de financiële verslaglegging en de jaarrekening over 2014, de accountantsrapporten en het rapport van de externe actuaris. De actuaris heeft bijzondere aandacht gegeven aan de beoordeling van juistheid en toereikendheid van de berekende actuariële voorzieningen. De bevindingen en aanbevelingen van de accountants en van de actuaris zijn uitgebreid besproken, alsmede de reactie van de directie hierop. De commissie heeft positief advies over dit traject uitgebracht aan de Raad van Commissarissen. Verder is het reglement voor de ARC besproken en zijn enkele aanpassingen

verwerkt. Ook zijn in deze vergadering het ORSA rapport en het In Control Statement over 2014 en het Risico Raamwerk en het Compliance programma voor 2015 aan de orde gesteld. De directie is in elke vergadering door de commissie regelmatig bevraagd over de voortgang van het Veranderprogramma en de besturing van dit complexe proces. Met dit programma wordt beoogd om de organisatie in velerlei opzichten voor te bereiden op de eisen die aan een moderne verzekeraar worden gesteld, met gevolgen voor onder meer systemen en informatievoorziening, marketingactiviteiten, klant(service)processen, personeel en cultuur. De uitvoering van dit programma heeft vertraging opgelopen. Dit heeft geleid tot heroverweging en aanpassing van de programmabesturing en -planning. De commissie heeft gedurende het jaar elke vergadering opnieuw bijzondere aandacht gegeven aan dit veranderprogramma en de gerapporteerde vertragingen. Ook de impact op de reguliere organisatie is steeds weer aan de orde geweest. De risicobeheersing en ingevoerde mitigerende maatregelen zijn hierbij uitgebreid aan de orde gekomen. De financiële managementrapportage en de Integrale Risicorapportage zijn elk kwartaal besproken. Hierbij is bijzondere aandacht uitgegaan naar risico's, verbeteracties en ontwikkelingen in omzet, resultaat en solvabiliteitsratio's. Gedurende het jaar is de voortgang en uitvoering van de ALM studie en van het ORSA traject (alsmede de hierin

geanalyseerde scenario's) regelmatig uitvoerig besproken. De commissie heeft de meerwaarde van dit traject onderstreept en heeft vastgesteld dat relevante acties zijn meegenomen in het nieuwe businessplan.

Naast de eerder genoemde onderwerpen zijn in de tweede helft van dit jaar onder meer de volgende thema's in de ARC besproken: de risicokaders, het integriteitsonderzoek van de toezichthouder, uitbestedingsbeleid, de inregeling van Solvency II (w.o. de rapportagestraat) en de wisseling van de externe accountant per 2016.

In algemene zin heeft de commissie bij alle onderwerpen kritische vragen gesteld en adviezen uitgebracht voor aanscherping of bijsturing van interne risicobeheersing.

Dankwoord

De Raad van Commissarissen spreekt zijn dank uit aan de directie en medewerkers van Loyalis voor de inzet en behaalde resultaten in 2015.

PRE-ADVIES RAAD VAN COMMISSARISSEN

De Raad van Commissarissen heeft op 21 maart 2016 de jaarrekening van Loyalis NV over 2015 en de controleverklaring van PricewaterhouseCoopers Accountants NV besproken.

De Raad van Commissarissen stelt voor de jaarrekening vast te stellen conform het voorstel van de directie.

De Raad van Commissarissen stelt de Algemene Vergadering van Aandeelhouders voor de directie te dechargeren voor het door haar gevoerde beleid.

Heerlen, 21 maart 2016

Raad van Commissarissen

M. Duvivier, voorzitter (vanaf 23 april 2015)

B.E. Baarsma

H. Schuijt

J.M.C. Snels

D. Kotteman

Geconsolideerde jaarrekening

GECONSOLIDEERDE BALANS LOYALIS NV (X € 1.000) (VOOR WINSTBESTEMMING)

Activa	31-12-2015	31-12-2014
Latente belastingvorderingen (1)	111.974	83.209
Beleggingen, reële waardeverwerking via het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat (2)		
Aangehouden voor handelsdoeleinden		
- Beleggingen voor rekening van Loyalis	2.819.788	2.885.379
- Beleggingen voor risico polishouders	199.721	211.467
	3.019.509	3.096.846
Vorderingen (3)		
- Vorderingen uit hoofde van hypotheek	4.100	4.085
- Vorderingen en overige activa	24.420	40.901
- Vorderingen en overige activa uit herverzekering	41.081	50.339
	69.601	95.325
Liquide middelen (4)	223.950	237.568
Totaal activa	3.425.034	3.512.948

De toelichting op bladzijde 44 tot en met 126 is een integraal onderdeel van deze geconsolideerde jaarrekening.

Eigen vermogen en verplichtingen	31-12-2015	31-12-2014
Eigen vermogen (5)		
- Gestort en opgevraagd kapitaal	167.707	167.707
- Overige reserves	55.597	31.633
- Agioreserve	83.653	83.653
- Onverdeeld resultaat lopend jaar	27.992	30.926
	334.949	313.919
Voorziening Verzekeringsverplichtingen (6)		
- Bruto verzekeringsverplichting voor eigen rekening	2.747.396	2.877.640
- Verzekeringsverplichting voor risico polishouders zonder garantie	200.758	208.311
	2.948.154	3.085.951
Voorziening pensioenverplichting (7)	1.682	-
Overige voorzieningen (8)	17.297	18.839
Verplichtingen (9)		
- Schulden en overige verplichtingen	74.391	73.806
- Schulden en overige verplichtingen uit herverzekering	903	1.016
- Schulden inzake vennootschapsbelasting	47.658	19.417
	122.952	94.239
Totaal eigen vermogen en verplichtingen	3.425.034	3.512.948

GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT LOYALIS NV (X € 1.000)

Doorlopende bedrijfsactiviteiten

Baten	2015	2014
Verzekeringspremies (10)		
Bruto premies	264.234	272.738
Herverzekeringsdeel	-11.044	-11.914
	253.190	260.824
Beleggingsopbrengsten (11)		
Aangehouden voor handelsdoeleinden		
- Eigen rekening	14.022	347.328
- Risico polishouder zonder garantie	9.910	21.555
- Overige resultaten	-2.090	-1.874
	21.842	367.009
Overige opbrengsten (12)	10.993	11.014
Rentebaten (13)	401	1.013
Totaal baten	286.426	639.860

Lasten	2015	2014
Verzekeringslasten (14)		
Uitkeringen en mutatie voorziening verzekeringsverplichtingen voor eigen rekening	151.484	500.842
Uitkeringen en mutatie voorziening verzekeringsverplichtingen herverzekeringsdeel	-237	-4.135
Winstdelingsregeling	56	843
Netto verzekeringslasten eigen rekening	151.303	497.550
Uitkeringen en mutatie voorziening verzekeringsverplichtingen voor risico polis- houders	19.391	25.358
	170.694	522.908
Beleggingslasten (15)	4.131	3.930
Bedrijfslasten (16)	73.650	71.708
Rentelasten (17)	6	66
Totaal lasten	248.481	598.612

Lasten	2015	2014
Totaal baten	286.426	639.860
Totaal lasten	248.481	598.612
Resultaat uit operationele activiteiten	37.945	41.248
Resultaat voor belastingen	37.945	41.248
Belastingen (18)	-9.953	-10.322
Resultaat na belastingen uit doorlopende activiteiten	27.992	30.926
Resultaat na belastingen	27.992	30.926
Overig totaalresultaat	38	-420
Totaal resultaat	28.030	30.506
Toerekenbaar aan: Aandeelhouders	28.030	30.506

De toelichting op bladzijde 44 tot en met 126 is een integraal onderdeel van deze geconsolideerde jaarrekening

GECONSOLIDEERD MUTATIE OVERZICHT EIGEN VERMOGEN LOYALIS NV (5) (X € 1.000)

	Aantal aandelen	Gestort en opgevraagd kapitaal	Overige Reserves	Agio reserve	Onverdeeld resultaat lopend boekjaar	Totaal eigen vermogen
Stand eigen vermogen 01-01-2014	369.577	167.707	20.041	83.653	19.012	290.413
Winstbestemming voorgaand boekjaar		-	19.012	-	-19.012	-
Transacties met aandeelhouders**		-	-7.000	-	-	-7.000
Overig totaalresultaat		-	-420	-	-	-420
Resultaat na belastingen		-	-	-	30.926	30.926
Stand eigen vermogen 31-12-2014	369.577	167.707	31.633	83.653	30.926	313.919
Winstbestemming voorgaand boekjaar			30.926	-	-30.926	-
Transacties met aandeelhouders	1*		-7.000**	-		-7.000
Overig totaalresultaat			38	-		38
Resultaat na belastingen			-		27.992	27.992
Stand eigen vermogen 31-12-2015	369.578	167.707	55.597	83.653	27.992	334.949

* uitbreiding met één aandeel als gevolg van verdere juridische afsplitsing binnen de APG Groep

** dit betreft dividenduitkeringen

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT LOYALIS NV (X € 1.000) (VOLGENS INDIRECTE METHODE)

Kasstroomen uit operationele activiteiten	2015	2014	Kasstroomen uit financieringsactiviteiten	2015	2014
Resultaat voor vennootschapsbelasting	37.944	41.248	Dividenduitkering	-7.000	-7.000
Netto beleggingen voor handelsdoeleinden eigen rekening (2)	65.591	-236.150	Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	-7.000	-7.000
Netto beleggingen voor handelsdoeleinden risico polishouders zonder garantie (2)	11.746	2.666	Toe-/Afname liquide middelen (4)	-13.618	-52.076
Mutatie vorderingen (excl. belastingvorderingen) (3)	25.724	3.131	Beginstand liquide middelen	237.568	289.644
Mutatie bruto verzekeringsverplichting voor eigen rekening (7)	-130.244	223.143	Eindstand liquide middelen	223.950	237.568
Mutatie verzekeringsverplichting voor risico polishouders (7)	-7.553	-2.419			
Mutatie pensioenvoorziening (8)	1.682	-			
Mutatie overige verplichtingen (excl. belastingschulden)	-1.070	-33.524			
Betaalde belastingen	-15.474	-38.590			
Mutatie vennootschapsbelasting	4.998	-4.161			
Correctie overig totaalresultaat	38	-420			
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	-6.618	-45.076			

Onderdeel van de toe-/afname liquide middelen is ontvangen rente van 401 (2014: 1.013) en betaalde rente van 6 (2014: 66). Deze zijn verantwoord onder de operationele activiteiten.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

GRONDSLAGEN VOOR DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

Algemeen

Loyalis NV, opgericht en gevestigd in Nederland, is een naamloze vennootschap naar Nederlands recht. Loyalis NV is statutair gevestigd te Heerlen, het adres van de statutaire zetel is Oude Lindestraat 70, 6411 EJ te Heerlen.

De aandelen van Loyalis NV worden voor 100% gehouden door APG Groep NV, waarvan Stichting Pensioenfonds ABP het merendeel van de aandelen bezit.

De belangrijkste activiteit van de Loyalis Groep is het bieden van aanvullende inkomenszekerheid voor personeel in de sectoren overheid en onderwijs en daaraan gelieerde instellingen in Nederland en voor de markt van bouw en woningcorporaties. Tevens is Loyalis actief in de zorgsector. Klanten zijn zowel werkgevers als werknemers. Onze belangrijkste producten hebben betrekking

op aanvullingen op ouderdoms-, nabestaanden- en invaliditeitspensioen en compensatie van werkgevers in eigen risicodragerschap voor verzuim en arbeidsongeschiktheid.

Vaststelling jaarrekening

De geconsolideerde jaarrekening van Loyalis NV voor het jaar eindigend op 31 december 2015 is door de directie vrijgegeven voor publicatie na goedkeuring door de Raad van Commissarissen op 21 maart 2016. De jaarrekening voor het boekjaar eindigend op 31 december 2015 wordt op 23 maart 2016 ter vaststelling voorgelegd aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Overeenstemmingsverklaring toepassing IFRS

Loyalis stelt de geconsolideerde jaarrekening op conform de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU).

Herrubricering

In de jaarrekening 2014 is een bedrag van 586 uit hoofde van verplichting voor hypotheekfaciliteit verantwoord. Uit nader onderzoek is gebleken dat deze vanwege het onzekere karakter en vanwege de ingeschatte hoogte van het bedrag eerder als voorziening classificeert. Vandaar dat deze in 2015 met inbegrip van vergelijkende cijfers is opgenomen onder de overige voorzieningen.

Wijzigingen in gepubliceerde standaarden en interpretaties effectief in 2015

Nieuwe of gewijzigde standaarden worden effectief op de datum zoals vermeld in de betreffende IFRS, waarbij eerdere toepassing soms wordt toegestaan. In 2015 werden de volgende, door respectievelijk de International Accounting Standards Board (IASB) en de IFRS Interpretations Committee uitgegeven standaarden en interpretaties, verplicht en bekrachtigd door de EU. Tenzij anders aangegeven, hebben de wijzigingen geen materiële invloed op de geconsolideerde jaarrekening van Loyalis. Hierna worden enkel die standaarden behandeld die voor Loyalis van toepassing zijn.

- IAS 19 'Defined Benefit Plans, Employee Contributions' betreft een wijziging in de verwerking van werknemersbijdragen en bijdragen van derden in de pensioenpremie van toegezegde pensioenen. De aanpassing, die van toepassing is met ingang van het boekjaar 2015, heeft geen materiële impact op Loyalis.

Overige standaarden, wijzigingen en interpretaties, van kracht vanaf het boekjaar 2015, zijn niet van belang voor Loyalis NV.

De volgende nieuwe, voor Loyalis Leven NV van belang zijnde standaarden, wijzigingen in bestaande standaarden en interpretaties, (IFRICs), gepubliceerd voor of in 2015 en effectief vanaf het verslagjaar 2016 of verder, en bekrachtigd door de EU, worden niet vervroegd toegepast door Loyalis NV.

- IFRS 9, 'Financiële instrumenten', geeft de classificatie, waardering en opname van financiële activa en financiële passiva, effectief vanaf 1 januari 2018. De volledige versie van IFRS 9 werd uitgegeven in juli 2014. In deze versie zijn de verschillende onderdelen van het IASB project ter vervanging van IAS 39 samengebracht. Dit omvat opname en waardering, impairment en hedge accounting en hiermee wordt een deel van de richtlijnen van IAS 39 vervangen. IFRS 9 kent aangepaste richtlijnen voor de opname en waardering

van financiële activa. De classificatie van de financiële activa wordt gerelateerd aan het business model dat van toepassing is op de activa en daarbij is een nieuwe categorie geïntroduceerd voor bepaalde instrumenten, te weten Fair Value through Other Comprehensive Income (FVOCI). IFRS 9 kent een nieuw impairment model voor alle financiële activa. Daarbij wordt uitgegaan van de verwachte verliezen in plaats van de opgetreden verliezen onder IAS 39. In de opname en waardering van financiële verplichtingen is enkel een wijziging aan de orde voor de verwerking van veranderingen in het eigen kredietrisico voor verplichtingen die tegen reële waarde worden opgenomen. Het effect als gevolg van wijzigingen in het eigen kredietrisico wordt verwerkt in het totaalresultaat (OCI). Verder kent IFRS 9 nieuwe voorwaarden voor hedge accounting waardoor een betere weergave van het risicomanagement in de verslaggeving mogelijk wordt.

- IFRS 15 'Revenue from Contracts with Customers' vervangt per 1 januari 2017 de bestaande standaarden IAS 11 'Construction Contracts' en IAS 18 'Revenue Recognition'. In essentie komen de voorstellen er op neer dat de contracten met klanten worden ontleed naar de te leveren prestaties. De opname van daaraan verbonden rechten en verplichtingen en de opbrengstverantwoording worden daarbij afgeleid van de fair value van die prestaties en deze worden afzonderlijk opgenomen. De toelichtingsvereisten

onder IFRS 15 zijn omvangrijk. De impact van deze aanpassing, moet nog nader worden vastgesteld. Deze richtlijn is van toepassing voor zover de nog in ontwikkeling zijnde aanpassingen in IFRS 4 (Verzekeringscontracten) de lading niet afdoende dekt.

De volgende nieuwe toekomstige wijzigingen hebben (nagenoeg) geen effect op Loyalis:

- IFRS 11 'Accounting for Acquisitions of Interest in Joint Operations' betreft een aanpassing van IFRS 11. De aanpassing verduidelijkt dat ingeval van de verwerving van een belang in een gezamenlijke bedrijfsactiviteit IFRS 3 'Business Combinations' van toepassing is als de gezamenlijke bedrijfsactiviteit een bedrijf is volgens de definitie van IFRS 3. Deze wijziging is van toepassing vanaf 1 januari 2016.
- Verkoop van activa tussen een investeerder en zijn deelneming of joint venture. IFRS 10 en IAS 28 worden aangepast om een inconsistentie weg te nemen in de verwerking van een verkoop of inbreng van activa tussen de entiteit in zijn hoedanigheid van investeerder en een geassocieerde deelneming of een joint venture weg te nemen.
- Aanpassing in IAS 27 met betrekking tot de equity-methode, effectief vanaf 1 januari 2016. Het IASB heeft

aanpassingen aan IAS 27 - Enkelvoudige jaarrekening gepubliceerd om een entiteit toe te laten de 'equity' methode (vermogensmutatiemethode) te gebruiken voor de verwerking in haar enkelvoudige jaarrekening van deelnemingen in dochterondernemingen, joint ventures en geassocieerde deelnemingen.

- Aanpassing in IFRS 11, effectief vanaf 1 januari 2016, over de verwerving van een belang in een joint operation ter verduidelijking van de reeds in IFRS 11 opgenomen verwerkingsmethodieken.

Aanpassing in IAS 16 en IAS 38, effectief vanaf 1 januari 2016, ter verduidelijking met betrekking tot toegestane methoden voor afschrijvingen en amortisaties.

Consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening worden de financiële gegevens opgenomen van Loyalis NV en van zijn groepsmaatschappijen op het moment dat Loyalis NV zeggenschap heeft over haar groepsmaatschappijen. De activa, verplichtingen en resultaten van deze groepsmaatschappijen worden integraal geconsolideerd. Op het moment dat de beslissende zeggenschap niet langer uitgeoefend kan worden, vindt deconsolidatie plaats.

Een lijst van geconsolideerde groepsmaatschappijen is opgenomen onder overige toelichtingen.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Kasstromen en mutaties uit hoofde van beleggingstransacties zijn eveneens opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Transacties waarbij geen instroom of uitstroom van kasmiddelen plaatsvindt, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

Functionele en presentatievaluta

De geconsolideerde jaarrekening luidt in duizenden euro's, tenzij anders is vermeld. De euro fungeert als functionele valuta en ook als presentatievaluta van Loyalis NV.

Omrekenverschillen

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend in euro tegen de koersen per transactiedatum. De verschillen tussen de transactiekoersen en de koers van afwikkeling zijn opgenomen in de beleggingsopbrengsten (11). De ultimo standen van

monetaire activa en verplichtingen in vreemde valuta zijn omgerekend in euro tegen de koersen per balansdatum. De voor omrekening gehanteerde koersen zijn de WM-fixingkoersen 16 uur Londentijd, zoals gepubliceerd via Reuters. De hieruit voortvloeiende omrekenverschillen zijn verantwoord in de post beleggingsopbrengsten (11).

Aangezien alle beleggingen via de reële waarde met verwerking via de resultatenrekening-methode worden verwerkt, worden de omrekenverschillen eveneens op dezelfde manier verantwoord.

Afrondingen

Vanwege tussentijdse afrondingen op gehele duizenden of miljoenen euro's kan de som der delen afwijken van het totaal in de tabellen, alsmede afwijken in de onderlinge samenhang met elkaar.

Gebruik van schattingen en veronderstellingen bij het opstellen van de jaarrekening

Bij het opstellen van de jaarrekening is het maken van schattingen onvermijdelijk. Dit is vooral het geval bij het bepalen van de waarde van een deel van de beleggingen, de voorziening verzekeringsverplichtingen alsmede de overige voorzieningen. In de desbetreffende paragraaf worden de schattingen zoals deze zijn toegepast, nader toegelicht.

Achteraf kan blijken dat de gerapporteerde waarde afwijkt van de feitelijke waarde. Zodra een dergelijke afwijking bekend wordt, wordt deze alsnog verwerkt.

Loyalis neemt prudentieregels in acht bij het aanhouden van voorzieningen uit hoofde van verzekeringsverplichtingen. Hierbij sluit zij tevens zo veel mogelijk aan bij de aanbevelingen zoals die door het Verbond van Verzekeraars worden gedaan. Indien sprake is van een schattingswijziging wordt dit in de toelichting bij het betreffende onderdeel van de jaarrekeningpost vermeld.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De waarderingsgrondslagen worden hierna behandeld. Deze grondslagen zijn, tenzij anders vermeld, gedurende de gehele verslagperiode van toepassing geweest.

Algemeen

De waardering van de activa en passiva geschiedt, voor zover niet anders vermeld, tegen reële waarde. Winsten worden toegerekend aan de periode waarin ze zijn gerealiseerd. Verliezen worden verantwoord in het jaar waarin ze voorzienbaar zijn. Activa worden opgenomen zodra het waarschijnlijk is dat toekomstige economische voordelen de onderneming toe zullen komen en het betreffende actief een betrouwbare en meetbare waarde heeft. Een verplichting wordt verantwoord

zodra het waarschijnlijk is dat dit tot een uitstroom van middelen leidt als gevolg van afwikkeling van een bestaande verplichting en de waarde van de verplichting betrouwbaar vastgesteld kan worden.

Activa en verplichtingen worden niet langer opgenomen zodra alle contractuele verplichtingen zijn ingelost en economische risico's en voordelen zijn overgedragen.

Latente belastingvorderingen (1)

Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst belastbare winsten beschikbaar zullen zijn waarmee de tijdelijke verschillen benut kunnen worden. In deze post vindt op grond van verrekenbaarheid met dezelfde partij saldering plaats van latente belastingvorderingen en latente belastingverplichtingen. In de toelichting op de jaarrekening onder (1) wordt een uitsplitsing weergegeven naar latente belastingvorderingen en latente belastingverplichtingen.

Latente belastingvorderingen (en -verplichtingen) worden eveneens opgenomen ten aanzien van alle tijdelijke verschillen tussen de fiscale waarde van activa en verplichtingen en de boekwaarde daarvan in de jaarrekening.

De belangrijkste tijdelijke verschillen vloeien voort uit de

waardering van bepaalde financiële activa, het activeren van provisiekosten en de verwerking van wijzigingen in de assumpties van de berekening van verzekeringstechnische voorzieningen. Bij het berekenen van de latente belastingvorderingen en -verplichtingen wordt gebruik gemaakt van de belastingtarieven die gelden op balansdatum, dan wel waar op balansdatum reeds toe is besloten.

Voor tijdelijke verschillen die voortvloeien uit de eerste verwerking van goodwill, uit fiscaal niet-aftekbare goodwill, uit de eerste verwerking van activa of uit verplichtingen, met betrekking tot een transactie die geen fusie of overname betreft die daarnaast het commerciële noch het fiscale resultaat op het moment van de transactie beïnvloeden, worden geen latente belastingvorderingen (en -verplichtingen) opgenomen.

Beleggingen, reële waardeverwerking via geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat (2)

Presentatie

De rubricering is afhankelijk van het doel waarvoor de beleggingen werden verkregen en wordt bepaald bij eerste opname in de balans. Loyalis NV classificeert zijn beleggingen in de categorie "beleggingen aangehouden voor handelsdoeleinden".

De aan- en verkopen van beleggingen worden verwerkt op de transactiedatum, dat wil zeggen de datum waarop Loyalis zich

verplicht tot aankoop of verkoop van de activa.

Bij de eerste verwerking worden beleggingen gewaardeerd tegen reële waarde, zijnde de kostprijs van het verkregen actief. Transactiekosten worden verwerkt in het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat.

Reële waardeveranderingen worden verwerkt in het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat in de periode waarin deze optreden.

De beleggingen kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën, te weten:

- Zakelijke waarden
- Vastrentende waarden
- Overige beleggingen

Waardering zakelijke waarden

Een gedeelte van de beleggingen in zakelijke waarden (financiële activa) wordt gewaardeerd op basis van geobserveerde marktprijzen (niveau 1).

Voor niet-beursgenoteerde beleggingen (bijv. vastgoedbeleggingen) wordt gebruik gemaakt van schattingen (niveau 2). Wanneer schattingen worden gehanteerd, zijn deze gebaseerd op bewijzen van onafhankelijke derde partijen, waarbij deze waarde is gebaseerd op de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Hoewel dergelijke waarderingen gevoelig zijn voor schattingen, wordt aangenomen dat het

wijzigen van één of meer van de aannames naar redelijkerwijs mogelijke alternatieve veronderstellingen de reële waarde niet significant zal veranderen. Voor reële waardebepaling op niveau 3 wordt gebruik gemaakt van niet-waarneembare marktvariabelen voor het actief. Niet-waarneembare inputvariabelen kunnen worden gebruikt voor zover waarneembare inputvariabelen niet beschikbaar zijn. Hierdoor kan op de rapportagedatum toch de reële waarde bepaald worden in situaties waarin sprake is van weinig of geen actieve markt voor het actief of verplichting. De waardering is dan gebaseerd op de beste inschatting van het management die de markt zou gebruiken om tot een waardering van het financieel instrument te komen.

Waardering vastrentende waarden

De meerderheid van de beleggingen in vastrentende waarden (obligaties) wordt gewaardeerd op basis van genoteerde marktprijzen (niveau 1).

Voor niet-beursgenoteerde en inactieve vastrentende waarden wordt gebruik gemaakt van waarneembare marktgegevens (niveau 2). Voor reële waardebepaling op niveau 2 worden andere dan de genoteerde prijzen in niveau 1 gehanteerd die waarneembaar zijn voor het actief of de verplichting, hetzij direct of indirect. Indien het actief een bepaalde (contractuele) termijn heeft, moet een niveau 2 input variabele waarneembaar zijn voor praktisch de volledige looptijd van het actief of de verplichting.

Waardering overige beleggingen

Deze beleggingen betreffen derivaten die worden aangehouden ter afdekking van risico's in de voorzieningen alsmede in de beleggingsportefeuille. Een deel hiervan is beursgenoteerd (futures) en dus in te delen in niveau 1. Voor de overige beleggingsvormen onder deze categorie zijn dagelijks waarneembare waarderingen beschikbaar (niveau 2).

De waardering van derivaten vindt dagelijks plaats met behulp van modellen op basis van algemeen aanvaarde principes door verdiscontering van de meest actuele verwachte kasstromen met actuele rentecurves.

Alle waardemutaties van deze derivaten worden binnen de resultatenrekening direct ten gunste van c.q. ten laste van de beleggingsopbrengsten onder de categorie "overige beleggingen" verantwoord.

Waarderingen vorderingen, liquide middelen en verplichtingen.

Vorderingen (3)

Vorderingen op hypotheken worden bij eerste verwerking opgenomen tegen reële waarde en daarna tegen geamortiseerde kostprijs gebruikmakend van de effectieve-rentemethode en onder aftrek van een voorziening van mogelijke oninbaarheid.

Vorderingen en nog te ontvangen en vooruitbetaalde posten zijn opgenomen tegen reële waarde en daarna tegen geamortiseerde kostprijs gebruikmakend van de effectieve-rentemethode en onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Deze voorziening voor oninbaarheid wordt gevormd indien er indicaties zijn voor mogelijke oninbaarheid. Significante financiële moeilijkheden van de debiteur, de waarschijnlijkheid dat de debiteur failliet gaat of een financiële reorganisatie ondergaat, en het niet voldoen dan wel een achterstand in betalingen zijn indicaties dat de vordering oninbaar is. Het bedrag van de voorziening bedraagt het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen de oorspronkelijke effectieve rente. De boekwaarde van het actief wordt verlaagd door het vormen van een voorziening, het bedrag van het verlies wordt in het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat verwerkt. Wanneer een vordering oninbaar is, wordt deze afgeschreven ten laste van de voorziening op vorderingen. Latere ontvangsten uit eerder afgeschreven bedragen worden als bate verantwoord onder de bedrijfslasten in het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat.

Liquide middelen (4)

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en op te nemen bankdeposito's, andere zeer liquide kortetermijnbeleggingen met een oorspronkelijke looptijd van ten hoogste drie maanden of minder en daarnaast banktegoeden in beleggingspools. Rekening-courantschulden worden opgenomen onder de verplichtingen op de balans.

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde die gelijk is aan de reële waarde.

Voorziening verzekeringsverplichtingen (6)

De voorziening verzekeringsverplichtingen bestaat uit de voorziening voor levensverzekeringsverplichtingen en de voorziening voor schadeverzekeringsverplichtingen.

De gehanteerde actuariële grondslagen en het proces inzake de totstandkoming hiervan worden hierna voor de belangrijkste producten/voorzieningen toegelicht.

Levensverzekeringscontracten

De voorzieningen voor levensverzekeringsverplichtingen bestaan uit de voorziening voor ingegane en uitgestelde periodieke uitkeringen, de voorziening voor pensioenverzekeringscontracten, de voorziening voor

unit-linked verzekeringen (met en zonder garanties) en de voorziening voor eindwaardegarantie.

Ingegane en uitgestelde periodieke uitkeringen

Voorzieningen worden berekend op basis van de volgende waarderingmethode.

Eerste stap is de bepaling van de verwachte kasstromen. Hierbij spelen sterftekansen een belangrijke rol. Loyalis NV hanteert hierbij als basis door het Actuarieel Genootschap in 2014 gepubliceerde generatietafels, in eerste instantie gecorrigeerd met een leeftijdsafhankelijke selectfactor. De resulterende gecorrigeerde AG-tafel wordt vervolgens vermenigvuldigd met product- en geslachtsafhankelijke correctiefactoren. Voor de lijfrenten zonder indexatie is deze tafel vermenigvuldigd met 90% voor mannen en 82% voor vrouwen, voor lijfrenten met indexatie zijn de correctiefactoren resp. 117% en 128%.

Bij de bepaling van de verwachte kasstromen wordt rekening gehouden met een jaarlijkse indexatie. Dit geldt niet voor de nieuwe polissen vanaf 2013, waarbij de directie besloten heeft om vanwege de lage rentestand geen indexatievoorziening te vormen.

De resulterende kasstromen worden vervolgens contant gemaakt tegen een actuele risicovrije yieldcurve; hierbij wordt

uitgegaan van de risicovrije rentetermijnstructuur exclusief Ultimate Forward Rate (UFR).

Voorzieningen worden tenslotte verhoogd met opslagen voor toekomstige administratiekosten, waarbij wordt verondersteld dat het begrote kostenniveau voor de komende jaren een reële aanname is voor de verwachte toekomstige kasstromen uit kosten, aangepast voor inflatie.

Unit Linked Verzekeringen

De gehele premie minus een dekking voor eerste kosten wordt periodiek op het beleggingstegoed bijgeschreven. Maandelijks vindt de kostenonttrekking en de risicoverrekening plaats. De totale voorziening van de verzekering is op elk moment de waarde van het beleggingstegoed. De voorziening wordt vastgesteld aan de hand van het aantal units en de dan geldende koers. De beleggingsopbrengsten worden in de verzekering verrekend door middel van koerswijzigingen. De administratiekosten worden gefinancierd uit de product- en/of duurzaamheidsinhouding op de beleggingsopbrengsten.

- Sterftekanslag:
De bij de risicoverrekening gehanteerde sterftekansen zijn passend voor de klantenpopulatie van Loyalis NV. De sterftekansen komen grotendeels overeen met de sterftetafels van het Actuarieel Genootschap 2000-2005 met een leeftijdsterugstelling voor mannen en vrouwen van drie jaar;

- Voorzieningen worden verhoogd met opslagen voor toekomstige administratiekosten, waarbij wordt verondersteld dat het huidige kostenniveau een reële aanname is voor toekomstige kosten, aangepast voor inflatie.

Overig

De voorziening voor eindwaardegaranties wordt berekend op basis van de contante waarde van het garanti kapitaal met de risicovrije rentetermijnstructuur exclusief UFR als disconteringsvoet.

De voorziening voor pensioenverzekeringscontracten betreft de contante waarde van de verzekerde pensioenen met de actuele risicovrije rentetermijnstructuur als disconteringsvoet.

Schadeverzekeringscontracten

De belangrijkste schadeverzekeringscontracten betreffen arbeidsongeschiktheidverzekeringen. De voorzieningen voor deze schadeverzekeringen zijn gebaseerd op de geschatte uiteindelijke lasten van alle vóór balansdatum ontstane schadegevallen, ongeacht of deze al dan niet zijn gemeld, tezamen met de hiermee verband houdende (toekomstige) administratiekosten.

Ten aanzien van de melding van schadegevallen kan een aanzienlijke vertraging optreden, doordat de uitkering pas jaren na de 1e ziekte dag ingaat.

De voorziening voor schadeverzekeringsverplichtingen kan worden gesplitst in een deel dat betrekking heeft op gemelde en toegekende schadeclaims (periodieke uitkeringen of VPU) en een deel dat betrekking heeft op 'ontstane maar nog niet gemelde schadegevallen' (claims incurred but not reported of IBNR). Bij beide voorzieningen geldt een opslag voor toekomstige administratiekosten, waarbij wordt verondersteld dat het huidige kostenniveau een reële aanname is voor toekomstige kosten, aangepast voor inflatie.

Voorziening Periodieke Uitkeringen (VPU)

De Voorziening Periodieke Uitkeringen wordt berekend op basis van de hierna beschreven waarderingmethode. Eerste stap is de bepaling van de verwachte kasstromen. Hierbij spelen sterftekansen een belangrijke rol. Loyalis NV hanteert hierbij de in 2014 gepubliceerde generatietafels van het Actuarieel Genootschap, die op basis van het Grondslagenonderzoek zijn aangepast: voor mannen met de factor 148% en voor vrouwen met de factor 206%. Bij de bepaling van de verwachte kasstromen wordt rekening gehouden met een jaarlijkse indexatie. Dit geldt niet voor de

tekenjaren vanaf 2013, waarvoor de directie besloten heeft om vanwege de lage rentestand geen indexatievoorziening te vormen.

De resulterende kasstromen worden vervolgens contant gemaakt tegen een risicovrije rentetermijnstructuur exclusief UFR ultimo 2015.

Voorzieningen worden tenslotte verhoogd met opslagen voor toekomstige administratiekosten, waarbij wordt verondersteld dat het huidige kostenniveau een reële aanname is voor toekomstige kosten, aangepast voor inflatie.

IBNR-voorziening

De gehele risicopremie wordt gereserveerd in een IBNR (Incurred But Not Reported) voorziening. Voor daadwerkelijke schadegevallen vindt er een overheveling plaats van de IBNR voorziening naar de hiervoor beschreven Voorziening Periodieke Uitkeringen (VPU).

De totale voorziening bestaat uit de som van de IBNR en de VPU. Als het daadwerkelijke schadeverloop afwijkt van de schade die met de risicopremies gefinancierd kan worden, moet tussentijds een extra bedrag aan de voorziening worden toegevoegd of kan een deel van de IBNR voorziening vrijvallen. Op basis van uitgebreide analyses wordt een inschatting gemaakt van de IBNR-voorziening.

Voorziening onverdiende premie

Voor ontvangen verzekeringspremies die aan toekomstige periodes toe te wijzen zijn, wordt een voorziening voor onverdiende premies gevormd.

Deze voorziening wordt opgenomen tegen de reële waarde en is gelijk aan de nominale waarde.

Toereikendheidstoets

IFRS vereist het uitvoeren van een 'Liability Adequacy Test' (LAT) op gerapporteerde voorzieningen. Doel hiervan is vaststelling of de technische voorzieningen, berekend op basis van lokale grondslagen, voldoen aan een minimumniveau, rekening houdend met de volgende bepalingen:

- alle verwachte kasstromen (premies/uitkeringen/kosten) uit de bestaande verzekeringspolissen worden berekend op basis van actuele economische en actuariële veronderstellingen;
- in de berekening van de verwachte kasstromen dient met opties, garanties en indexaties rekening gehouden te worden.

Op basis van de LAT worden de grondslagen voor de schadeverzekeringscontracten getoetst. Met name de grondslagen 'rekenrente' en 'kostenopslagen' zijn meegenomen in de LAT. Het resultaat op gehanteerde sterftekansen wordt periodiek in kaart gebracht.

Tevens wordt ten behoeve van de toets de yieldcurve inclusief UFR gehanteerd, waar dit van toepassing is.

Voorziening pensioenverplichting (7)

Loyalis NV is voor haar personeel aangesloten bij Stichting Pensioenfonds ABP (kortweg: ABP) respectievelijk bij Personeelspensioenfonds APG (kortweg: PPF APG). Beide pensioenfonds hebben een toegezegde pensioenregeling, zowel voor de verplicht als voor de vrijwillig aangesloten werkgevers. In de terminologie van IAS 19: een 'defined-benefit' regeling.

ABP is een bedrijfstakpensioenfonds. Kenmerkend voor een bedrijfstakpensioenfonds is de onderlinge solidariteit, tot uiting komend in doorsnee premies, risicovereffening en hoge uittreeddrempels. Premies worden geheven ongeacht de bestandskenmerken van de huidige en voormalige werknemers van de aangesloten werkgevers. Hun leeftijd, geslacht, burgerlijke staat en gezondheid zijn niet bepalend voor de af te dragen premie. Daarvoor zijn immers de bestandskenmerken van alle bij het pensioenfonds aangesloten deelnemers bepalend, zowel die van de actieven als die van de slapers en de gepensioneerden.

Ook het beleggingsbeleid van de pensioenfonds is afgestemd op het totaal van de pensioenverplichtingen aan alle deelnemers.

Beleggingen en verplichtingen van de pensioenfondsen, en daarmee overschotten en/of tekorten, zijn dan ook niet op betrouwbare wijze toerekenbaar aan de individuele aangesloten werkgevers. Overigens kan Loyalis NV geen enkel recht doen gelden op een deel van de overschotten van de pensioenfondsen, zoals de pensioenfondsen richting Loyalis NV geen directe verhaalsmogelijkheden hebben ingeval van tekorten. In geval van tekorten bij deze pensioenfondsen zal aanvullende financiering middels toekomstige premieverhogingen danwel korten op opgebouwde rechten geschieden en is geen eenmalige bijstorting vereist. Om deze reden worden door Loyalis NV de pensioenkosten voor het personeel aangesloten bij ABP verantwoord als ware sprake van een defined contribution regeling. Voor het personeel aangesloten bij PPF APG is wel sprake van een defined benefit regeling. De Projected Unit Credit (PUC) actuariële methode is gebruikt om de verplichtingen van de regeling te waarderen. Onder de PUC methode wordt een "geprojecteerde aanspraak" berekend voor elk onderdeel van de regeling. Voor alle huidige actieve deelnemers van de regeling is de "geprojecteerde aanspraak" gebaseerd op de regeling vanaf 1 januari 2015 en de dienstjaren op de berekeningsdatum. De hoogte van het salaris en de sociale verzekeringen worden geprojecteerd naar de verwachte datum waarop de dienstbetrekking beëindigd

zal worden. Voor inactieve deelnemers wordt de totale opgebouwde aanspraak in de berekening meegenomen. De verplichtingen worden vervolgens bepaald als de verdisconteerde waarde van de "geprojecteerde aanspraak". De kosten van een jaar opbouw is gelijk aan de waarde volgens de PUC methode van de aanspraken die in het jaar verkregen worden door toename van de diensttijd. Actuariële resultaten worden via het eigen vermogen verwerkt.

Overige voorzieningen (8)

Onder dit hoofd zijn opgenomen de voorzieningen uit hoofde van lange termijn personeelsbeloningen en overige verplichtingen. Deze voorzieningen zijn gewaardeerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige uitgaven, rekening houdend met actuariële grondslagen.

Daarnaast is onder dit hoofd opgenomen een voorziening voor reorganisatiedoelinden. Gezien het overwegend kortlopend karakter van deze voorziening is de reële waarde gelijk aan de nominale waarde.

Verplichtingen (9)

Kortlopende schulden, nog te betalen en vooruitontvangen posten zijn opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs.

Baten en lasten (algemeen)

Baten en lasten vloeien merendeels voort uit de in de balans gehanteerde waardering-grondslagen voor beleggingen en voorziening verzekeringsverplichtingen. Premies, provisies, beleggingsopbrengsten, uitkeringen en kosten zijn toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Verzekeringspremies (10)

De verzekeringspremies betreffen de over het boekjaar verdiende premies en koopsommen, inclusief de toevoeging aan de voorziening uit hoofde van de toegekende indexatie van de uitkeringen op basis van de polisvoorwaarden.

Met uitzondering van de premies voor nabestaandenpensioen (ANW) en overlijdensrisicoverzekering worden alle aan het boekjaar toerekenbare premies als verdiende premies verwerkt. De onverdiende premies ANW en overlijdensrisicoverzekering worden gedoteerd aan de voorziening onverdiende premies. Herverzekering betreft de overlijdensrisicoportefeuille en het Invaliditeits Pensioen Aanvullings Plan en bedraagt een percentage van de uitkeringen.

Beleggingsopbrengsten (11)

De beleggingsopbrengsten bestaan uit dividend op zakelijke waarden en renteopbrengsten van vastrentende waarden betrekking hebbende op het boekjaar, waardemutaties

van beleggingen en derivaten tegen reële waarde en boekresultaten bij verkoop van beleggingen en derivaten.

Dividend op beleggingen in zakelijke waarden wordt als bate verantwoord op de ex-dividenddatum. Rentebaten worden opgenomen in de periode waarop deze betrekking hebben. Waardemutaties betreffen het verschil tussen enerzijds de boekwaarde aan het einde van het jaar dan wel de opbrengst bij verkoop gedurende het jaar en anderzijds de boekwaarde aan het einde van het voorgaande jaar dan wel de verkrijgingsprijs gedurende het jaar.

Overige opbrengsten (12)

Opbrengsten uit hoofde van winstdeling herverzekeraar (op basis van beste schattingen) worden genomen voor zover deze toerekenbaar zijn aan het betreffende verslagjaar.

Rentebaten (13)

De rentebaten betreffen de gerealiseerde opbrengsten uit rekening-courant en deposito's.

Verzekeringslasten (14)

Verzekeringslasten bestaan uit de som van uitkeringen, de mutatie in de voorziening voor verzekeringsverplichtingen zoals die voortvloeit uit de wijze van waardering in de balans,

alsmede de door Loyalis op basis van de polisvoorwaarden toegekende indexatie als gevolg van de winstdeling. Schadebehandelingskosten zijn hier niet inbegrepen en worden opgenomen onder de bedrijfslasten.

Beleggingslasten (15)

Beleggingslasten betreffen beheer-, bewaar- en administratiekosten in rekening gebracht door derden en worden toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben.

Bedrijfslasten (16)

Bedrijfslasten betreffen kosten van personeel, diensten derden, automatisering, huisvesting, acquisitie en dergelijke en worden toegerekend aan het jaar waar ze betrekking op hebben.

Rentelasten (17)

De rentelasten betreffen de lasten uit rekening-courant, voor zover deze niet worden gerekend tot de beleggingsportefeuille.

Belastingen (18)

De belastingen zijn berekend over het resultaat vóór belastingen, rekening houdend met fiscaal vrijgestelde posten en geheel of gedeeltelijk niet-aftrekbare kosten en gebaseerd op het actuele, in het boekjaar geldende fiscale tarief. Voor tijdelijke verschillen als gevolg van verschillen in commerciële en fiscale waardering wordt een latente belastingverplichting of -vordering (1) gevormd. Mutaties in de tijdelijke verschillen worden via de schulden of vorderingen inzake vennootschapsbelasting (9) verwerkt. Het effect van wijzigingen in het belastingtarief voor latente belastingen wordt via de belastingen (18) verwerkt.

Overig totaal resultaat

Hieronder worden alle mutaties opgenomen die conform IFRS rechtstreeks in het eigen vermogen dienen te worden verantwoord.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS (X € 1.000)

ACTIVA

Latente belastingvorderingen (1)

De latente belastingvorderingen bestaan uit de volgende onderdelen:

	2015	2014
Uit hoofde van verliescompensatie	179	343
Uit hoofde van afwijkende commerciële en fiscale waarderingen	111.795	82.866
Totaal	111.974	83.209

De stijging van deze post is grotendeels een gevolg van een gedeeltelijke herstructurering van de beleggingsfondsen. Dit leidt tot een afrekening met de belastingdienst waardoor de latente belastingsschuld daalt en de acute schuld (zie ook 9) stijgt.

Onderstaand wordt de belastinglatentie weergegeven naar belastingvorderingen en -schulden:

	2015	2014
Latente belastingvordering	148.196	160.816
Latente belastingsschuld	-36.222	-77.607
Totaal	111.974	83.209

Het totale verloop in de latente belastingvorderingen en -schulden, zonder rekening te houden met eventuele saldering van vorderingen en schulden, wordt onderstaand weergegeven.

Latente belasting vorderingen	Fiscaal geactiveerde kosten		Voorwaarts compensabele verliezen		Pensioenverplichting	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>
Beginstand	4.851	4.570	343	287	-	-
Dotatie/vrijval	<u>1.328</u>	<u>281</u>	<u>-164</u>	<u>56</u>	<u>420</u>	<u>-</u>
Eindwaarde	6.179	4.851	179	343	420	-

Latente belasting vorderingen	Verzekeringsverplichtingen		Overige activa en overige verschillen		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>
Beginstand	154.477	92.979	1.145	1.638	160.816	99.474
Dotatie/vrijval	<u>-13.697</u>	<u>61.498</u>	<u>-507</u>	<u>-493</u>	<u>-12.620</u>	<u>61.342</u>
Eindwaarde	140.780	154.477	638	1.145	148.196	160.816

Latente belasting verplichting	Waarderingsverschil beleggingen ⁽¹⁾		Overige verschillen ⁽¹⁾		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Beginstand	-73.365	-21.695	-4.242	-3.403	-77.607	-25.098
Dotatie/vrijval	42.233	-51.670	-848	-839	41.385	-52.509
Eindwaarde	-31.132	-73.365	-5.090	-4.242	-36.222	-77.607

(1) In balans gesaldeerd met latente belastingvorderingen

Totaal					111.974	83.209
---------------	--	--	--	--	----------------	---------------

Ten behoeve van de voorziening pensioenverplichting (7) is per saldo een latente belastingvordering opgenomen van 420.

De looptijden van de latente belastingvorderingen en -verplichtingen zijn nagenoeg volledig langer dan 1 jaar.

Als gevolg van de vorming van een fiscale eenheid met APG Groep NV en haar dochtermaatschappijen is deze moedermaatschappij formeel hoofdelijk aansprakelijk danwel gerechtigd inzake belastingvorderingen en -verplichtingen.

Beleggingen, reële waardeverwerking via het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat (2)

	2015	2014
Beleggingen voor eigen rekening	2.349.398	2.410.276
Beleggingen voor klant met garantie	470.390	475.103
Beleggingen voor rekening van Loyalis	2.819.788	2.885.379

Beleggingen <i>Voor eigen rekening</i>	Zakelijke waarden		Vastrentend		Overige		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Beginwaarde	224.121	248.797	2.045.934	1.930.191	138.699	11.601	2.408.754	2.190.589
Herrubricering	-	271	-	128	-	-383	-	16
Aan- en verkopen	-20.493	-31.591	25.131	-1.078	-94.401	-54.161	-89.763	-86.830
Waardemutaties	14.678	6.644	16.843	116.693	-22.764	181.642	8.757	304.979
Eindwaarde	218.306	224.121	2.087.908	2.045.934	21.534	138.699	2.327.748	2.408.754
Derivaten met negatieve waarde opgenomen onder passiva	-	-	-	-	21.651	1.522	21.651	1.522
Netto positie beleggingen opgenomen onder activa	218.306	224.121	2.087.908	2.045.934	43.185	140.221	2.349.399	2.410.276
Waarvan niet-beursgenoteerd	217.918	223.612	175.118	-	-	-	393.036	223.612

Beleggingen*Klant met garantie*

	Zakelijke waarden		Vastrentend		Overige		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Beginwaarde	76.236	70.169	374.160	361.965	21.719	1.261	472.115	433.395
Herrubricering	-	2.004	-	5	-	-1.172	-	837
Aan- en verkopen	3.425	-3.169	-9.448	-20.904	723	21.480	-5.300	-2.593
Waardemutaties	1.092	7.232	1.344	33.094	695	150	3.131	40.476
Eindwaarde	80.753	76.236	366.056	374.160	23.137	21.719	469.946	472.115
Derivaten met negatieve waarde opgenomen onder passiva	-	-	-	-	444	2.988	444	2.988
Netto positie beleggingen opgenomen onder activa	80.753	76.236	366.056	374.160	23.581	24.707	470.390	475.103
Waarvan niet-beursgenoteerd	-	-	-	-	-	-	-	-

Beleggingen <i>Voor risico klant zonder garantie</i>	Zakelijke waarden		Vastrentend		Overige		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Beginwaarde	109.032	101.089	55.740	59.638	45.373	53.406	210.145	214.133
Herrubricering	-	3.135	-	4	-	-2.792	-	347
Aan- en verkopen	-18.570	-1.602	-5.472	-11.072	3.519	-13.216	-20.523	-25.890
Waardemutaties	7.408	6.410	809	7.170	1.661	7.975	9.878	21.555
Eindwaarde	97.870	109.032	51.077	55.740	50.553	45.373	199.500	210.145
Derivaten met negatieve waarde opgenomen onder passiva	-	-	-	-	221	1.322	221	1.322
Netto positie beleggingen opgenomen onder activa	97.870	109.032	51.077	55.740	50.774	46.695	199.721	211.467
Waarvan niet-beursgenoteerd	-	-	-	-	-	-	-	-

Herrubricering (in totaliteit -, 2014: 1.200) betrof een herclassificatie vanuit vorderingen uit hoofde van beleggingen als gevolg van verfijnde inzichten in de beleggingsportefeuille.

Beleggingen voor risico polishouder zonder garantie

	2015	2014
Beleggingen	199.500	210.145
Vorderingen uit hoofde van beleggingen	994	2.038
Liquide middelen uit hoofde van beleggingen	492	-79
Schulden uit hoofde van beleggingen	-1.076	-737
Totaal Net Asset Values voor risico polishouder zonder garantie	199.910	211.367

De overige beleggingen bestaan uit het overlay fund en de rendementsrekening.

Het overlay fund is een soort paraplufonds om derivatenposities over de gehele portefeuille in te nemen. In dit fonds zijn valuta-afdekkingen, opties en interest rate swaps opgenomen.

Loyalis NV heeft een rendementsrekening met één van haar zustermaatschappijen. Dit is een direct opeisbaar tegoed waarbij Loyalis het recht heeft op een variabele interestvergoeding die gekoppeld is aan het rendement van de

beleggingsportefeuille van de zustermaatschappij. De totale stand van de rendementsrekening per 31 december 2015 bedraagt 86.419 (2014: 83.600). Het totale rendement in het huidig boekjaar is 2.609 (2014: 10.657).

De niet-beursgenoteerde zakelijke waarden betreffen indirect onroerend goedbeleggingen alsmede fondsen in infrastructuur en private equity en hypotheekfondsen.

Reële waarde hiërarchie

De financiële instrumenten worden tegen reële waarde gewaardeerd. In de reële waardebepaling worden naast marktwaardering tevens het eigen kredietrisico alsmede het kredietrisico van de tegenpartij verwerkt. Met name voor de bepaling van de reële waarde van over-the-counter derivaten is het kredietrisico van belang. Aangezien Loyalis dagelijks op basis van de actuele waarderingen onderpand uitwisselt met de tegenpartijen van Over-The-Counter-derivaten, loopt zij zeer beperkt kredietrisico op deze derivaten.

De financiële instrumenten zijn gecategoriseerd op basis van de volgende "Reële waarde hiërarchie" (conform IFRS 13):

De meerderheid van de beleggingen van Loyalis wordt gewaardeerd op basis van genoteerde marktprijzen (niveau 1) of waarneembare marktgegevens (niveau 2). Slechts een klein deel van de totale activa is opgenomen tegen reële waarde gebaseerd op schattingen (niveau 3). Wanneer schattingen worden gehanteerd, zijn deze gebaseerd op input van onafhankelijke derde partijen dan wel de intern ontwikkelde modellen, waar mogelijk gekalibreerd tot op de markt waarneembare gegevens. Hoewel dergelijke waarderingen gevoelig zijn voor schattingen, wordt aangenomen dat het wijzigen van één of meer van de aannames naar redelijkerwijs mogelijke alternatieve veronderstellingen de reële waarde niet significant zal veranderen.

Gepubliceerde prijzen in actieve markten ("Niveau 1")

Voor reële waardebepaling op niveau 1 worden alleen genoteerde prijzen gehanteerd (niet aangepast) voor identieke activa en verplichtingen in actieve markten. Een actieve markt is een markt waar met voldoende frequentie en volume transacties plaatsvinden die op continue basis prijzen tot stand brengen. Voorbeelden zijn beursgenoteerde aandelen, obligaties en beleggingsfondsen in actieve markten.

Waarderingsmethode met (significante) waarneembare marktvariabelen ("Niveau 2")

Voor reële waardebepaling op niveau 2 worden andere dan de genoteerde prijzen in niveau 1 gehanteerd die waarneembaar zijn voor het actief of verplichting, hetzij direct of indirect.

Niveau 2 omvat de volgende input variabelen:

- Genoteerde prijzen voor vergelijkbare (dus niet identieke) activa/verplichtingen in actieve markten;
- Input variabelen anders dan genoteerde prijzen die waarneembaar zijn voor het actief met name gebaseerd op inkomsten, rentecurven en waarneembare marktgegevens (inkomsten zijn gebaseerd op loss adjusted cash flows gebaseerd op gebruikelijke parameters zoals bijvoorbeeld volatiliteit, vervroegde aflossing spreads, loss ratio, kredietrisico's, default percentages);

- Input variabelen die hoofdzakelijk afkomstig zijn uit of bevestigd worden door waarneembare marktgegevens door correlatie of andere middelen (markt-bevestigde inputs).

Voorbeelden van een actief of verplichting op niveau 2 zijn financiële instrumenten die worden gemeten met behulp van discounted cash flow modellen. De berekening is gebaseerd op verwachte inkomsten en de in de markt waarneembare swap rente. Bij vastgoed- en infrastructuurbeleggingen wordt additioneel gemeten met behulp van in de markt waarneembare gegevens.

Waarderingsmethode zonder (significante) waarneembare marktvariabelen ("Niveau 3")

Voor reële waardebeoordeling op niveau 3 wordt gebruik gemaakt van niet-waarneembare marktvariabelen voor het actief. Niet-waarneembare inputvariabelen kunnen worden gebruikt voor zover waarneembare inputvariabelen niet beschikbaar zijn. Hierdoor kan op de rapportagedatum toch de reële waarde bepaald worden in situaties waarin sprake is van weinig of geen actieve markt voor het actief of verplichting. De waardering is dan gebaseerd op de beste inschatting van het management die de markt zou gebruiken om tot een waardering van het financieel instrument te komen. Voorbeelden zijn bepaalde private equity investeringen en private plaatsingen.

Voor een gevoeligheidsanalyse hieromtrent wordt verwezen naar het hoofdstuk Risicomanagement, paragraaf 2.3.

Samengevat ziet de reële waarde hiërarchie er als volgt uit:

Weergave in marktwaardes	Niveau 1		Niveau 2		Niveau 3		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Zakelijke waarden	179.010	180.207	188.440	181.530	29.478	47.651	396.928	409.388
Vastrentend	2.329.923	2.475.835	175.118	-	-	-	2.505.041	2.475.835
Overige	83.609	69.556	11.616	136.235	-	-	95.225	205.791
Totale beleggingsportefeuille	2.592.542	2.725.598	375.174	317.765	29.478	47.651	2.997.194	3.091.014

Verloopoverzicht reële waarde niveau 3 beleggingen

Niveau 3 beleggingen	2015	2014
Beginwaarde	47.651	64.926
Saldo nieuwe inleg en onttrekkingen	-16.421	-18.882
Waardemutaties	-1.752	1.607
Eindwaarde	29.478	47.651

Verschuiving van beleggingen naar een andere reële waardebepalingscategorie heeft niet plaats gevonden.

Derivatenpositie

Derivaten vormen een integraal onderdeel van de beleggingsportefeuille. Onderstaand overzicht geeft de relatie weer tussen reële waarde en de waarde van de onderliggende waarden (notional). De reële waarde van deze afgeleide financiële instrumenten (actief minus passief) bedraagt netto 11.607 (2014: 134.638).

De contractduur van de valutacontracten waarvoor een verplichting bestaat is korter dan een jaar. Loyalis NV heeft als beleid het beperken van het valuta- en renterisico.

Loyalis NV maakt gebruik van derivaten om bovengenoemde marktrisico's af te dekken dan wel te beheersen. Deze derivaten maken onderdeel uit van de beheersing van verschillende portefeuilles van activa en passiva en van de beheersing van structurele posities. Doelstelling van deze derivaten is het mitigeren van ongewenste risico's en een efficiënt portefeuillebeheer. Waardemutaties van derivaten worden verantwoord in het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat. Waardemutaties van derivaten worden verantwoord in het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat.

Derivatenpositie

	Reële waarde		Notional	Reële waarde		Notional
	2015	2015		2014	2014	
	Actief	Passief		Actief	Passief	
Rentecontracten	30.372	21.763	619.466	137.768	97	987.931
Valutacontracten	3.590	605	-110.918	2.683	5.735	-138.669
Kredietcontracten	-	-	-	-	-	-
Aandelencontracten	13	-	1.139	19	-	1.974
Totaal	33.975	22.368		140.470	5.832	

Derivatenposities totaal	Reële waarde 2015	Reële waarde 2014	Notional 2015	Notional 2014
Futures	-368	314	53.604	-92.406
Forwards	2.986	-3.052	-110.918	-138.669
Swaps	8.989	137.376	567.000	897.500
Totaal	11.607	134.638		

Rentederivaten

De marktwaarde van de swaps is in 2015 fors afgenomen. Deels komt dit door de gestegen swaprente (10 jr +19bp), maar het grootste deel van de daling is te verklaren door het beëindigen van een aantal bestaande swaps en het aangaan van nieuwe renteswaps in het eerste kwartaal van 2015. Bij het beëindigen van de bestaande swaps is de marktwaarde van destijds gerealiseerd, terwijl de nieuwe swaps met een marktwaarde van nul starten.

Tegenpartijrisico bij derivaten

Opbouw van de derivatenpositie brengt een aanvullend risico met zich mee: het risico dat de tegenpartij van het derivaat niet aan zijn verplichtingen kan en/of wil voldoen. Dit wordt grotendeels opgevangen door dagelijks onderpand uit te

wisselen, op basis van zogenaamde CSA contracten (CSA: Credit Support Annex). Dit onderpand bestaat uit liquide middelen. Loyalis past geen hedge accounting toe.

Collateral

Ten aanzien van een aantal beleggingen is sprake van het verkrijgen respectievelijk het verstrekken van collateral (onderpand). De reële waarde van het verkregen collateral bedraagt 11.840 (2014: 134.030); de reële waarde van het verstrekte collateral bedraagt - (2014: -). Het verkregen collateral bestaat volledig uit liquide middelen.

Vorderingen (3)

Vorderingen uit hoofde van hypotheke

De vorderingen uit hoofde van hypotheke kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Hypotheke personeel	3.274	3.295
Hypotheke overige	819	781
Premiedepot	7	9
Totaal	4.100	4.085

De vordering betreft de opgerente spaar- en risicopremie voor uitgegeven hypotheke die middels cessie zijn verkregen en wordt door middel van retrocessie weer overgedragen; vordering is derhalve kortlopend (< 1 jaar) van aard.

De reële waarde is gelijk aan de gepresenteerde waarde.

Vorderingen en overige activa

De vorderingen en overige activa kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Nog te factureren	214	134
Vorderingen op verzekeringnemers	13.707	13.353
Vorderingen op groepsmaatschappijen	57	-
Debiteuren	115	397
Dividendbelasting	586	635
Vorderingen uit hoofde van beleggingen	9.073	24.477
Overige vorderingen en activa	668	1.905
Totaal	24.420	40.901

In de vorderingen en overige activa zijn geen bedragen opgenomen met een looptijd langer dan 1 jaar (2014: -).

De samenstelling van deze post in relatie tot de ouderdom ziet er als volgt uit:

2015 Vorderingen en overige activa	niet vervallen	< 180 dagen	< 360 dagen	> 360 dagen	TOTAAL
Nog te factureren	204	10	-	-	214
Vorderingen en debiteuren	20.921	-617	2.560	2.834	25.698
Overige activa	474	112	3	-	589
Totaal	21.599	-495	2.563	2.834	26.501
Af: voorziening oninbaarheid	-	-59	-1.353	-669	-2.081
Totaal	21.599	-554	1.210	2.165	24.420

In de voorziening voor mogelijke oninbaarheid is voor ruim 900 rekening gehouden met vorderingen die op grond van vervaldatum nog niet verschuldigd zijn, maar waarvan de betreffende klant reeds in surseance van betaling verkeerd.

2014 Vorderingen en overige activa	niet vervallen	< 180 dagen	< 360 dagen	> 360 dagen	TOTAAL
Nog te factureren	134	-	-	-	134
Vorderingen en debiteuren	33.234	1.431	3.085	2.110	39.860
Overige activa	601	1.100	7	2	1.710
Totaal	33.969	2.531	3.092	2.112	41.704
Af: voorziening oninbaarheid	-	-44	-189	-570	-803
Totaal	33.969	2.487	2.903	1.542	40.901

De reële waarde wijkt niet significant af van de gepresenteerde waarde.

Vorderingen en overige activa uit herverzekering

De vorderingen en overige activa uit hoofde van herverzekering kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Herverzekeringsdeel voorzieningen	38.686	47.130
Vorderingen uit herverzekering	2.395	3.209
Totaal	41.081	50.339

De looptijd van het herverzekeringsdeel is nagenoeg gelijk aan die van de betreffende verzekeringsverplichtingen.

De vorderingen uit herverzekering bestaan voor 1.279 (2014: 2.038) uit restitutie van premies herverzekering en voor 1.116 (2014: 1.171) uit betaalde schadeuitkeringen. De looptijd van deze vordering is grotendeels korter dan één jaar.

De kredietwaardigheid van de herverzekeraars wordt periodiek beoordeeld door het management aan de hand van de in de markt afgegeven ratings. Onderstaande tabel geeft inzicht in de kredietwaardigheid van de herverzekeraars die betrokken zijn bij Loyalis volgens ratings agency Standard & Poor's.

	2015	2014
Swiss Re	AA-	AA-
SNS Reaal (Proteq)	Baa3 (moody's)	BBB+
GenRe	AA+	AA+

Loyalis schat in op basis van nadere analyse dat de vorderingen op de herverzekeraar volledig inbaar zijn en vormt derhalve geen voorziening voor oninbaarheid.

De reële waarde van de vorderingen is nagenoeg gelijk aan de geamortiseerde kostprijs en de nominale waarde.

Liquide middelen (4)

De liquide middelen bestaan voor een deel uit direct opvraagbare tegoeden bij kredietinstellingen en kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Banktegoeden	102.944	75.037
Bankdeposito's	43.257	125.081
Liquide middelen uit hoofde van beleggingen	77.749	37.450
Totaal	223.950	237.568

De liquide middelen uit hoofde van beleggingen (als gevolg van mandaatregelingen) staan niet ter vrije beschikking, evenals de bankdeposito's. De looptijd van deze deposito's is korter dan 1 jaar met een gemiddeld rendement van 0,4%.

De hiernaast genoemde tegoeden zijn bij de volgende bancaire instellingen ondergebracht (rating per ultimo 2015 volgens agency Standard & Poor's):

	2015 aandeel in totaal	2015 rating	2014 aandeel in totaal	2014 rating
ABN AMRO	70%	A	40%	A
ING	29%	A	60%	A
The Bank of NY Mellon	1%	A-	0%	A-
Totaal	100%		100%	

EIGEN VERMOGEN EN VERPLICHTINGEN

Eigen vermogen (5)

Voor een overzicht van het verloop van het eigen vermogen per onderdeel wordt verwezen naar de separaat opgenomen mutatie overzicht eigen vermogen Loyalis NV (pag. 42).

Gestort en opgevraagd kapitaal

APG Groep NV is enig aandeelhouder van Loyalis NV. Het maatschappelijk kapitaal bestaat uit 900.001 gewone aandelen van elk € 453,78. Hiervan zijn 369.577 (2014: 369.577) aandelen geplaatst; op deze aandelen is 167.707 (2014: 167.707) gestort.

Overige reserves

De overige reserves zijn gevormd uit de ingehouden winsten. Uitkering van ingehouden winsten is slechts mogelijk voor zover het eigen vermogen groter is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden. Ultimo 2015 kende Loyalis een wettelijke, niet uitkeerbare reserve van 3.466 (2014: -).

Kapitaal- en dividendbeleid

Het primaire doel van het kapitaalbeleid van Loyalis is de instandhouding van een goede kredietwaardigheid en een gezonde solvabiliteit als ondersteuning van de verzekeringsactiviteiten. Loyalis NV kent sinds 2013 een aangescherpt kapitaalbeleid. Daarbij hanteert ze als uitgangspunt dat zij al haar bedrijfsactiviteiten financiert uit eigen middelen waarmee ze voldoet aan de wettelijke vereisten die daaraan worden gesteld.

Normsolvabiliteit

Teneinde de robuustheid van het kapitaal te borgen heeft Loyalis interne normen geformuleerd ten aanzien van de minimaal aan te houden solvabiliteit. De normsolvabiliteit wordt uitgedrukt in de solvabiliteitsratio. De solvabiliteitsratio wordt berekend door het aanwezige eigen vermogen te delen door het vereiste eigen vermogen en te vermenigvuldigen met 100%.

Deze bedragen 200% onder Solvency I en 150% onder Solvency II. Voor de meting, rapportage en mogelijke bijsturing van de solvabiliteit heeft Loyalis de solvabiliteitsmonitor geïntegreerd in haar bedrijfsvoering. Afhankelijk van het niveau van de (verwachte) solvabiliteit worden (verscherpte) maatregelen getroffen.

Leven

Onder solvency I zijn levensverzekeraars volgens de Wet op het financieel toezicht (Wft) verplicht een minimale solvabiliteitsmarge aan te houden. Deze bedraagt:

- 4% van de technische voorziening voor producten waarbij de levensverzekeraar beleggingsrisico loopt;
- 1% van de technische voorziening voor producten waarbij de levensverzekeraar geen beleggingsrisico loopt;
- 0,3% van het verzekerde risicokapitaal.

Het herverzekerde risicokapitaal mag hierbij in mindering worden gebracht, doch de vermindering mag niet meer zijn dan 50%.

De aanwezige solvabiliteit van Loyalis Leven NV bedraagt 202.553 (2014: 249.916). De vereiste solvabiliteit volgens deze richtlijnen bedraagt voor Loyalis Leven NV 84.489 (2014: 92.281). Solvabiliteitsmarge bedraagt derhalve 240% (2014: 271%)

De aanwezige solvabiliteit wordt gecorrigeerd met eventuele prudentiële filters.

Schade

De minimale solvabiliteitsmarge van schadeverzekeraars wordt onder Solvency I volgens richtlijnen van de Wet op het financieel toezicht gesteld op (de hoogste van) een percentage van de geboekte premie of een percentage van de gemiddelde schade.

Voor Loyalis Schade NV resulteert dit in de verplichting om een minimale solvabiliteitsmarge aan te houden die 26% bedraagt van de eerste € 42,9 miljoen aan gemiddelde schadelast per boekjaar en 23% van het meerdere.

Voor 2015 bedraagt de aanwezige solvabiliteit van Loyalis Schade NV 252.052 (2014: 184.619). De vereiste solvabiliteit voor Loyalis Schade NV bedraagt 26.049 (2014: 24.526). De solvabiliteitsmarge onder Solvency I bedraagt derhalve 968% (2014: 753%).

Dividendbeleid

Het dividendbeleid is gekoppeld aan het kapitaalbeleid, waarbij het kapitaalbeleid prevaleert.

Voorziening verzekeringsverplichtingen (6)

De voorziening verzekeringsverplichtingen geeft een zo getrouw mogelijke inschatting van toekomstige verplichtingen uit hoofde van afgesloten polissen weer. De verplichtingen hebben betrekking op zowel levensverzekeringen als schadeverzekeringen. Het herverzekeringsdeel van de voorziening schadeverzekeringen is opgenomen onder vorderingen en overige activa uit herverzekering (3). Het totale brutodeel is opgenomen onder de voorziening voor verzekeringsverplichtingen.

Omschrijving	2015	2014
Levensverzekering eigen rekening en risico	1.911.292	2.059.178
Schadeverzekering eigen rekening en risico	836.104	818.462
Subtotaal eigen rekening en risico en klant met garantie	2.747.396	2.877.640
Levensverzekering risico polishouders zonder garantie	200.758	208.311
Totaal	2.948.154	3.085.951

Levensverzekeringen

De opbouw van de voorziening voor levensverzekeringen is als volgt te specificeren:

	2015	2014
<i>Individuele verzekeringen voor eigen rekening</i>		
Netto voorziening	1.756.417	1.897.563
Voorziening onverdiende premie	777	761
Totaal	1.757.194	1.898.324
 <i>Collectieve verzekeringen voor eigen rekening</i>		
Netto voorziening	154.098	160.854
 <i>Individuele verzekeringen voor risico polishouder</i>		
Netto voorziening	200.758	208.311
Totaal	2.112.050	2.267.489

Het verloop van de voorziening voor levensverzekeringen was als volgt:

	Eigen rekening en risico		Klant met garantie		Risico Polishouders zonder garantie		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Beginstand	1.198.426	1.086.548	860.752	849.832	208.311	210.730	2.267.489	2.147.110
Premie en overige dotaties	38.860	61.212	64.293	75.548	10.902	8.093	114.055	144.853
Onttrokken / toegevoegde interest	-7.902	199.119	8.681	45.989	9.119	19.468	9.898	264.576
Indexatie	-4.099	-5.350	-	-	-	-	-4.099	-5.350
Vrijval voor kosten	-3.718	-6.657	-3.636	-8.217	822	-2.264	-6.532	-17.138
Vrijval voor uitkeringen	-91.358	-128.898	-123.547	-80.065	-3.769	-1.537	-218.674	-210.500
Wijziging in aannames	-	1.081	-	-	-	-	-	1.081
Overige mutaties	-6.745	-8.629	-18.715	-22.335	-24.627	-26.179	-50.087	-57.143
Eindstand	1.123.464	1.198.426	787.828	860.752	200.758	208.311	2.112.050	2.267.489

De daling in de vrijval voor kosten (van -17.138 naar -6.532) is voor een groot deel toe te schrijven aan een additionele dotatie voor kosten voor die producten waar naar verwachting geen productie meer zal zijn (de zogenaamde run-off portefeuille). De overige mutaties bestaan grotendeels uit expiratie en afkoop. Voor de gevoeligheidsanalyse van de belangrijkste aannames wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Risicomanagement'.

Schattingswijziging Leven

Onderzoek naar de sterftেকansen binnen de portefeuille heeft ertoe geleid dat voor 2015 geen aanpassing voor sterftেকansen nodig is. De gepubliceerde generatietafel AG2014, vormt de basis. Deze tafel wordt gecorrigeerd met leeftijdsafhankelijke, product- en geslachtsafhankelijke factoren. Het effect van deze wijziging heeft in 2014 geleid tot een verhoging van de voorziening met 1.081.

Schadeverzekeringen

Standenoverzicht

	Bruto		Aandeel herverzekeraar		Netto	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
IBNR voorziening	617.390	613.382	10.759	15.162	606.631	598.220
Onverdiende premie	-	-	-	-	-	-
Voorziening voor administratiekosten	7.538	7.676	-	-	7.538	7.676
Subtotaal	624.928	621.058	10.759	15.162	614.169	605.896
Voorziening voor periodieke uitkeringen (VPU)	208.055	194.487	27.927	31.968	180.128	162.519
Voorziening voor administratiekosten	3.121	2.917	-	-	3.121	2.917
Subtotaal	211.176	197.404	27.927	31.968	183.249	165.436
Totaal	836.104	818.462	38.686	47.130	797.418	771.332

Het verloop van de voorziening voor schadeverzekeringen kan als volgt worden weergegeven:

Bruto	Eigen rekening en risico	
	2015	2014
Beginstand	818.462	718.117
Premie en overige dotaties	111.078	100.657
Toegevoegde interest	608	85.595
Vrijval voor kosten	-2.224	-1.759
Vrijval voor uitkeringen	-52.473	-48.374
Overige mutaties	-39.347	-35.774
Eindstand	836.104	818.462
Aandeel herverzekeraar		
Beginstand	47.130	53.774
Premie en overige dotaties	-	33
Toegevoegde interest	200	2.993
Vrijval voor uitkeringen	-4.315	-4.738
Overige mutaties	-4.329	-4.932
Eindstand	38.686	47.130

Netto	Eigen rekening en risico	
	2015	2014
Beginstand	771.332	664.343
Premie en overige dotaties	111.078	100.624
Toegevoegde interest	408	82.602
Vrijval voor kosten	-2.224	-1.759
Vrijval voor uitkeringen	-48.158	-43.636
Overige mutaties	-35.018	-30.842
Eindstand	797.418	771.332

De overige mutaties bestaan voor het grootste gedeelte uit het vrijvallen van verplichtingen uit oude tekenjaren.

Voor de gevoeligheidsanalyse van de belangrijkste aannames wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Risicomanagement'.

Schattingswijziging Schade

Loyalis is overgestapt op een herzien voorzieningenbeleid IPAP, met name bij de dekking voor gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid. De belangrijkste wijziging betreft de IBNR voor de oudere tekenjaren, die gebaseerd wordt op analyse van het verloop van de claims (driehoeksanalyses eigen schade-waarnemingen). Vorig jaar werd deze IBNR gebaseerd op het verwacht aantal gedeeltelijk arbeidsongeschikten vanuit de confrontatie met ABP gegevens (voor machtiginghouders), aangevuld met de schatting van het aantal gedeeltelijk arbeidsongeschikten die in aanmerking komen voor een IPAP-uitkering, omdat ze hun restverdien capaciteit onvoldoende invullen.

Onderzoek naar de sterftেকansen binnen de arbeidsongeschiktheid-portefeuille heeft ertoe geleid dat voor 2015 geen aanpassing voor sterftেকansen nodig is. (AG2014 generatietafel (M/V 148%/206%)).

Het effect van deze wijziging heeft in 2014 geleid tot een stijging van de voorziening van 4.800 en is verantwoord onder de overige mutaties.

Met ingang van 2015 heeft Loyalis de methodiek van premieberekening van de borgtochtverzekering gewijzigd van schadejaar naar tekenjaar-principe. Loyalis heeft ervoor gekozen om de verstreken tekenjaren niet af te financieren. Daarnaast is in het geval van meerjarige contracten de gehele looptijd in rekening gebracht, leidend tot een voorziening voor onverdiende premie. De totale omvang van de voorziening voor borgtochtverzekeringen bedroeg per ultimo 2015 3.800 (2014: 300).

Schadeclaimoverzicht

Teneinde inzicht te verschaffen in de ontwikkeling van de schadeclaims als gevolg van arbeidsongeschiktheid en ziekteverzuim, is hierna een schadeclaimoverzicht toegevoegd.

In dit overzicht staan de niet-cumulatieve bruto-uitkeringen per schadejaar (verticale as) en afwikkeljaar (horizontale as).

Afwikkeljaar 1 staat voor uitkeringen in het schadejaar zelf, 2 voor het kalenderjaar volgend op het schadejaar enzovoort.

Schadeclaimoverzicht

Afwikkeljaar

2015	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Schadejaar</i>										
2006	12.443	9.960	1.574	269	1.561	1.757	2.333	2.617	2.753	2.303
2007	11.972	9.978	2.005	1.589	1.872	2.600	3.121	3.306	3.051	
2008	12.081	9.796	2.653	2.146	2.988	3.662	4.128	3.811		
2009	11.291	8.805	2.529	3.025	3.426	3.883	4.385			
2010	9.118	8.338	2.951	3.856	4.658	5.503				
2011	8.030	7.132	3.696	5.156	6.249					
2012	6.613	6.748	2.662	5.797						
2013	4.982	5.873	2.386							
2014	3.425	4.233								
2015	3.124									

Afwikkeljaar

2014	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Schadejaar</i>										
2005	14.473	10.962	1.651	870	1.025	1.186	1.192	1.344	1.456	1.508
2006	12.443	9.960	1.574	1.269	1.561	1.757	2.333	2.617	2.753	
2007	11.972	9.978	2.005	1.589	1.872	2.600	3.121	3.306		
2008	12.081	9.796	2.653	2.146	2.988	3.662	4.128			
2009	11.291	8.805	2.529	3.025	3.426	3.883				
2010	9.118	8.338	2.951	3.856	4.658					
2011	8.030	7.132	3.696	5.156						
2012	6.613	6.748	2.662							
2013	4.982	5.873								
2014	3.425									

Via periodiek (jaarlijks) onderzoek worden de gevolgen van meer/minder herverzekering in kaart gebracht en wordt, indien nodig, naar aanleiding daarvan de mate van herverzekering aangepast.

Looptijden (duration)

Loyalis waardeert haar voorzieningen tegen marktrente hetgeen in lijn is met de waardering van bepaalde beleggingen tegen marktwaarde.

De duration van verplichtingen en beleggingen wordt gematcht.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de contractuele dan wel best mogelijk ingeschatte vervaldatum van de belangrijkste financiële verplichtingen gebaseerd op nominale kasstromen van de belangrijkste portefeuilles binnen Loyalis Leven NV en Loyalis Schade NV.

Duration van belangrijkste verzekeringsverplichtingen en de verplichtingen per looptijd 2015

(x € 1 miljoen)	Duration (in jaren)	0-3 jaar	4-6 jaar	7-9 jaar	10-12 jaar	langer dan 12 jaar
Leven	12,1	139	158	130	118	555
Schade	8,9	103	168	141	97	223
Totaal	10,8	242	326	271	215	778

2014

(x € 1 miljoen)	Duration (in jaren)	0-3 jaar	4-6 jaar	7-9 jaar	10-12 jaar	langer dan 12 jaar
Leven	11,3	219	152	127	116	547
Schade	8,7	169	151	100	65	224
Totaal	10,3	388	303	227	181	771

De yieldcurve heeft in het afgelopen jaar een zogenaamde twist gemaakt: de rente op korte looptijden (tot 6 jaar) is gedaald en die voor langere looptijden is gestegen. Per saldo is bij zowel Leven als Schade het effect van de rentestijging het grootst, hetgeen voor een (lichte) daling van de duration zorgt: $-/-0,16$ bij Leven en $-/-0,11$ bij Schade.

Doordat de expiraties van lijfrentepolissen bij Leven groter zijn dan de nieuwe productie, neemt de relatieve omvang van verplichtingen met korte looptijden af wat leidt tot een verhoging van de duration met 0,94. Per saldo neemt de duration bij Leven toe met 0,8 jaar.

Bij Schade is wel sprake van groei, met name bij de langere looptijden, hetgeen een verhogend effect op de duration heeft van 0,2 jaar.

Voorziening pensioenverplichting (7)

De Projected Unit Credit (PUC) actuariële methode is gebruikt om de verplichtingen van de regeling te waarderen. Onder de PUC methode wordt een "geprojecteerde aanspraak" berekend voor elk onderdeel van de regeling. Voor alle huidige actieve deelnemers van de regeling is de "geprojecteerde aanspraak" gebaseerd op de regeling vanaf 1 januari 2015 en de dienstjaren op de berekeningsdatum. De hoogte van het salaris en de sociale verzekeringen worden geprojecteerd naar de verwachte datum waarop de dienstbetrekking beëindigd zal worden. Voor inactieve deelnemers wordt de totale opgebouwde aanspraak in de berekening meegenomen. De verplichtingen worden vervolgens bepaald als de verdisconteerde waarde van de "geprojecteerde aanspraak". De kosten van een jaar opbouw zijn gelijk aan de waarde volgens de PUC methode van de aanspraken die in het jaar verkregen worden door toename van de diensttijd, gecorrigeerd voor het werkgeversdeel van de betaalde premies. Actuariële resultaten alsmede het verschil tussen werkelijke en verwachte beleggingsopbrengsten worden rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt. Het effect na belastingen op het vermogen bedraagt voor 2015 38 (2014: -420)

De voorziening pensioenverplichting kan als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Verplichtingen	-16.248	-14.584
Fondsbeleggingen	14.566	14.584
Totaal verplichtingen	-1.682	-

Het verloop van de voorziening kan als volgt worden weergegeven:

	2015	2014
Beginstand	-	-
Actuariële resultaten/beleggingsresultaten ten laste van het eigen vermogen	51*	-560*
Betaalde pensioenpremies	1.139	1.133
Pensioenlast via de resultatenrekening	-2.872	-573
Eindstand	-1.682	-

* effect vóór belastingen, na belastingen 38 (2014: -420)

De opbouw van de bruto verplichting uit hoofde van toegezegd pensioen kan als volgt worden weergegeven:

	2015	2014
Beginstand	14.584	5.253
Pensioenuitkeringen aan werknemers/ pensioengerechtigden	-	-18
Aan het dienstjaar toegekende pensioenkosten	3.351	2.564
Interest last	321	189
Pensioenkosten verstreken diensttijd	-	-1.501
Herwaardering (waaronder actuariale resultaten)	-2.008	8.097
Eindstand	16.248	14.584

De opbouw van de fondsbeleggingen kan als volgt worden weergegeven:

	2015	2014
Beginstand	14.584	5.253
Pensioenuitkeringen aan werknemers/ pensioengerechtigden	-	-18
Bijdrage werknemers	576	588
Bijdrage werkgevers	1.139	1.168
Interest bate	337	215
Herwaardering (waaronder rendement op beleggingsfondsen)	-1.957	7.461
Administratieve kosten	-113	-83
Eindstand	14.566	14.584

De onderstaande actuariële veronderstellingen zijn gebruikt:

	2015	2014
Disconteringsvoet	2,3%	2,2%
Prijsinflatie	2,0%	2,0%
Salarisverhoging	2,5%	2,5%
Leeftijdsafhankelijke individuele salarisverhogingen	0,5%-5,5%	0,5% - 5,5%
Toeslagen actieven	0,93%	2,5%
Toeslagen slapers en gepensioneerden	0,93%	2,0%
Rendement op fondsbeleggingen	2,3%	2,2%

Gevoeligheidsanalyses

De gevoeligheid van de toegezegde pensioenverplichting op veranderingen in de gewogen basisveronderstellingen is onderstaand weergegeven:

Gevoeligheden	Gevoeligheid -0,5%		Basis		Gevoeligheid 0,5%	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
<i>Disconteringsvoet</i>						
Pensioenverplichting	-18.910	-16.988	-16.248	-14.584	-14.029	-12.578
Service kosten (exclusief interest)	3.482	-3.839	2.946	-3.245	2.497	-2.758
<i>Algemene salarisstijging</i>						
Pensioenverplichting	-16.001	-14.353	-16.248	-14.584	-16.462	-14.780
Service kosten (exclusief interest)	2.859	-3.157	2.946	-3.245	3.016	-3.323
<i>Toeslagverwachting</i>						
Pensioenverplichting	-14.248	-12.795	-16.248	-14.584	-18.606	-16.723
Service kosten (exclusief interest)	2.576	-2.840	2.946	-3.245	3.380	-3.729

Overige voorzieningen (8)

Het verloop van de overige voorzieningen kan als volgt worden weergegeven:

	WAO voorziening		Dienstjubilea	
	2015	2014	2015	2014
Beginstand	496	496	816	1.038
Toevoeging ten laste van resultaat	-	-	-	-
Vrijval ten gunste van resultaat	-	-	-117	-161
Uitkeringen	-	-	-66	-61
Eindstand	496	496	633	816
Hiervan heeft betrekking op een periode korter dan 1 jaar	-	10	65	60

	Hypotheekfaciliteit		Reorganisatie		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Beginstand	586	155	16.941	19.116	18.839	20.805
Overheveling van gewezen deelneming	-	-	-	1.527	-	1.527
Toevoeging ten laste van resultaat	21	503	3.463	3.176	3.484	3.679
Vrijval ten gunste van resultaat	-	-	-4	-1.964	-121	-2.125
Uitkeringen	-86	-72	-4.753	-4.914	-4.905	-5.047
Eindstand	521	586	15.647	16.941	17.297	18.839
Hiervan heeft betrekking op een periode korter dan 1 jaar	79	80	4.015	4.908	4.159	4.978

WAO voorziening

In het kader van het eigen risicodragerschap voor WAO is deze voorziening in 2004 voor het eerst gevormd. De voorziening heeft betrekking op nog te verwachten uitkeringen per 31 december 2015.

De nominale waarde van de voorzieningen (niet-verdisconteerd) bedraagt 17.623 (2014: 18.971).

Reorganisatie

Eén van de gemaakte keuzes binnen het veranderprogramma is reductie in de kostensfeer. Op het personele vlak betekent dit een afbouw van arbeidsplaatsen. Bij de bepaling van de voorziening zijn de beschikbare dienstjaren en leeftijden van het zittend personeelsbestand als basis genomen en is rekening gehouden met 5% aan natuurlijk verloop. Het sociaal plan van Loyalis voorziet in het kort in twee vertrekregelingen: toepassing van de kantonrechtformule of aanvullingen op de uitkering als gevolg van ontslag. Daar waar nog geen individuele afspraken bekend zijn, is een inschatting gemaakt van de kans dat voor de één of de andere regeling wordt gekozen, rekening houdend met de huidige gemiddelde leeftijdsopbouw van Loyalis.

Verplichtingen (9)

Schulden en overige verplichtingen

De schulden en overige verplichtingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Uitkeringen	9.228	13.004
Vooruitontvangen premies	4.446	5.737
Crediteuren	1.392	1.529
Schulden aan groepsmaatschappijen	2.266	4.403
Verlofdagen	1.292	1.205
Loonheffing	5.639	6.389
Schulden uit hoofde van beleggingen	13.255	23.224
Schulden betreffende derivaten	22.316	5.832
Overige schulden	14.557	12.483
Totaal	74.391	73.806

Onder de schulden en overige verplichtingen zijn geen bedragen opgenomen met een looptijd langer dan 1 jaar (2014: -).

Schulden en overige verplichtingen uit herverzekering

De schulden en overige verplichtingen uit herverzekering van 903 (2014: 1.016) betreft de te verwachten eindafrekening 2015 inzake de te betalen herverzekeringpremies.

Schulden inzake vennootschapsbelasting

De schulden inzake vennootschapsbelasting kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Schulden uit hoofde van vennootschapsbelasting fiscale eenheid Loyalis NV, Loyalis Leven NV, Loyalis Schade NV, Cordares Advies BV	47.658	19.377
Schulden uit hoofde van vennootschapsbelasting buiten de fiscale eenheid	-	40
Totaal	47.658	19.417

De reële waarde is gelijk aan de gepresenteerde waarde.

Als gevolg van de formering van een fiscale eenheid met APG Groep NV en haar dochtermaatschappijen is deze moedermaatschappij formeel hoofdelijk aansprakelijk danwel gerechtigd inzake belastingvorderingen en -verplichtingen.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Toekomstige commitments beleggingen

Specifiek voor de beleggingen in private equity en infrastructuur is sprake van toekomstige commitments voor een bedrag van in totaal 6.555 (2014: 6.455).

Pooling van ondersteunende diensten

Met ingang van 29 februari 2008 heeft Loyalis NV een overeenkomst afgesloten inzake de levering van diensten met onderdelen van APG Groep NV. Deze overeenkomst ziet op de onderlinge dienstverlening en wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld.

Langlopende leasecontracten

De verplichtingen uit hoofde van langlopende leasecontracten auto's - afgesloten via APG Groep NV - bedragen 1.033 (2014: 1.522), waarvan 449 (2014: 565) verschuldigd binnen één jaar na afloop van het boekjaar en 584 (2014: 957) verschuldigd tussen 1 en 5 jaar. In het verslagjaar zijn voor 686 (2014: 851) leasekosten verantwoord.

Fiscale eenheid

De vennootschap vormt voor de toepassing van de Wet op de Omzetbelasting een fiscale eenheid met haar dochtervennootschappen, Stichting Pensioenfonds ABP, APG Groep NV, APG Algemene Pensioen Groep NV en diverse Cordares vennootschappen. Op grond daarvan is de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschuld van de fiscale eenheid als geheel.

De vennootschap vormt voor de toepassing van de Wet op de Vennootschapsbelasting met ingang van 2015 een fiscale eenheid met APG Groep NV en al zijn dochtermaatschappijen, Loyalis Leven NV, Loyalis Schade NV en Cordares Advies BV en is als zodanig hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschulden van de fiscale eenheid.

Compensatie afvloeiingskosten LMA

Bij de verkoop van de voormalige groepsmaatschappij Loyalis Maatwerk Administraties BV (LMA) is het volgende overeengekomen:

Door de opzegging van het contract van een opdrachtgever van LMA, zijn afvloeiingskosten onvermijdelijk geworden. LMA heeft formeel een claim gelegd bij deze opdrachtgever voor de verwachte afvloeiingskosten. LMA is met Loyalis overeengekomen dat Loyalis LMA compenseert voor het verschil in de feitelijk gehonoreerde claim en de totale verwachte afvloeiingskosten. Het resterende claimbedrag bedraagt 410 (2014: 1.719).

TOELICHTING OP HET GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT (X € 1.000)

BATEN

Verzekeringspremies (10)

De baten uit hoofde van verzekeringspremies kunnen als volgt nader worden gespecificeerd:

	Eigen rekening en risico		Risico polishouder		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Bruto premie levensverzekeringen	117.064	136.587	9.060	8.911	126.124	145.498
Af: Premie herverzekeringsdeel	-11.005	-11.881	-	-	-11.005	-11.881
Netto	106.059	124.706	9.060	8.911	115.119	133.617
Bruto premie schadeverzekeringen	138.109	127.240	-	-	138.109	127.240
Af: Premie herverzekeringsdeel	-38	-33	-	-	-38	-33
Netto	138.071	127.207	-	-	138.071	127.207
Totaal verzekeringspremies	244.130	251.913	9.060	8.911	253.190	260.824

De ontvangen netto premies bestaan voor 208.564 uit periodieke premies (2014: 206.644) en voor 44.626 uit eenmalige premies (2014: 54.180).

Beleggingsopbrengsten (11)

De beleggingsopbrengsten zijn als volgt te specificeren naar categorie en onderliggende portefeuille:

Aangehouden voor handelsdoeleinden	2015		2014		2015		2014	
	Voor eigen rekening		Voor risico polishouder met garantie		Voor risico polishouder zonder garantie			
- vastrentend								
Dividenden	-	-	-	-	-	-	-	-
Rente	39.750	45.322	7.269	10.760	1.625	1.908		
Waardemutaties	-22.954	71.356	-5.867	22.333	-816	5.262		
	16.796	116.678	1.402	33.093	809	7.170		
- zakelijk								
Dividenden	13.464	23.409	909	6	620	90		
Rente	-	-	-	-	-	-		
Waardemutaties	3.046	-15.021	315	7.335	6.819	6.321		
	16.510	8.388	1.224	7.341	7.439	6.411		
- overig								
Dividenden	-	-	-	-	-	-		
Rente	7.265	14.454	-1	-1	-	-		
Waardemutaties	-29.871	167.223	697	152	1.662	7.974		
	-22.606	181.677	696	151	1.662	7.974		
Totaal	10.700	306.743	3.322	40.585	9.910	21.555		
Overige resultaten*					-2.090	-1.874		
					21.842	367.009		

* Onder de overige resultaten zijn onder andere de kosten betreffende de aan- en verkoop van beleggingen opgenomen alsmede de valutaresultaten.

De beleggingsopbrengsten zijn als volgt opgebouwd:

	2015	2014
Dividenden	14.993	23.505
Rente	55.908	72.443
Waardemutaties	-46.969	272.935
Overige resultaten	-2.090	-1.874
Totaal	21.842	367.009

Overige opbrengsten (12)

	2015	2014
Consultancy	2.884	3.239
Winstdeling herverzekeraar	7.184	7.053
Overige opbrengsten	925	722
Totaal	10.993	11.014

Rentebaten (13)

De rentebaten van 401 (2014: 1.013) bestaan grotendeels uit ontvangen rente uit hoofde van rekening courant en deposito's alsmede belastingrente.

LASTEN

Verzekeringslasten (14)

De lasten uit hoofde van verzekeringscontracten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Eigen rekening		Risico polishouder		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Levensverzekeringen:						
Bruto uitkeringen	229.540	229.601	26.945	27.777	256.485	257.378
Dotatie / onttrekking voorziening verzekeringsverplichtingen	-147.885	122.797	-7.554	-2.419	-155.439	120.378
Herverzekering Leven						
Ten laste van herverzekeraars	-4.366	-6.041	-	-	-4.366	-6.041
Winstdelingsregeling	-	92	-	-	-	92
Subtotaal	77.289	346.449	19.391	25.358	96.680	371.807
Schadeverzekeringen:						
Bruto uitkeringen	52.188	48.099	-	-	52.188	48.099
Dotatie / onttrekking voorziening verzekeringsverplichtingen	17.641	100.345	-	-	17.641	100.345
Herverzekering Schade						
Ten laste van herverzekeraars	-4.315	-4.738	-	-	-4.315	-4.738
Herverzekeringsactiva	8.444	6.644	-	-	8.444	6.644
Winstdeling	56	751	-	-	56	751
Subtotaal	74.014	151.101	-	-	74.014	151.101
Totaal	151.303	497.550	19.391	25.358	170.694	522.908

De specificatie van de dotatie voorziening verzekeringsverplichtingen treft u aan in de verloopstaat onder de Voorziening verzekeringsverplichtingen.

Beleggingslasten (15)

De beleggingslasten ten bedrage van 4.131 (2014: 3.930) betreffen voornamelijk de beheer- en bewaarkosten van de beleggingsportefeuille.

Bedrijfslasten (16)

De bedrijfslasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Personeelskosten	30.803	30.602
Diensten derden	19.272	19.535
Automatiseringskosten	17.353	15.414
Huisvestingskosten	1.307	2.033
Overige kosten	4.915	4.124
Totaal	73.650	71.708

De personeelskosten bestaan uit:

• Lonen en salarissen	20.139	22.114
• Pensioenlasten	4.981	3.248
• Sociale lasten	965	1.142
• Overige personeelskosten	4.718	4.098
Totaal personeelskosten	30.803	30.602

De toename van de overige personeelskosten komt hoofdzakelijk voort uit de hogere kosten verband houdend met de getroffen reorganisatievoorzieningen voor een bedrag van 3.463 (2014: 1.202).

De afzonderlijke dochterondernemingen hebben geen personeel in dienst. Loyalis NV is werkgever van het voor de dochterondernemingen werkzame personeel: gemiddeld 251 fte's (2014: 297 fte's).

Loyalis NV is aangesloten bij Stichting Pensioenfonds ABP (kortweg: ABP) respectievelijk Stichting Personeelspensioenfonds APG (kortweg: PPF APG). ABP heeft een toegezegde pensioenregeling, zowel voor de verplicht als voor de vrijwillig aangesloten werkgevers. In de terminologie van IAS 19: een 'multi-employerdefined-benefit' regeling. Loyalis NV heeft bij ABP geen recht op eventuele overschotten van de pensioenfonds en het pensioenfonds heeft geen directe verhaalsmogelijkheden op Loyalis NV bij tekorten. In geval van tekorten zal aanvullende financiering door toekomstige premieverhogingen dan wel korten op opgebouwde rechten geschieden en is geen eenmalige bijstorting vereist. Om deze reden verantwoordt Loyalis NV de pensioenlasten als ware sprake van een Defined Contribution (DC) regeling. De totale betaalde werkgeverspremie bedraagt

2.872 (2014: 2.717). De verwachte werkgeverspremie over 2016 bedraagt 2.617.

De overeenkomst met PPF APG wordt geclassificeerd als een Defined Benefit (DB) regeling. Als gevolg hiervan is een netto balanspositie bepaald en tevens de verwachte pensioenlast.

ABP heeft haar beleggingen gewaardeerd tegen actuele waarde. De verplichtingen zijn gediscoteerd tegen een rekenrente van 1,67% (2014: 1,85%). De premies (OP/NP) zijn in 2015 gedaald van 21,6% (in 2014) naar 19,6% in 2015 over de bijbehorende premiegrondslag.

Honoraria onafhankelijke accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.	2015	2014
Controle van de jaarrekening	545	557
Andere controle-opdrachten	13	50
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-
Totaal	558	607

Rentelasten (17)

De rentelasten bestaan uit betaalde interest uit hoofde van rekening-courant tekorten met een totaalbedrag van 6 (2014: 66).

Belastingen (18)

	2015	2014
Effectieve belastingdruk	26,2%	25%
De effectieve belastinglast bestaat uit:		
Acute belastingen	-47.313	-19.153
VPB op verliezen waarvoor geen actieve belastinglatentie is gevormd	-456	-412
Mutatie latente belastingverplichtingen	37.836	8.833
Aanpassingen voorgaande jaren	-20	410
Totaal	-9.953	-10.322

Onderstaande tabel geeft de aansluiting tussen het gemiddelde van het wettelijk winstbelastingtarief uitgedrukt in een percentage van het resultaat voor belasting en de effectieve belastingdruk.

	2015	2014
Nominaal wettelijk belastingtarief (%)	25,0	25,0
Belastingeffecten:		
VPB op verliezen waarvoor geen actieve belastinglatentie is gevormd	0,1	0,0
Fiscaal vrijgestelde resultaten	5,8	0,0
Mutaties in waardering van belastinglatenties	-4,7	0,0
Overige effecten	-	0,0
Effectieve belastingdruk (%)	26,2	25,0

OVERIGE TOELICHTINGEN (X 1000)

Overzicht van in de consolidatie betrokken groepsmaatschappijen

Groepsmaatschappij	Belang	Vestigings- plaats	Kernactiviteit
Loyalis Leven NV	100%	Heerlen	Afsluiten levensverzekeringen
Loyalis Schade NV	100%	Heerlen	Afsluiten schadeverzekeringen
Loyalis Diensten BV	100%	Heerlen	Assurateurwerkzaamheden
Loyalis Kennis en Consult BV	100%	Heerlen	Consultancy/advies
Loyalis Sparen & Beleggen NV	100%	Heerlen	Sparen & Beleggen
Cordares Advies BV	100%	Amsterdam	Verzekeringsintermediair
Loyalis Leven VRF I BV	100%	Heerlen	Beleggen in vastgoed
Loyalis Leven VRF II BV	100%	Heerlen	Beleggen in vastgoed
Loyalis Schade VRF I BV	100%	Heerlen	Beleggen in vastgoed
Loyalis Schade VRF II BV	100%	Heerlen	Beleggen in vastgoed

Beloningen bestuurders

	Basis-salarissen	Variabele beloningen	Sociale Lasten	Pensioenen	Totaal 2015
Directie:					
P.N. van Wageningen	286	-	4	41	331
W.R.H. Vliex	218	-	4	39	261
Totaal 2015	504	-	8	80	592

	Basis-salarissen	Variabele beloningen	Sociale Lasten	Pensioenen	Totaal 2014
Directie:					
P.N. van Wageningen	297	-	4	45	346
W.R.H. Vliex	233	-	4	36	273
A.W.J. van der Klugt (tot 1 juni 2014)	104	147	2	15	268
Totaal 2014	634	147	10	96	887

De variabele vergoeding van de heer van der Klugt betreft een beëindigingsvergoeding.

Voormalig directeur de heer Faut heeft over 2015 een vergoeding voor adviesdiensten ontvangen van 267.

Vergoeding Raad van Commissarissen

	2015	2014
M. Duvivier	29	-
V.I. Goedvolk	42	40
B.E. Baarsma (vice-voorzitter in 2015)	31	30
J.M.C. Snels	22	25
H. Schuijt	30	30
D. Kottevan	4	-
Totaal	158	125

De heer Duvivier is met ingang van 23 april 2015 als voorzitter toetreden tot de Raad. De heer Goedvolk is na het overdragen van zijn voorzittersrol op 25 maart 2015 nog tot ultimo 2015 aangebleven als adviseur.

Vergoeding Beleggingsadviescommissie

	2015	2014
M.J.M. Jochems	20	20
P.M.A. Eichholtz (tot en met 1 juli 2015)	7	20
A.J.C. de Ruiter	12	12
Totaal	39	52

Verbonden partijen

Met haar aandeelhouder heeft Loyalis NV namens de diverse Loyalis vennootschappen een overeenkomst inzake de pooling van ondersteunende diensten zoals ICT, Facilitaire dienstverlening en HR-gerelateerde activiteiten. Hierbij geschiedt exploitatie van deze diensten voor gemene rekening. Door Loyalis NV worden de hiermee gemoeide kosten volgens jaarlijks overeengekomen verdeelsleutels volledig doorbelast aan de diverse Loyalis vennootschappen.

De uitvoering van de beleggingen is, eveneens voor een groot deel belegd bij de zustermaatschappij APG Asset Management NV.

Loyalis is hierbij verantwoordelijk en bevoegd voor het integrale vermogensbeheerproces. Het beheren van het vermogen vindt plaats in overeenstemming met de door Loyalis vastgestelde beleggingsrichtlijnen en de overige bepalingen zoals vastgelegd in een raamovereenkomst tussen APG Asset Management NV en Loyalis.

In onderstaande tabel zijn de onderlinge relaties weergegeven.

	Moedermaatschappij		Zustermaatschappijen		Totaal	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Opbrengsten	-	279	-	-	-	279
Kosten	26.669	25.655	4.228	3.931	30.897	29.586
Vorderingen	19	61	-	-	19	61
Schulden	1.935	3.828	331	339	2.266	4.167

Er zijn geen garanties over en weer verstrekt op te leveren diensten, noch is rente verschuldigd over en weer over bovenstaande kortlopende posities.

Risicomanagement

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op het risicomanagement van Loyalis. Voor de bepaling van de strategie en de risicobeheerorganisatie wordt verwezen naar het directieverslag. In de onderstaande paragraaf wordt ingegaan op risicobeheersing en de onderliggende risico's.

1. Risicobeheersing

Loyalis geeft hoge prioriteit aan risicobeheersing. Hierbij worden de volgende centrale uitgangspunten gehanteerd:

- werken binnen de gestelde wettelijke kaders, inclusief die van toezichthouders DNB en AFM;
- prudent beleggen, binnen strikte volatiliteitskaders, onder meer door middel van diversificatie binnen en tussen beleggingscategorieën;
- risicobeheersing met behulp van derivaten teneinde de belangrijkste marktrisico's op balansniveau te mitigeren. Het gebruik van derivaten is alleen toegestaan ter afdekking van risico's en ter bevordering van efficiënt portefeuillebeheer;
- extra rendement alleen binnen de gestelde risicokaders.

Er wordt eveneens rekening gehouden met de gestelde kaders vanuit APG Groep.

1.1 Hedging

Loyalis maakt gebruik van derivaten om marktrisico's af te dekken dan wel te beheersen. Deze derivaten maken onderdeel uit van de beheersing van verschillende portefeuilles van activa en passiva. Doelstelling is om het totale risicoprofiel terug te brengen door posities in te nemen met een tegengesteld risicoprofiel.

1.2 (Her)verzekeringsbeleid

Loyalis heeft als voornaamste doelgroep de sectoren overheid, onderwijs en bouw. De belangrijkste risico's die verzekerd worden, zijn langlevensrisico's (aanvullingen op het ouderdomspensioen), overlijdensrisico's (aanvullingen op het nabestaandenpensioen) en arbeidsongeschiktheidsrisico's (aanvullingen op het invaliditeitspensioen).

Basis voor deze aanvullende verzekeringen is een grote kennis van de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden van de doelgroep.

Daarnaast is kennis van de doelgroep van groot belang bij de inschatting van de risico's.

Vanaf de oprichting (in 1996) is ervoor gekozen om een deel van de risico's te herverzekeren.

Via periodiek (jaarlijks) onderzoek worden de gevolgen van meer/minder herverzekering in kaart gebracht en wordt, indien nodig, naar aanleiding daarvan de mate van herverzekering aangepast. In de loop der jaren is de mate van herverzekering bij Loyalis Schade NV teruggebracht, omdat de onzekerheid ten aanzien van de verzekeringstechnische resultaten kleiner geworden is.

1.3 Acceptatiebeleid

Als verzekeraar kan Loyalis niet alle risico's die zich aandienen accepteren. Om dit te beheersen is een op de tarieven afgestemd integraal acceptatiebeleid ontwikkeld en ingevoerd. Twee belangrijke acceptatiecriteria zijn:

1. medische acceptatie:

voor individuele overlijdensrisicoverzekeringen en voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen is voor nieuwe verzekerden een medisch acceptatietraject ingericht. Dit is voor Loyalis Leven NV gedifferentieerd naar leeftijd van de verzekerde en verzekerd bedrag en belegd bij een aparte afdeling.

2. beoordeling kredietwaardigheid:

bij Loyalis Schade NV is ten behoeve van de borgtochtverzekering ook een acceptatietraject ingericht voor de beoordeling van kredietrisico's.

1.4 Interne beheersingssysteem

Loyalis beschikt over een uitgebreid intern beheersingssysteem. In de Risk Self Assessment (RSA) worden de belangrijkste risico's waaraan Loyalis blootstaat systematisch in beeld gebracht. De key processen, de key risks en de key controls zijn vastgesteld en gekoppeld aan verantwoordelijke functionarissen. Bij elke vorm van risico staat specifiek beschreven wat de interne beheersingsmaatregelen zijn. De tweede lijn (Risicomangement) test de effectiviteit van de beheersmaatregelen.

Vooruitlopend op de invoering van Solvency II zijn in 2014 en 2015 eveneens ORSA's (Own Risk and Solvency Assessment) gehouden.

Een belangrijk sluitstuk in het interne beheersingssysteem vormt de jaarlijks door het management af te geven In Control Statement (ICS). Daarbij ligt de focus op de meest relevante risico's en controls zoals gehanteerd door COSO: strategisch, financieel, operationeel en compliance.

2. Risico's

Loyalis volgt zijn financiële risico's conform de indeling van het Solvency II raamwerk, waarbij het standaardmodel wordt gehanteerd. Deze worden hier, voor zo ver materieel, successievelijk besproken. Vervolgens worden de overige risico's besproken.

2.1 *Het overall risicoprofiel van Loyalis*

In de Europese Unie zijn de voornaamste risico's die verzekeraars lopen in een standaardstramen gegoten. Hier wordt nader ingegaan op de actuariële risico's, de marktrisico's en het tegenpartijkredietrisico.

Deze risico's zijn gekwantificeerd en resulteren in een bepaald solvabiliteitsbeslag. Waar mogelijk is voor deze risico's een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd.

2.2 *Actuariële risico's*

Verzekeringstechnische resultaten vloeien voort uit een afwijking tussen de risicopremies die beschikbaar zijn voor een verzekeringstechnisch risico en de werkelijke schadelast uit hoofde van dit risico. De belangrijkste risico's voor Loyalis zijn het kortlevenrisico (voor de nabestaanden- en overlijdensrisicoverzekeringen), het langlevensrisico (voor de lijfrenteverzekeringen) en het arbeidsongeschiktheidsrisico (voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen), het afkooprisico, het kostenrisico en het catastroferisico. De voorzieningen in de balans van Loyalis Leven NV en Loyalis Schade NV zijn met name gebaseerd op sterftekansen, dan wel arbeidsongeschiktheidskansen die zijn afgeleid van waarnemingen binnen de doelgroepen. Periodiek worden deze veronderstellingen getoetst in het jaarlijks uitgevoerde grondslagenonderzoek en wordt het resultaat op deze kansen afgeleid. Hierbij wordt ook gesteund op de tafels van het Actuarieel Genootschap en het Verbond van Verzekeraars. De gevoeligheidsanalyses zijn gebaseerd op de schokken zoals ze in Solvency II vastgesteld zijn.

De onderstaande tabel geeft de gevoeligheid aan van de voor Loyalis relevante risico's. De gevoeligheid wordt gemeten als de impact op het resultaat voor belasting als gevolg van de genoemde stijging van het betreffende risico.

Inzicht in de gevoeligheid op de best-estimate voorziening

(x € 1 miljoen voor vpb)

2.2.1 Daling sterftekansen / Stijging langlevensrisico met 20% (SII)
2.2.2 Stijging sterftekansen / kortlevensrisico met 15% (SII)
2.2.3 Stijging Arbeidsongeschiktheidskansen met 35% (1e jaar) / 25% (permanent) (SII)
2.2.4 Premie- en schadevoorzieningsrisico (SII)
2.2.5 Afkooprisico o.b.v. massale afkoopschok van 40% (SII)
2.2.6 Stijging kosten met 10% én stijging kosteninflatie met 1%-punt (SII)
2.2.7 Catastroferisico (SII)

Impact op het resultaat voor belastingen ingevolge % schok in de variabele

	Leven		Schade	
	2015	2014	2015	2014
	-48,2	-49,5	-2,9	-4,7
	-12,2	-13,4	nvt	nvt
	nvt	nvt	-60,0	-123,6
	nvt	nvt	-91,0	-7,6
	-61,3	-72,7	nvt	nvt
	-32,1	-27,9	-7,7	-8,8
	-6,7	-1,7	-20,9	-20,6

2.2.1 Langlevenrisico

Langlevenrisico is de kans op schade als gevolg van het feit dat verzekerden die een periodieke (tijdelijke of levenslange) uitkering ontvangen, langer uitgekeerd krijgen dan is verondersteld bij de vaststelling van de voorziening. Dit risico wordt gekwantificeerd als de verhoging van de voorziening (ten opzichte van de Best Estimate) die nodig is om een integrale daling van de sterfteratio's met 20 procent op te kunnen vangen. De gevoeligheid voor dit risico ligt in lijn met 2014.

2.2.2 Sterfterisico

Sterfterisico (kortlevenrisico) is de kans op schade als gevolg van het feit dat het actuele bij overlijden uit te keren bedrag hoger is dan de daarvoor aangehouden technische voorziening en ontvangen risicopremie. Dit is het geval als de veronderstelde sterfte bij vaststelling van de technische voorziening en risicopremie lager is dan de gerealiseerde sterfte. De gevoeligheid voor dit risico is iets gedaald ten opzichte van 2014. Dat wordt veroorzaakt door de afname van de portefeuille met kortlevenrisico.

2.2.3 Invaliditeitsrisico

Het invaliditeit-/morbiditeit risico betreft het risico op verliezen of op nadelige veranderingen in de waarde van de verzekeringsverplichtingen, welke het gevolg zijn van

veranderingen in het niveau, de trend of de volatiliteit van de frequentie of de zwaarte van verzekeringsclaims als gevolg van veranderingen in de invaliditeit, ziekte en morbiditeit ratio's.

Loyalis Leven NV kent geen producten met (aanvullende) arbeidsongeschiktheidsdekkingen en is daardoor ongevoelig voor het arbeidsongeschiktheidsrisico.

Voor Loyalis Schade NV is de belangrijkste 'zorgverzekering vergelijkbaar met leven' de verzekering van het arbeidsongeschiktheidsrisico. Dit is het risico dat verliezen optreden als gevolg van verschillen tussen de werkelijke en veronderstelde arbeidsongeschiktheid en de werkelijke en veronderstelde ontwikkeling in de verwachtingen inzake arbeidsongeschiktheid. Tegelijk met het arbeidsongeschiktheidsrisico moet ook het potentiële herstel van de polishouder (revalidering) meegenomen worden. In 2015 heeft er een belangrijke wijziging bij de grootste portefeuille van Loyalis Schade NV - het IPAP-product - plaatsgevonden. Binnen deze portefeuille is ook het werkloosheidsrisico een belangrijke component. De uitkering is immers afhankelijk van de mate waarin een gedeeltelijk arbeidsgeschikte werkt. Dit risico vormt echter géén onderdeel van het standaardmodel van Solvency II voor 'zorgverzekeringen vergelijkbaar met leven'.

Daarom is in 2015 besloten om het deel van de IPAP-portefeuille waarbij dit een rol speelt, anders te rubriceren: 'zorgverzekeringen niet vergelijkbaar met leven'. Als gevolg daarvan wordt het risico in het standaardmodel van Solvency II anders gekwantificeerd, op een manier zoals gebruikelijk is bij schadeverzekeringen. Daarbij wordt niet ieder risico apart bepaald, maar worden alle mogelijke risico's vertaald in een integrale opslag op de voorziening (zie Premie- en schadevoorzieningsrisico). Vanwege die andere categorisering, is het invaliditeitsrisico fors afgenomen.

2.2.4 Premie- en schadevoorzieningsrisico

Dit is het risico dat de voor de verzekerde risico's vereiste premie en voorziening hoger zijn dan verondersteld is in de Best Estimate situatie. Dit is van toepassing op zuivere schadeproducten: bij Loyalis Schade NV is dit borgtocht, ziekteverzuim en sinds 2015 ook op een deel van de IPAP-portefeuille (zie paragraaf 2.2.3). De risicogevoeligheid wordt gemeten conform de specificaties van de Solvency II standaardformules. Door de andere rubricering van een deel van de IPAP-portefeuille, is dit risico fors toegenomen. Per saldo is de toename binnen dit risico groter dan de afname bij het invaliditeitsrisico, hetgeen veroorzaakt wordt doordat het werkloosheidsrisico binnen de IPAP-portefeuille - dat eerder

volgens de oude categorisering niet in het standaardmodel van Solvency II tot uitdrukking kwam - nu wél is meegenomen. Daarnaast het risico toegenomen vanwege de hogere Best Estimate.

2.2.5 Onnatuurlijk verval bij levensverzekeringen / afkooprisico

Het voortijdig beëindigen van een verzekering anders dan door het optreden van het verzekerde risico (overlijden) is een resultaatbron voor de verzekeraar. Indien de afkoopwaarde plus de verrekenende afkoopkosten minder bedragen dan de vrijvallende voorziening plus de werkelijk gemaakte kosten, is er sprake van een positief resultaat. Maar afkoop betekent ook dat er minder toekomstige kostendekking is en dat een toekomstig resultaat op sterfte niet meer optreedt. Het meest ongunstige scenario (een verhoging of een verlaging van de jaarlijkse afkoopfrequenties) is bepalend voor het risico. Daarnaast dient ook een eenmalige massale afkoopschok te worden doorgerekend. Indien deze nog ongunstiger uitpakt, is deze bepalend voor het risico. Het onnatuurlijk verval risico bij Loyalis Leven NV speelt vooral bij de ANW-portefeuille. De gevoeligheid voor dit risico is flink gedaald ten opzichte van 2014. De voornaamste verklaring daarvoor is dat bij de collectieve overlijdensrisicoverzekeringen als einddatum de einddatum van het contract is gehanteerd, terwijl dat in 2014 nog de pensioenleeftijd van de verzekerde was.

Hierdoor wordt de looptijd ingekort wat met name veel impact heeft op de verleningskans (onnatuurlijk verval).

2.2.6 Kostenrisico

Het kostenrisico betreft het risico op verliezen, of een nadelige verandering in de waarde van verzekeringsverplichtingen, welke het gevolg is van veranderingen in het niveau, de trend of de volatiliteit van de gemaakte kosten voor het uitvoeren van verzekeringscontracten.

Hierbij ontstaat het risico dat de toekomstige doorlopende kosten hoger liggen dan de grondslagen die zijn gehanteerd bij de bepaling van de Best Estimate van de technische voorzieningen, terwijl de kostenopslag in de premies niet verhoogd kan worden.

Eerste kosten zijn geen onderdeel van het kostenrisico omdat alleen het risico van de lopende portefeuille wordt beschouwd. Het kostenrisico speelt bij alle producten.

De risicogevoeligheid voor het kostenrisico wordt gemeten conform de specificaties van de Solvency II standaardformule. Hierbij wordt de impact berekend van een stijging van de kosten met 10 procent en een stijging van de kosteninflatie met 1 procentpunt.

Bij de prognose van de doorlopende kosten is rekening gehouden met een verwachte kosteninflatie van 1,65 procent

per jaar. Dit is gebaseerd op de inflatieverwachting die volgt uit de waardering van inflation swaps met looptijden die passen bij de duration van de verplichtingen van Loyalis.

Als gevolg van de aangepaste verdeling van de kosten over Loyalis Leven en Schade is het kostenrisico ten opzichte van 2014 bij Loyalis Leven toegenomen en bij Loyalis Schade enigszins gedaald. Daarnaast is bij Loyalis Leven op een andere wijze omgegaan met de kosten bij de closed book portefeuilles, wat ook tot een toename heeft geleid. Totaal bezien is het effect toegenomen ten opzichte van 2014.

2.2.7 Catastroferisico

Het catastroferisico betreft het risico op verlies of een nadelige verandering in de waarde van verzekeringsverplichtingen, welke het gevolg is van de grote onzekerheid ten aanzien van de te hanteren veronderstellingen bij het bepalen van de prijsstelling en voorzieningen voor omvangrijke en ongebruikelijke cumulatie van gebeurtenissen. Dit speelt met name bij Loyalis Schade NV.

Het catastroferisico bij Leven is aanzienlijk toegenomen doordat het herverzekeren van het overlijdensrisico (kortleven) stopgezet is. Voorheen was sprake van een eigen behoud van 25%, maar nu blijft het hele 1e jaars risico bij Loyalis.

2.3 Marktrisico's

Onder marktrisico wordt verstaan het effect dat veranderingen in marktprijzen hebben op de waarde van de bezittingen en verplichtingen en daarmee op het intrestresultaat. De producten van Loyalis zijn wat betreft marktrisico's in te delen in drie groepen:

1. producten voor rekening en risico Loyalis
2. unit-linked producten
3. unit-linked producten met garanties

De benodigde intrest van de unit-linked producten zonder garanties is gelijk aan de waardeontwikkeling van de onderliggende beleggingsportefeuille. De behaalde resultaten komen volledig voor rekening voor de klant. Unit-linked producten met garanties bevatten economisch gezien marktrisico's, echter onder de vigerende waarderingsgrondslagen (IFRS) maakt de waarde van de embedded options geen onderdeel uit van de benodigde intrest en worden veranderingen hierin dus niet in het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat verwerkt. De eventueel negatieve impact van renteschommelingen op embedded options, wordt wel meegenomen in de zogenaamde toereikendheidstoets van de aanwezige balansvoorzieningen. Zolang de aanwezige balansvoorzieningen een overwaarde vertonen ten opzichte van

de berekende marktwaarde van deze voorzieningen, inclusief de waarde van de embedded options, zal er geen impact ontstaan op het resultaat.

Per 31 december 2015 was de (negatieve) waarde van deze embedded options in totaal ca € 36,8 miljoen (2014: 28,4 miljoen).

Het vervolg van deze paragraaf heeft alleen betrekking op de groep producten voor rekening en risico van Loyalis. Hierbij wordt de indeling naar risicofactoren van Solvency II gevolgd. De relevante risicofactoren zijn: renterisico, aandelenrisico, valutarisico, vastgoedrisico, spreadrisico en tegenpartijrisico.

Effect van schokken in marktrisico's

Risicofactor (x € 1 miljoen)

	Leven		Schade	
	2015	2014	2015	2014
2.3.1 Renterisico*	-0,2	-1,2	-0,0	-0,6
2.3.2 Aandelenrisico	-6,3	-12,4	-7,5	-9,5
2.3.3 Valutarisico	-0,0	-1,1	-0,4	-0,2
2.3.4 Vastgoedrisico	-41,0	-40,2	-18,6	-18,5
2.3.5 Spreadrisico	-39,4	-39,2	-21,9	-17,7

* Betreft netto effect: gesaldeerde rentegevoeligheid van beleggingen en verplichtingen
Cijfers 2014 aangepast ivm gewijzigde schok infrastructuur (onderdeel van vastgoedrisico) en dampener aandelen

In vergelijking met vorig jaar (2014) is het aandelenrisico teruggelopen: dit wordt met name veroorzaakt door het afnemen van de private equity portefeuille.

2.3.1 Renterisico

Loyalis heeft een renterisico aan zowel de actief- als passiefzijde van de balans.

Aan de actiefzijde heeft Loyalis vastrentende beleggingen die veranderen met de rente.

Aan de passiefzijde worden de verplichtingen verdisconteerd met de risicovrije rentevoet: de DNB rentetermijnstructuur (exclusief Ultimate Forward Rate (UFR)).

Renterisico ontstaat door een verschil in de rentegevoeligheid van de beleggingen en de verplichtingen. Dit renterisico wordt door Loyalis als ongewenst ervaren. Het rentebeleid gaat dan ook uit van een immunisatie van het renterisico door middel van swaps. Bij immunisatie worden de swaps zodanig aangekocht dat de rentegevoeligheid van de vastrentende portefeuille plus de swaps nagenoeg gelijk is aan de rentegevoeligheid van de verplichtingen.

In de volgende tabellen is het effect van een rentestijging cq. rentedaling met 1%-punt op het resultaat zichtbaar gemaakt.

Effect van rente stijging (x € 1 miljoen)	2015			2014		
	Leven	Schade	Totaal	Leven	Schade	Totaal
Vorzieningen	140,0	55,6	195,6	151,3	59,6	210,9
Beleggingen	-50,2	-25,5	-75,7	-43,8	-23,5	-67,3
Renteswaps	-90,0	-30,1	-120,1	-106,3	-35,5	-141,8
Resultaat	-0,2	-0,0	-0,2	1,2	0,6	1,8

Effect van rente daling (x € 1 miljoen)	2015			2014		
	Leven	Schade	Totaal	Leven	Schade	Totaal
Vorzieningen	-140,0	-55,6	-195,6	-151,3	-59,6	-210,9
Beleggingen	50,2	25,5	75,7	43,8	23,5	67,3
Renteswaps	90,0	30,1	120,1	106,3	35,5	141,8
Resultaat	0,2	0,0	0,2	-1,2	-0,6	-1,8

De balans van Loyalis is niet geheel immuun voor renteveranderingen (niet-parallelle shifts op de rentecurve): de zogenaamde hedge ratio bedraagt 100% (2014: 99%). Voor Loyalis Leven NV en Loyalis Schade NV is dit respectievelijk 100% (2014: 99%) en 99% (2014: 99%).

2.3.2 Aandelenrisico

Aandelenrisico is aanwezig bij alle activa en passiva waarvan de waarde gevoelig is voor fluctuaties in aandelenkoersen. Loyalis belegt voor eigen rekening en risico niet in beursgenoteerde aandelen, omdat de bijbehorende volatiliteit niet meer past binnen het gewenste risicoprofiel van Loyalis. Voor rekening en risico klant wordt wel nog in beursgenoteerde aandelen belegd, omdat deze deel kunnen uitmaken van een door de klant gekozen beleggingsmix.

Loyalis heeft wel nog een private equity portefeuille voor eigen rekening en risico van € 29 miljoen. De impact van een koersdaling van private equity van 46,76% (2014: 52%) zou resulteren in een waardedaling van € 13,8 miljoen (Loyalis Leven NV: € 6,3 miljoen, Loyalis Schade NV: € 7,5 miljoen). In vergelijking met vorig jaar (2014) is de aandelenschok gedaald van 51,83 % naar 46,76%. De reden is de aandelendemper (equity dampener) welke is gewijzigd van 2,83% naar -2,24%. De aandelendemper wordt als risico op- of afslag toegepast op de reguliere schok om zodoende rekening te houden met waargenomen marktwaarderingen. De private equity portefeuille is gedaald van € 48 naar € 29 miljoen: ondernemingen of belangen in bedrijven zijn verkocht en de opbrengst daarvan is aan Loyalis uitgekeerd; daarnaast is een waardedaling opgetreden.

2.3.3 Valutarisico

Valutarisico ontstaat door veranderingen in het niveau of de beweeglijkheid van valutakoersen. Het risicobudget voor valuta is onderdeel van het algehele risicobudget. Feitelijk wordt er weinig valutarisico gelopen en wordt het merendeel van de valutapositities afgedekt.

De gevoeligheid voor het vreemde valutarisico wordt gemeten conform de specificaties van de Solvency II standaardformule. Hier wordt de impact op het resultaat van een koersmutatie van de niet afgedekte valuta ten opzichte van de Euro met 25 procent berekend. Deze bedraagt in totaal - € 0,5 miljoen (2014: -1,2 miljoen).

Valutaposities

Valuta exposure (x € 1 miljoen)	2015 Leven		2014 Leven	
	Bruto* exposure	Netto** exposure	Bruto exposure	Netto exposure
Euro	1.521,6	1.541,3	1.630,2	1.659,3
Totaal non-euro exposure	20,0	0,2	25,8	-4,2
USD (Verenigde Staten)	8,4	-0,8	17,2	-3,7
GBP (Verenigd Koninkrijk)	11,4	0,9	8,5	-0,6
Overig	0,1	0,1	0,1	0,1

Valuta exposure (x € 1 miljoen)	2015 Schade		2014 Schade	
	Bruto* exposure	Netto** exposure	Bruto exposure	Netto exposure
Euro	840,7	859,0	770,2	791,2
Totaal non-euro exposure	19,9	1,7	20,9	-0,7
USD (Verenigde Staten)	10,0	0,7	13,6	-1,2
GBP (Verenigd Koninkrijk)	9,8	0,9	7,2	0,4
Overig	0,1	0,1	0,1	0,1

* Bruto is voor afdekking

** Netto is na afdekking

2.3.4 Vastgoedrisico

Vastgoedrisico is de gevoeligheid van de waarde van beleggingen en verplichtingen voor veranderingen in de marktwaarde van vastgoed.

Loyalis belegt in Nederlands vastgoed via een beperkt aantal niet-beursgenoteerde vennootschappen. Daarnaast belegt Loyalis in infrastructuur via een niet-beursgenoteerd extern beleggingsvehikel.

Vastgoedbeleggingen

Vastgoed exposure (x € 1 miljoen)	2015			2014		
	Leven	Schade	Totaal	Leven	Schade	Totaal
Woningen	68,3	32,2	100,5	61,7	30,2	91,9
Winkels	43,3	12,9	56,2	43,8	13,3	57,1
Infrastructuur	17,3	14,4	31,7	14,5	12,4	26,9
Vastgoed totaal	128,9	59,5	188,4	120,0	55,9	175,9

Het vastgoedrisico wordt, net als in de voorgaande verslagperiode, gemeten conform de specificaties van de Solvency II standaardformule. Hierin wordt het effect van een waardedaling van het vastgoed met 25 procent berekend, waarbij rekening gehouden wordt met eventuele leverage in

de vastgoedfondsen (met name bij woningen en winkels). Deze leverage leidt tot een grotere waardedaling dan de 25 procent standaard schok. Met ingang van 2015 wordt infrastructuur geschokt met 30%.

Effect wijziging op marktwaarde vastgoed beleggingen op basis van de criteria van Solvency II

Vastgoedrisico (incl. leverage)	2015 Totaal		2014 Totaal	
	(€ miljoen)	In %	(€ miljoen)	In %
Woningen	-31,6	-31,4%	-32,1	-35,0%
Winkels	-18,5	-32,9%	-18,5	-32,3%
Infrastructuur	-9,5	-30,0%	-6,7	-25,0%
Vastgoed totaal	-59,6	-32,6%	-57,3	-32,6%

Vastgoedrisico (incl. leverage)	2015 Leven		2014 Leven	
	(€ miljoen)	In %	(€ miljoen)	In %
Woningen	-21,5	-31,5%	-21,6	-35,1%
Winkels	-14,3	-32,9%	-14,2	-32,3%
Infrastructuur	-5,2	-30,0%	-3,6	-25,0%
Vastgoed totaal	-41,0	-31,8%	-39,4	-32,9%

Vastgoedrisico (incl. leverage)	2015 Schade		2014 Schade	
	(€ miljoen)	In %	(€ miljoen)	In %
Woningen	-10,0	-31,1%	-10,5	-34,9%
Winkels	-4,3	-32,9%	-4,3	-32,3%
Infrastructuur	-4,3	-30,0%	-3,1	-25,0%
Vastgoed totaal	-18,6	-31,2%	-17,9	-32,1%

In 2015 is het totaal aan vastgoedbeleggingen enigszins gestegen als gevolg van waardestijgingen in alle drie de categorieën. De leverage binnen de vastgoedfondsen is in 2015 enigszins gedaald.

2.3.5 Spreadrisico

Spreadrisico is het risico dat het niveau van de credit/staat spread (rendement van obligaties bovenop de risicovrije rente) wijzigt.

De vastrentende portefeuille is breed gespreid over debiteuren, titels en regio's. Wel is er sprake van een accent op Europese banken en financiële instellingen. Vrijwel al deze beleggingen vinden plaats in investment grade debiteuren (99,7 procent). De totale portefeuille heeft een marktwaarde van € 1,9 miljard.

Verdeling naar ratingklasse (in marktwaardes)

Ratingklasse (x € 1 miljoen)	2015				2014			
	Leven	Schade	Totaal	Totaal in %	Leven	Schade	Totaal	Totaal in %
Staatsobligaties	363	188	551	100%	475	257	732	100%
AAA	141	73	214	39%	228	124	352	48%
AA	108	56	164	30%	138	75	213	29%
A	5	3	8	1%	5	2	7	1%
BBB	109	56	165	30%	101	54	155	21%
Lager dan BBB	-	-	-	0%	3	2	5	1%
Bedrijfsobligaties	598	317	915	100%	644	297	941	100%
AAA	59	30	89	10%	18	10	28	3%
AA	61	34	95	10%	63	29	92	10%
A	282	158	440	48%	380	165	545	58%
BBB	193	93	286	31%	168	86	254	27%
Lager dan BBB	3	2	5	1%	15	7	22	2%
Gesecuritiseerd	266	173	439	100%	271	102	373	100%
AAA	183	119	302	69%	179	67	246	66%
AA	66	43	109	25%	72	27	99	27%
A	17	11	28	6%	20	8	28	7%
BBB	-	-	-	0%	-	-	-	0%
Lager dan BBB	-	-	-	0%	-	-	-	0%
Totaal	1.227	678	1.905		1.390	656	2.046	

De vastrentende waarden portefeuille is voornamelijk belegd in Europa. Binnen de staatsportefeuille is 65 procent belegd in de staatsobligaties van noordelijke Eurolanden. De portefeuille bevat geen staatsleningen van Griekenland of Portugal. De blootstelling naar staatsleningen van Italië en Spanje bedraagt € 164 miljoen. Met de belangen in bedrijfsobligaties en gesecuritiseerde leningen in de VS en het VK wordt exposure naar andere economieën dan de Eurozone bewerkstelligd.

Verdeling naar landen (in marktwaardes)

Land (x € 1 miljoen)	2015			
	Staats- obligaties	Overig VRW	Totaal	Totaal in %
Duitsland	142	148	290	15%
Frankrijk	129	154	283	15%
Nederland	65	170	235	12%
Italië	84	122	206	11%
Spanje	80	104	184	10%
Verenigd Koninkrijk	-	154	154	8%
Luxemburg	0	84	84	5%
Verenigde Staten	-	62	62	3%
Oostenrijk	-	62	62	3%
Ierland	6	55	61	3%
Zwitserland	-	45	45	2%
Zweden	-	42	42	2%
België	21	13	34	2%
Overig	23	139	162	9%
Totaal	550	1.354	1.904	100%

Land (x € 1 miljoen)	2014		Totaal	Totaal in %
	Staatsobligaties	Overig VRW		
Nederland	93	180	273	13%
VS	0	123	123	6%
Frankrijk	182	186	368	18%
Duitsland	209	146	355	17%
Verenigd Koninkrijk	0	121	121	6%
Italië	71	135	206	10%
Spanje	88	65	153	8%
België	13	27	40	2%
Oostenrijk	0	52	52	3%
Europese Unie/supranationaal	44	0	44	2%
Zwitserland	7	35	42	2%
Denemarken	-	86	86	4%
Overig	25	159	184	9%
Totaal	732	1.315	2.047	100%

De risicogevoeligheid voor het spreadrisico wordt gemeten conform de specificaties van de Solvency II standaardformule. Hierin wordt de impact op het resultaat van een toename in de spreads berekend: dit is gedifferentieerd naar looptijd, rating, soort debiteur en aard van het stuk.

Deze is in 2015 per saldo enigszins toegenomen ten opzichte van 2014, als gevolg van een langere duration.

	2015			2014		
	Markt- waarde	Schok	gem. %	Markt- waarde	Schok	gem. %
Leven (x € 1 miljoen)						
Staatsobligaties	363	-	0,0%	475	-	0,0%
Bedrijfsobligaties	599	-29	-4,9%	644	-31	-4,8%
Gesecuritiseerd	265	-10	-3,9%	271	-8	-3,1%
	1.227	-39	-3,2%	1.390	-39	-2,8%

	2015			2014		
	Markt- waarde	Schok	gem. %	Markt- waarde	Schok	gem. %
Schade (x € 1 miljoen)						
Staatsobligaties	188	-	0,0%	257	-	0,0%
Bedrijfsobligaties	317	-15	-4,8%	297	-15	-4,9%
Gesecuritiseerd	173	-7	-3,9%	102	-3	-3,1%
	678	-22	-3,2%	656	-18	-2,7%

2.3.6 Tegenpartijkredietrisico

Onder tegenpartijkredietrisico wordt verstaan: mogelijke verliezen als gevolg van het onverwacht in gebreke blijven of verslechteren van de kredietwaardigheid van de tegenpartijen en debiteuren van de onderneming in de komende twaalf maanden.

Voor Loyalis zijn met name relevant de vorderingen uit hoofde van derivatentransacties, hypotheek, herverzekering en banktegoeden. Het tegenpartijrisico bij derivaten is minimaal door het dagelijks uitwisselen van onderpand.

De banktegoeden worden aangehouden bij Nederlandse grootbanken en de herverzekeringscontracten zijn afgesloten met solvabele herverzekeraars.

Met ingang van 2015 belegt Loyalis in een hypotheekfonds voor € 175 miljoen per ultimo 2015. Rekening houdend met een toegepaste schok van 5,1% voor deze stukken bedraagt het effect € 8,9 miljoen.

Hypotheek	2015			2014		
	Leven	Schade	Totaal	Leven	Schade	Totaal
Marktwaaarde	110,9	64,2	175,1	-	-	-
Schok	5,6	3,3	8,9	-	-	-
Schok %	5,1%	5,1%	5,1%	-	-	-

2.4. Overige risico's

2.4.1 Strategisch risico

Strategisch risico is het risico dat de doelstellingen niet worden behaald en de continuïteit van Loyalis onder druk komt doordat in het strategisch beleid en de uitvoering daarvan onvoldoende rekening is gehouden met de veranderingen binnen de voor Loyalis relevante omgeving.

Dit is geconcretiseerd in de volgende kernrisico's:

Concurrentierisico, Politiek risico en Productontwikkelingsrisico.

Het gaat dan bijvoorbeeld om verminderde vraag naar kernproducten, nieuwe productmogelijkheden, verschuivingen in distributiekanaalen (de opkomst van internet), toenemende concurrentie of veranderde regelgeving. Het strategisch risico speelt bedrijfsbreed.

Loyalis legt haar strategie vast in een meerjarenplan (drie jaren) dat jaarlijks wordt geactualiseerd. Als basis hiervoor worden jaarlijks in de ALM-studie en de ORSA langetermijnscenario's doorgerekend. Het strategisch planningsproces resulteert in een aantal doelstellingen (targets) en actiepunten; er worden KPI's vastgesteld op grond waarvan de realisatie wordt gemeten in de tijd. Het komende jaar wordt uitgewerkt in een jaarplan en in acties en projecten.

De budgetten van de dochterbedrijven en afdelingen voor het komende jaar worden hiervan afgeleid.

2.4.2 Liquiditeitsrisico

Onder liquiditeitsrisico wordt verstaan: de kans dat een onderneming problemen heeft om de financiële middelen te verkrijgen die nodig zijn om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen op het moment dat deze opeisbaar worden.

Loyalis volgt nauwlettend het liquiditeitsrisico, zodat toereikende liquide middelen zijn gewaarborgd om aan de financiële verplichtingen te voldoen. Daarbij wordt rekening gehouden met onvoorspelbare betalingen, bijvoorbeeld uit hoofde van derivatenposities. Daarbij is Loyalis gevoelig voor een stijgende rente.

Naast het aanhouden van voldoende liquide middelen om aan de korte termijn liquiditeitsbehoefte te voldoen, belegt Loyalis een groot deel van de vastrentende waarde portefeuille in liquide leningen (staatsleningen van euro kernlanden en bedrijfsobligaties met korte looptijden). Beleggingen in onroerend goed, private equity en infrastructuur kunnen niet op korte termijn te gelde worden gemaakt. Met de per saldo resulterende liquiditeitspositie kon Loyalis ruimschoots voldoen aan de liquiditeitsbehoeften voortvloeiend uit de

reguliere business c.q. samenhangend met de aangehouden derivatenposities.

2.4.3 Operationeel risico

Onder operationeel risico wordt verstaan het risico op verliezen door inadequate of falende interne processen, door mensen en IT-systemen of door onverwachte externe gebeurtenissen.

Dit is geconcretiseerd in de volgende kernrisico's: project risico, business planning risico, ICT beleidsrisico, derivatenrisico, information security risico, rapportagerisico, compliance risico en incassorisico.

Hieronder wordt kort ingegaan op een aantal deelrisico's.

Compliance risico

Het compliance risico betreft het risico dat Loyalis niet tijdig, juist en volledig aan (wijzigingen in) externe of interne wet- en regelgeving voldoet waardoor wettelijke of regulatieve sancties worden opgelegd dan wel materieel en/of financieel of reputatieverlies door de organisatie wordt geleden.

Naleving van wet- en regelgeving wordt binnen Loyalis geborgd door de commissie monitoring wet- en regelgeving. Deze commissie ziet erop toe dat nieuwe en gewijzigde wet- en regelgeving haar weg vindt binnen Loyalis. Daarnaast sluit Loyalis eveneens aan bij een vergelijkbaar ingericht model bij APG

Groep. Zodoende is op alle niveaus binnen het concern structurele monitoring van financiële wet- en regelgeving geborgd.

Tevens is binnen Loyalis een Code of Conduct van kracht met daarin de in acht te nemen normen en waarden. Eenieder die deel uitmaakt van de Loyalis organisatie dient zich aan deze code te houden door ze te ondertekenen. Medewerkers in bepaalde functies ondertekenen daarnaast ook de insiderregeling.

IT-risico

IT-risico wordt gedefinieerd als het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT.

Hierbij zijn belangrijk:

- Strategie en beleid: het risico dat de IT-strategie en IT-beleid op de bedrijfsprocessen en de bestaande informatie- en dataverwerking, niet of onvoldoende aansluit op de bedrijfsstrategie en het bedrijfsplan.
- Beveiliging: het risico dat persoonlijke gegevens van de klanten en onze medewerkers onvoldoende zijn beschermd, de continuïteit van onze bedrijfsvoering niet is gewaarborgd en dat er reputatieschade optreedt als informatie op de verkeerde plek terecht komt. Dit kan ontstaan door:
 - het niet volledig of niet accuraat zijn van informatiesystemen en processen;

- het niet toegankelijk zijn van informatie voor geautoriseerde gebruikers;
- het toegankelijk zijn van informatie voor niet geautoriseerde gebruikers.
- Beheersbaarheid: het risico als gevolg van ontoereikend beheer van de ICT-omgeving of processen en het onvoldoende kunnen anticiperen op ontwikkeling in de business, op technische innovaties of op overige externe factoren.
- Continuïteit: het risico dat de continuïteit van de kritische bedrijfsprocessen en de gehele instelling in gevaar komt als gevolg van het niet beschikbaar zijn van de IT- infrastructuur.

Loyalis heeft beleid geformuleerd op het gebied van informatiebeveiliging en voorkoming van 'dataleakage'. De standaard ISO 27002 is de leidraad voor het uitwerken, inrichten en onderhouden van de informatiebeveiliging binnen Loyalis. Dit omvat zowel de fysieke beveiliging van informatie als de digitale beveiliging van informatie in de geautomatiseerde systemen. Gebaseerd op deze standaard en uitgevoerde risicoanalyses wordt jaarlijks een beveiligingsplan vastgesteld. In de risicoanalyses en de daarop volgende acties wordt tevens rekening gehouden met uitkomsten uit accountantsonderzoeken en veranderende wet- en regelgeving.

Tevens bestaat er een Handboek Risk Management Informatiebeveiliging waarin het hele kader omtrent informatiebeveiliging binnen Loyalis te vinden is.

Gedurende het jaar wordt naleving van het informatiebeveiligingsbeleid en voorkoming van 'dataleakage' getoetst en waar nodig bijgesteld. Centraal daarbij staan onder andere de logische en fysieke toegangsbeveiliging, change- en releasemanagement en business continuity. Maandelijks komt dit aan bod in de IT-rapportage.

Uitbestedingsrisico

Onder uitbestedingsrisico wordt verstaan het risico dat de continuïteit, integriteit of kwaliteit van Loyalis wordt geschaad doordat werkzaamheden aan derden zijn uitbesteed.

Loyalis heeft een aantal werkzaamheden uitbesteed (vooral binnen de APG Groep) en heeft daartoe een schriftelijk uitbestedingsbeleid opgesteld.

Tevens heeft Loyalis dit beleid uitgewerkt in processen. Periodiek wordt gerapporteerd over nakoming van afspraken, welke door het management worden gemonitord.

Enkelvoudige jaarrekening

ENKELVOUDIGE BALANS LOYALIS NV

(x € 1.000) (voor winstbestemming)	<u>31-12-2015</u>	<u>31-12-2014</u>		<u>31-12-2015</u>	<u>31-12-2014</u>
ACTIVA			VERMOGEN EN PASSIVA		
Financiële vaste activa (1)			Eigen vermogen (4)		
Deelnemingen	350.260	317.968	Gestort en opgevraagd kapitaal	167.707	167.707
Latente belastingvorderingen	<u>111.374</u>	<u>82.866</u>	Agioreserve	83.653	83.653
	461.634	400.834	Overige reserves	52.093	32.053
			Wettelijke reserve deelneming	3.466	-
Vorderingen en transitoria (2)	6.039	6.248	Onverdeeld resultaat	<u>29.292</u>	<u>30.506</u>
Liquide middelen (3)	27.481	34.065		336.211	313.919
TOTAAL ACTIVA	495.154	441.147	Overige voorzieningen (5)	17.297	18.839
			Kortlopende schulden (6)	141.646	108.389
			TOTAAL VERMOGEN EN PASSIVA	495.154	441.147

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING LOYALIS NV (X € 1.000)

	2015	2014
Resultaat deelnemingen (7)	29.292	30.079
Resultaat voor belastingen	29.292	30.079
Belastingen	-	427
Resultaat na belastingen	29.292	30.506

Aangezien de financiële gegevens van Loyalis NV zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening, maakt Loyalis NV gebruik van de in artikel 402 BW (Boek 2) neergelegde bevoegdheid. Dit houdt in dat in de enkelvoudige winst- en verliesrekening is volstaan met het als afzonderlijke post vermelden van het resultaat uit deelnemingen na aftrek van belastingen.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening Loyalis NV (X € 1.000)

WAARDERINGSGRONDSLAGEN

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Alle bedragen in deze jaarrekening zijn in duizenden euro's, tenzij anders is vermeld.

De waarderingsgrondslagen zijn, tenzij anders vermeld, in overeenstemming met die van de geconsolideerde jaarrekening.

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of actuele waarde, tenzij anders vermeld. In de balans en de winst- en verliesrekening zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Financiële vaste activa (1)

Deelnemingen

Deelnemingen in groepsmaatschappijen en overige deelnemingen waarin invloed van betekenis kan worden uitgeoefend worden gewaardeerd volgens de netto-vermogenswaardemethode. Wanneer 20% of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, wordt ervan uitgegaan dat er invloed van betekenis is.

De netto-vermogenswaarde wordt berekend volgens de grondslagen die gelden voor deze jaarrekening; voor deelnemingen waarvan onvoldoende gegevens beschikbaar zijn voor aanpassing aan deze grondslagen, wordt uitgegaan van de waarderingsgrondslagen van de desbetreffende deelneming. Indien de waardering van een deelneming volgens de netto-vermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd.

Indien en voor zover Loyalis NV in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de deelneming, dan wel het stellige voornemen heeft de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt hiervoor een voorziening getroffen. Deze voorziening is de beste inschatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen. De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolgwaardering worden de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening, uitgaande van de waarden bij eerste waardering.

Overige financiële vaste activa

Overige financiële vaste activa worden gewaardeerd tegen reële waarde (beleggingen) danwel nominale waarde (latente belastingvordering).

Overige voorzieningen (5)

Onder dit hoofd zijn opgenomen de voorzieningen uit hoofde van lange termijn personeelsbeloningen en overige verplichtingen. Deze voorzieningen zijn gewaardeerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige uitgaven, rekening houdend met actuariële grondslagen.

Daarnaast is onder dit hoofd opgenomen een voorziening voor reorganisatiedoelinden. Gezien het overwegend kortlopend karakter van deze voorziening is de reële waarde gelijk aan de nominale waarde.

Kortlopende schulden (6)

Kortlopende schulden en nog te betalen en vooruit ontvangen posten zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Resultaat deelnemingen (7)

Onder dit hoofd is opgenomen het gecumuleerd resultaat van de groepsmaatschappijen.

TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS LOYALIS NV

Financiële vaste activa (1)

De financiële vaste activa zijn als volgt opgebouwd:

	2015	2014
Deelnemingen	350.260	317.968
Latente belastingvorderingen	111.374	82.866
Totaal	461.634	400.834

Deelnemingen

	2015	2014
Stand op 1 januari	317.968	288.893
Ontvangen dividenden	-50.000	-140
Stortingen	53.000	1.200
Nettoresultaat boekjaar deelnemingen	29.292	30.079
Verkoop deelneming	-	-2.064
Mutatie voorziening deelnemingen	-	-
Stand op 31 december	350.260	317.968

De deelnemingen zijn gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde.

Beleggingen

	2015	2014
Beginstand	-	158
Verkopen	-	-170
Waardemutatie	-	12
Eindstand	-	-

Dit betreffen de resterende beleggingen die in het verleden zijn overgenomen van Loyalis Sparen & Beleggen NV.

Latente belastingvorderingen

Loyalis NV vormt sinds 2015 samen met APG Groep NV en al haar dochtermaatschappijen, Loyalis Schade NV, Loyalis Leven NV en Cordares Advies BV een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting.

Als gevolg van de formering van een fiscale eenheid met APG Groep NV en haar dochtermaatschappijen is deze moedermaatschappij formeel hoofdelijk aansprakelijk danwel gerechtigd inzake belastingvorderingen en -verplichtingen.

	2015	2014
Beginstand	82.866	74.090
Mutatie	28.508	8.776
Eindstand	111.374	82.866

Vorderingen en transitoria (2)

	2015	2014
Vorderingen op groepsmaatschappijen	5.930	5.156
Overige vorderingen en transitoria	109	1.092
Eindstand	6.039	6.248

Onder de vorderingen op groepsmaatschappijen van 5.930 (2014: 5.156) is een vordering opgenomen uit hoofde van te verrekenen vennootschapsbelasting met Loyalis Schade NV. De looptijd van deze belastingvorderingen is voor het merendeel langer dan 1 jaar waarbij afwikkeling binnen de fiscale eenheid plaatsvindt na ontvangst van de voorlopige aanslag.

Liquide middelen (3)

De liquide middelen bedragen 27.481 (2014: 34.065) en staan geheel ter vrije beschikking.

Eigen Vermogen (4)

Kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal bestaat uit 900.001 gewone aandelen van elk € 453,78. Hiervan zijn 369.577 (2014: 369.577) aandelen geplaatst; op deze aandelen is 167.707 (2014: 167.707) gestort.

Gestort en opgevraagd kapitaal

	2015	2014
Stand op 1 januari	167.707	167.707
Plaatsing aandelen	-	-
Stand op 31 december	167.707	167.707

Agioreserve

	2015	2014
Stand op 1 januari	83.653	83.653
Storting	-	-
Stand op 31 december	83.653	83.653

Overige reserves

	2015	2014
Stand op 1 januari	32.053	4.981
Resultaat vorig boekjaar	30.506	19.012
Dividenduitkering	-7.000	-7.000
Van / naar reserve deelneming	-3.466	15.060
Stand op 31 december	52.093	32.053

Wettelijke reserve deelneming

	2015	2014
Stand op 1 januari	-	15.060
Bij / af	3.466	-15.060
Stand op 31 december	3.466	-

De reserve deelneming wordt gevormd voor de ongerealiseerde waardeinstijgingen van niet-beursgenoteerde beleggingen van groepsmaatschappijen. Deze wordt gevormd ten laste van de overige reserves en aangemerkt als een herwaardering van het actief bij de betreffende deelnemingen.

Onverdeeld resultaat

	2015	2014
Stand op 1 januari	30.506	19.012
Naar overige reserves	-30.506	-19.012
Resultaat lopend boekjaar	29.292	30.506
Stand op 31 december	29.292	30.506

Overige voorzieningen (5)

Het verloop van de overige voorzieningen kan als volgt worden weergegeven:

	2015	2014
Beginstand	18.839	3.872
Toevoeging ten laste van resultaat	3.485	1.731
Overname verplichting van Loyalis Schade en Loyalis Leven	-	16.551
Overheveling van gewezen deelneming (LMA)	-	1.527
Vrijval ten gunste van resultaat	-122	-16
Uitkeringen	-4.905	-4.826
Eindstand	17.297	18.839

De overige voorzieningen hebben betrekking op:

Personeelsgerelateerde voorzieningen

	2015	2014
Voorziening ambtsjubilea	633	817
Voorziening WAO	496	496
Reorganisatie	15.647	16.940
Voorziening hypotheekfaciliteit	521	586
Totaal	17.297	18.839

Voorziening ambtsjubilea

De voorziening ambtsjubilea is berekend op basis van de bezetting ultimo 2015 met een looptijd van 40 jaar. De voorziening WAO en (boven-) wettelijk WW zijn met ingang van 2004 gevormd in het kader van het eigen risicodragerschap voor deze regeling. Deze voorziening is gevormd voor de per balansdatum lopende uitkeringen van (ex-) medewerkers welke ten laste van Loyalis NV kunnen worden gebracht.

De aard van de voorziening ambtsjubilea betreft een langlopend karakter waarbij de totale looptijd meer dan 5 jaar bedraagt.

Reorganisatie

Eén van de gemaakte keuzes binnen het veranderprogramma is reductie in de kostensfeer. Op het personele vlak betekent dit een verlies aan arbeidsplaatsen. Bij de bepaling zijn de beschikbare dienstjaren en leeftijden van het zittend personeelsbestand als basis genomen en is rekening gehouden met zo'n 5% aan natuurlijk verloop. Het sociaal plan van Loyalis voorziet in het kort in twee vertrekregelingen: toepassing van de kantonrechttersformule of aanvullingen op de uitkering als gevolg van ontslag. Daar waar nog geen individuele afspraken bekend zijn, is een inschatting gemaakt van de kans dat voor de één of de andere regeling wordt gekozen, rekening houdend met de huidige gemiddelde leeftijdsopbouw van Loyalis.

De nominale waarde van de voorzieningen bedraagt 17.623 (2014: 18.971).

Kortlopende schulden (6)

De schulden en overige verplichtingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
Crediteuren	786	583
Schulden aan groepsmaatschappijen	99.177	94.110
Verlofdagen	1.292	1.205
Belastingen	38.872	10.163
Overige schulden en overlopende verplichtingen	1.519	2.328
Totaal	141.646	108.389

Onder de schulden aan groepsmaatschappijen van 99.177 (2014: 94.110) is een schuld opgenomen uit hoofde van te verrekenen vennootschapsbelasting met Loyalis Schade NV, Loyalis Leven NV en Cordares Advies BV voor een bedrag van 91.518 (2014: 91.297).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Pooling van ondersteunende diensten

Loyalis NV heeft een overeenkomst met APG Groep NV inzake de levering van diensten. Deze overeenkomst ziet op de onderlinge dienstverlening en is jaarlijks opzegbaar.

Langlopende leasecontracten

De verplichtingen uit hoofde van langlopende leasecontracten auto's - afgesloten via APG Groep NV - bedragen 1.033 (2014: 1.522), waarvan 449 (2014: 565) verschuldigd binnen één jaar na afloop van het boekjaar en 584 (2014: 957) verschuldigd tussen 1 en 5 jaar. In het verslagjaar zijn voor 686 (2014: 851) leasekosten verantwoord.

Fiscale eenheid

De vennootschap vormt voor de toepassing van de Wet op de Omzetbelasting een fiscale eenheid met haar dochtervennootschappen. Vanaf 1 maart 2008 maken Stichting Pensioenfonds ABP, APG Groep NV, APG Algemene Pensioen Groep NV en diverse Cordares vennootschappen eveneens deel uit van de fiscale eenheid. Op grond daarvan is de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschuld van de fiscale eenheid als geheel.

De vennootschap vormt voor de toepassing van de Wet op

de Vennootschapsbelasting met ingang van 2015 een fiscale eenheid met APG Groep NV en al haar dochtermaatschappijen, Loyalis Leven NV, Loyalis Schade NV en Cordares Advies BV en is als zodanig hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschulden van de fiscale eenheid.

Compensatie afvloeiingskosten LMA

Bij de verkoop van de voormalige groepsmaatschappij Loyalis Maatwerk Administraties BV (LMA) is het volgende overeengekomen:

Door de opzegging van het contract van een opdrachtgever van LMA, zijn afvloeiingskosten onvermijdelijk geworden. LMA heeft formeel een claim gelegd bij deze opdrachtgever voor de verwachte afvloeiingskosten. LMA is met Loyalis overeengekomen dat Loyalis LMA compenseert voor het verschil in de feitelijk gehonoreerde claim en de totale verwachte afvloeiingskosten. Het resterende claimbedrag bedraagt 410.

TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING LOYALIS NV (X € 1.000)

Resultaat deelnemingen (7)

Dit betreft het gecumuleerd resultaat na belastingen van de groepsmaatschappijen.

Aansluiting enkelvoudig en geconsolideerd eigen vermogen en resultaat

	2015	2014
Eigen Vermogen enkelvoudig	336.211	313.919
Correctie OCI IAS 19 via resultaat boekjaar	-1.300	420
Correctie OCI IAS 19 via rechtstreekse vermogensmutatie	38	-420
Eigen vermogen geconsolideerd	334.949	313.919

	2015	2014
Nettoresultaat enkelvoudig	29.292	30.506
Pensioenvoorziening IAS 19	-1.300	420
Totaal nettoresultaat geconsolideerd	27.992	30.926

Beloningen bestuurders

Hiervoor wordt verwezen naar de geconsolideerde jaarrekening (pag 101).

Honoraria onafhankelijke accountant

	2015	2014
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.		
Controle van de jaarrekening	105	107
Andere controle-opdrachten	-	-
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-
Totaal	105	107

OVERIGE TOELICHTINGEN LOYALIS NV

Gegevens Loyalis NV

Loyalis NV

Statutaire zetel: Heerlen

Internetsite: www.loyalis.nl

Adresgegevens Loyalis NV

Bezoekadres: Oude Lindestraat 70, 6411 EJ Heerlen

Postbus 4945, 6401 JS Heerlen

Internetsite: www.loyalis.nl

Overzicht van de in de consolidatie betrokken groepsmaatschappijen

Dochteronderneming	Statutaire zetel	Belang
Loyalis Leven NV	Heerlen	100%
Loyalis Schade NV	Heerlen	100%
Loyalis Diensten BV	Heerlen	100%
Loyalis Kennis en Consult BV	Heerlen	100%
Loyalis Sparen & Beleggen NV	Heerlen	100%
Cordares Advies BV	Amsterdam	100%
Loyalis Leven VRF I BV *	Heerlen	100%
Loyalis Leven VRF II BV *	Heerlen	100%
Loyalis Schade VRF I BV *	Heerlen	100%
Loyalis Schade VRF II BV *	Heerlen	100%

* Als gevolg van de herstructurering bij Vesteda houden Loyalis Leven NV en Loyalis Schade NV de participaties in Vesteda vanaf 1 februari 2012 via een dubbele BV-structuur. Materieel is geen wijziging beoogd. De belangrijkste redenen voor de herstructurering zijn het transparanter maken van de structuur en het vereenvoudigen van het toe- en uitreden door participanten, en zodoende de liquiditeit in het fonds te verbeteren.

Directie

P.N. van Wageningen

Raad van commissarissen

M. Duvivier, voorzitter (vanaf 23 april 2015)

J.M.C. Snels

W.R.H. Vliex

B.E. Baarsma

D. Kottevan

H. Schuijt

Heerlen, 21 maart 2016

Overige gegevens

Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat

Conform artikel 33 van de statuten is ten aanzien van de bestemming van het resultaat het navolgende vastgesteld:

1. Uitkering van de winst ingevolge het in dit artikel bepaalde geschiedt na vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.
2. De Raad van Commissarissen kan van de winst die in enig boekjaar is behaald, ten hoogste vijftig procent reserveren. Voor zover de winst niet wordt gereserveerd staat zij ter vrije beschikking van de Algemene Vergadering.
3. De vennootschap kan aan de aandeelhouders en andere gerechtigden tot de voor uitkering vatbare winst slechts uitkeringen doen voor zover haar eigen vermogen groter is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden.
4. Ten laste van de door de wet voorgeschreven reserves mag een tekort slechts worden gedelgd voor zover de wet dat toestaat.

Voorstel betreffende bestemming van het resultaat

De directie stelt voor om het resultaat na belastingen aan de overige reserves toe te voegen.

Dividenduitkering

Loyalis is momenteel in overleg met de aandeelhouder over een uit te keren dividend uit de reserves voor een bedrag van 8.000.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich tot en met het moment van ondertekening van deze jaarrekening geen materiële gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de algemene vergadering en de raad van commissarissen van Loyalis NV.

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2015

Ons oordeel

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Loyalis NV op 31 december 2015 en van het totaalresultaat en de kasstromen over 2015, in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW);
- geeft de in dit jaarverslag opgenomen enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Loyalis NV op 31 december 2015 en van het resultaat over 2015 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2015 van Loyalis NV te Heerlen ('de vennootschap') gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening van Loyalis NV en dochtermaatschappijen (samen: 'de groep') en de enkelvoudige jaarrekening.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde balans per 31 december 2015;
- de volgende overzichten over 2015: het geconsolideerde overzicht van het totaalresultaat, het geconsolideerde mutatieoverzicht eigen vermogen en het geconsolideerde kasstroomoverzicht; en
- de toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit:

- de enkelvoudige balans per 31 december 2015;
- de enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2015; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening is EU-IFRS en de relevante bepalingen uit Titel 9 Boek 2 BW en het stelsel dat is gebruikt voor het opmaken van de enkelvoudige jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Loyalis NV zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten ('ViO') en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en

beroepsregels accountants ('VGBA').

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onze controleaanpak

Samenvatting en context

Wij ontwerpen onze controleaanpak door het bepalen van materialiteit en het identificeren en inschatten van het risico van materiële afwijkingen in de jaarrekening. Wij besteden bijzondere aandacht aan die gebieden waar de directie subjectieve schattingen heeft gemaakt, bijvoorbeeld bij significante schattingen waarbij veronderstellingen over toekomstige gebeurtenissen worden gemaakt die inherent onzeker zijn. Bij al onze controles besteden wij aandacht aan het risico van het doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen door de directie waaronder het evalueren van risico's op materiële afwijkingen als gevolg van fraude op basis van een analyse van mogelijke belangen van de directie.

Doordat de operationele activiteiten en financiële processen in grote mate geautomatiseerd plaatsvinden, zijn de IT General Controls ('ITGC') belangrijk in onze controle. We hebben controlewerkzaamheden verricht om vast te stellen dat er procedures en richtlijnen bestaan om de IT processen

te beheersen en we hebben de effectieve werking van informatieverwerkende systemen en applicatiecontroles getest.

De waardering van beursgenoteerde beleggingen (€2.626 miljoen) is gebaseerd op de beurskoers van deze beleggingen. De waardering is dus niet onderhevig aan subjectieve schattingen. Vanwege de omvang van deze balanspost en de impact daarvan op het resultaat besteden we, naast de in deze verklaring genoemde kernpunten, daarom ook bijzondere aandacht aan de controle van deze beleggingen. We hebben controlewerkzaamheden verricht om vast te stellen dat procedures en richtlijnen om standen en stromen met betrekking tot beleggingen te beheersen zijn geïmplementeerd en effectief werken, en hebben aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden verricht om het bestaan, de juistheid, de volledigheid en de waardering van beursgenoteerde beleggingen te testen.

Wij hebben ervoor gezorgd dat de controleteams, zowel op groepsniveau als op het niveau van de groepsonderdelen, over voldoende specialistische kennis en expertise beschikken die nodig zijn voor de controle van een verzekeringsbedrijf. Wij hebben daarom specialisten op het gebied van actuariaat, IT en waardering van beleggingen (inclusief derivaten) in ons team opgenomen.

Materialiteit

- Materialiteit: €6.700.000, gebaseerd op 2% van het eigen vermogen.

Reikwijdte van de controle

- We hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd op twee locaties, Heerlen en Amsterdam.
- Bij alle groepsonderdelen hebben wij zelf de controlewerkzaamheden uitgevoerd.
- We hebben in het bijzonder aandacht besteed aan de conversie van materiesystemen en de impact daarvan op de interne beheersing en financiële verslaglegging.

Kernpunten

- Subjectieve elementen in het bepalen van de voorziening verzekeringsverplichtingen.
- Beleggingen.

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel belang' wordt toegelicht in de sectie 'Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening'.

Wij bepalen kwantitatieve grenzen voor materialiteit. Deze grenzen, evenals de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel te evalueren.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel als volgt bepaald:

Materialiteit voor de groep €6.700.000 (2014: €9.400.000).

Hoe is de materialiteit bepaald 2% van het eigen vermogen (2014: 3% van het eigen vermogen)

De overwegingen voor de gekozen benchmark We hebben deze, algemeen geaccepteerde, benchmark toegepast op basis van onze analyse van de gemeenschappelijke informatiebehoeften van gebruikers van de jaarrekening, daarbij in het bijzonder rekening houdend met de toezichthouder (De Nederlandsche Bank N.V.). Op basis daarvan zijn wij van mening dat het eigen vermogen, en de daarmee verband houdende solvabiliteit, een belangrijk kengetal is voor de vermogenspositie van de vennootschap. We hebben ook het resultaat voor belasting overwogen als benchmark voor de materialiteit, daarbij in het bijzonder ten behoeve van de aandeelhouder. De verlaging van het percentage ten opzichte van 2014 is het gevolg van het verhoogde risicoprofiel van de vennootschap vanwege conversies van belangrijke materiestructuren, de personele reductie als gevolg van reorganisatie en de impact hiervan op de interne beheersing.

Materialiteit voor groepsonderdelen Aan elk groepsonderdeel, binnen de reikwijdte van onze controle, is, op basis van onze oordeelsvorming, een materialiteit toegerekend die lager ligt dan de materialiteit voor de groep als geheel. De materialiteit die we hebben toegerekend aan de groepsonderdelen lag tussen de €91.000 en €3.700.000.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van commissarissen overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven €335.000 (2014: €470.000) rapporteren evenals kleinere afwijkingen die naar onze mening om

kwalitatieve redenen relevant zijn. Aangezien over de jaarrekeningen van Loyalis Leven NV en Loyalis Schade NV afzonderlijk door ons wordt gerapporteerd hebben wij afgesproken om ook geconstateerde afwijkingen boven €185.000 (2014: €329.000) voor Loyalis Leven NV en geconstateerde afwijkingen boven €160.000 (2014: €143.000) voor Loyalis Schade NV te rapporteren.

De reikwijdte van onze groepscontrole

Loyalis NV staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Loyalis NV.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

De groepscontrole heeft zich specifiek gericht op de significante onderdelen Loyalis Schade NV, Loyalis Leven NV en Loyalis Sparen & Beleggen NV. Er zijn geen controlewerkzaamheden uitgevoerd door accountants van groepsonderdelen, alle groepsonderdelen zijn door ons gecontroleerd.

In totaal hebben wij met het uitvoeren van deze werkzaamheden de volgende dekking over onderstaande jaarrekeningposten verkregen:

Omzet	100%
Balanstotaal	100%
Resultaat voor belasting	100%

Door bovengenoemde werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de geconsolideerde jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens de controle van de jaarrekening. De kernpunten hebben wij met de raad van commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alle risico's en punten die wij tijdens onze controle hebben geïdentificeerd en hebben besproken. Wij hebben de kernpunten beschreven met daarbij een samenvatting van de op deze punten door ons uitgevoerde werkzaamheden.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten of over specifieke elementen van de jaarrekening.

Kernpunten

Subjectieve elementen in het bepalen van de voorziening verzekeringsverplichtingen

Wij verwijzen naar toelichting 3 en 6 van de jaarrekening.

De berekening van de activa (€41 miljoen) en passiva (€2.948 miljoen) uit verzekeringscontracten is complex en bevat significante schattingen, gebaseerd op aannames over de toekomstige demografische, economische en politieke situatie. De gebruikte aannames voor de voorziening levensverzekeringsverplichtingen (€2.112 miljoen) hebben onder andere betrekking op sterftekansen, overlevingskansen, verloop in de verzekeringsportefeuille van levensverzekeringen, kosten en overige aannames gebruikt in de toereikendheidstoets. Bij de waardering van de voorziening levensverzekeringsverplichtingen is rekening gehouden met de lopende discussie in de markt over de in het verleden verkochte beleggingsverzekeringen.

De gebruikte aannames voor de voorziening schadeverzekeringsverplichtingen (€836 miljoen) hebben betrekking op catastroferisico, verloop in de verzekeringsportefeuille van schadeverzekeringen, verzuimkans, herstelkans, toekomstige kosten en overige aannames gebruikt in de toereikendheidstoets. De waardering van de voorziening schadeverzekeringsverplichtingen wordt mede bepaald door wet- en regelgeving vanuit de overheid, met name voor de schadegevallen bij langdurige arbeidsongeschiktheid (WGA-ERD/WIA).

De aannames berusten voor een groot deel op de oordeelsvorming van de directie. De vennootschap heeft uitvoerige procedures en beheersingsmaatregelen om de waardering van de activa en passiva uit verzekeringscontracten te bepalen, alsmede om de toereikendheid te toetsen.

De aannames en onzekerheden hebben ook betrekking op het herverzekeringsdeel van de voorzieningen (€41 miljoen).

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

We hebben de werking van de interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de waardering van de voorziening verzekeringsverplichtingen getest.

Wij hebben de door de directie gehanteerde veronderstellingen en uitgangspunten getoetst aan de in de markt aanwezige gegevens. Tevens hebben wij de schattingen getoetst aan de uitkomsten van de technische resultaten gedurende het jaar teneinde een indruk te krijgen van de kwaliteit van de door management gehanteerde veronderstellingen en uitgangspunten.

De uitkomsten van de actuariële analyse voor levensverzekeringen alsmede schadeverzekeringen, zoals opgesteld door de vennootschap, zijn besproken met de externe, certificerende actuaris, waarbij we de gebruikte veronderstellingen kritisch hebben onderzocht, hierbij gebruikmakend van onze actuariële PwC-experts. Hierbij hebben we met name aandacht besteed aan de aannames rondom verwachte toekomstige kosten, overlevingstafels en rekenrente voor de levensverzekeringen. Voor schadeverzekeringen hebben we met name aandacht besteed aan de aannames rondom verwachte toekomstige kosten, herstelkansen, verzuimkansen en rekenrente.

Deze procedures voor schadeverzekeringen bevatten actuariële projecties gebaseerd op schadestatistieken, waarvoor we de basisgegevens hebben gecontroleerd. Voor zowel de levensverzekeringen als de schadeverzekeringen hebben we de procedures van de vennootschap getest met betrekking tot de te verwachten totale uitkeringen.

We hebben de aansluiting vastgesteld tussen de waardering in de jaarrekening en de actuariële rapportage van de externe, certificerende actuaris voor zowel de levensverzekeringen als de schadeverzekeringen. Daarnaast hebben we voor zowel de levensverzekeringen als de schadeverzekeringen de toereikendheid van de toelichtingen over de aannames en de gevoeligheidsanalyses daarop gecontroleerd.

Met betrekking tot de beleggingsverzekeringen hebben we vastgesteld dat compensatie heeft plaatsgevonden in lijn met de overeenkomsten zoals die zijn gesloten met consumentenorganisaties. We hebben de analyse van de vennootschap beoordeeld over het potentiële risico voor additionele claims en vastgesteld dat hiermee op toereikende wijze rekening is gehouden bij de bepaling van de voorzieningen.

Onze procedures bevatten tevens data-analyse gebaseerd op polisvoorwaarden en opvolging op geconstateerde uitzonderingen.

Beleggingen

[Wij verwijzen naar toelichting 2 van de jaarrekening.](#)

De waardering van derivaten en niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen is belangrijk voor onze controle, aangezien de waardebepaling in hoge mate afhankelijk is van schattingen (hiervoor worden verschillende aannames en technieken gebruikt) die gebruikmaken van niet-publieke informatie.

De vennootschap belegt voor €393 miljoen in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen (waarin onder andere vastgoed- en private-equityfondsen), gewaardeerd op actuele waarde, die geclassificeerd zijn als level 2- voor een bedrag van €364 miljoen en voor €29 miljoen als level 3-beleggingen. In de waardering van deze niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen is gebruikgemaakt van marktinformatie en niet-publieke gegevens.

Voor de actieve derivatenpositie van €34 miljoen en de passieve derivatenpositie van €22 miljoen gebruikt management waarderingsmodellen gericht op het bepalen van de toekomstige kasstromen, gebruik makende van uit de markt beschikbare informatie.

We hebben de werking van de interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de waardering van derivaten en niet-beursgenoteerde beleggingen getest.

Voor de waardering van de niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen, waaronder vastgoed en private equity, hebben wij de in de financiële administratie opgenomen nettovermogenswaarde aangesloten met de opgave van de vermogensbeheerder. Tevens hebben we de aansluiting getest tussen de meest recente, door een externe accountant gecontroleerde, financiële verantwoording met de waarde zoals die op dat moment was opgenomen in de financiële administratie bij de vennootschap, ter verificatie van het schattingsproces van deze vermogensbeheerders. Wij hebben verder de ISAE3402-type 2-verklaring beoordeeld van de vermogensbeheerder van deze beleggingsfondsen, om vast te stellen dat de interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot deze beleggingsfondsen effectief hebben gewerkt gedurende 2015.

In onze testwerkzaamheden op de waardering van derivaten hebben we onder andere getest of de verwachte kasstromen op een betrouwbare wijze zijn bepaald, en getest of de data die ten grondslag liggen aan de waardering betrouwbaar zijn.

Onze PwC-waarderingspecialisten voor financiële instrumenten hebben geassisteerd bij de analyse van de aannames en methodes die zijn gebruikt voor de waardering van deze derivaten.

We hebben de toereikendheid van de toelichtingen gecontroleerd, en dan met name de gevoeligheidsanalyse en de juistheid en volledigheid van de toelichtingen op de actuele-waardehiërarchie.

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen

De directie is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW, alsmede voor het opstellen van het directieverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW, en voor
- een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde

verslaggevingsstelsels moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg

van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

VERKLARING BETREFFENDE OVERIGE DOOR WET- EN REGELGEVING GESTELDE VEREISTEN

Verklaring betreffende het directieverslag en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het directieverslag en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het directieverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het directieverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Onze benoeming

Wij zijn op 21 oktober 2015 benoemd als externe accountant van Loyalis NV door de directie. Wij zijn nu voor een onafgebroken periode van meer dan tien jaar accountant van de vennootschap. De meest recente rotatie van externe accountant op de controleopdracht van Loyalis NV heeft plaatsgevonden in 2011. De rotatie van de externe accountant op een controleopdracht is één van de waarborgen ten einde onze onafhankelijkheid te garanderen.

Rotterdam, 21 maart 2016

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. S. Barendregt-Roojers RA

BIJLAGE BIJ ONZE CONTROLEVERKLARING OVER DE JAARREKENING 2015 VAN LOYALIS NV

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan

bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.
- Het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor

gerede twijfel zou kunnen bestaan of de entiteit haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert. Op grond hiervan hebben wij

de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening vanuit alle zaken die wij met de raad van commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze zaken in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang is van het maatschappelijk verkeer.

DIRECTIE

Drs. P.N. van Wageningen
(Voorzitter directie Loyalis NV)

Nevenfuncties:

- Lid Raad van Toezicht Cordaan
(zorginstelling Amsterdam)
- Lid Raad van Toezicht Tergooi
(ziekenhuis Hilversum / Blaricum)

W.R.H. Vliex RA RO

(Financieel directeur Loyalis NV)

Nevenfuncties:

- Lid van Raad van Commissarissen
BSA Groep BV

DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

M. Duvivier

voorzitter (vanaf 23 april 2015)

Geboren

15 januari 1958

Nationaliteit

Nederlandse

Beroep/hoofdfunctie

Eigenaar Gramercy (strategisch
marketingadvies)

Nevenfunctie

Voorzitter Raad van Commissarissen
TVM

Tijdstip van eerste benoeming

April 2015

Lopende termijn waarvoor benoemd

4 jaren

Lid Commissie

Remuneratie- en benoemingscommissie
(voorzitter)

Drs. V.I. Goedvolk

voorzitter (tot 25 maart 2015)

Geboren

5 november 1944

Nationaliteit

Nederlandse

Beroep/hoofdfunctie

Gepensioneerd

Nevenfunctie

-

- Lid van RvC UCN NV, Groningen
- Board member Urenco Ltd, Marlow, UK
- Lid van RvC VVAA Groep BV, Utrecht
- Vz van RvC Florensis BV, H.I. Ambacht
- Lid van RvT Waarborgfonds voor de Zorgsector, Utrecht
- Vz van RvC RCN BV, Doorn
- Vz RvT zorggroep ZGWA

Tijdstip van eerste benoeming

Februari 2007

Lopende termijn waarvoor benoemd

4 jaren (einde zittingstermijn m.i.v. 25 maart 2015)

Lid Commissie

Remuneratiecommissie (voorzitter)

Prof. Dr. B.E. Baarsma

(tot 1 april 2016)

Geboren

19 november 1969

Nationaliteit

Nederlandse

Beroep/hoofdfunctie

Directeur SEO Economisch Onderzoek

Nevenfunctie

- Hoogleraar Marktwerking- en mededingingseconomie, Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Universiteit van Amsterdam
- Kroonlid bij de SER
- Lid RvT St. Elisabeth - Twee Steden Ziekenhuis (tot maart 2015)
- Lid RvC Stichting Espria
- Lid RvC Aon Groep Nederland BV
- Lid Bestuur St. Preferente Aandelen Kas Bank
- Lid RvA Peak Investment
- Lid Advisory Board Responsible Investment bij PGGM
- Lid Raad van Advies DNB Academie

- Lid Monitoring Commissie Corporate Governance Code (EZ)

Tijdstip van eerste benoeming

September 2008

Lopende termijn waarvoor benoemd

4 jaren (einde zittingstermijn m.i.v. 1 april 2016)

Lid Commissie

Audit & Risk Committee Loyalis

Dhr. H. Schuijt

Geboren

9 november 1951

Nationaliteit

Nederlandse

Beroep/hoofdfunctie

N.V.T

Nevenfunctie

- Bestuurslid Pensioenfonds Holland Casino
(tot 31 december 2015)
- Bestuurslid Pensioenfonds voor de Architectenbureaus
- Lid Beleggingscommissie Stichting Pensioenfonds Gasunie
- Lid Raad van Toezicht Media Pensioen Diensten (MPD)
- Voorzitter Raad van Toezicht Pensioenfonds voor de Detailhandel
- Lid Bestuur Stichting Pensioen Opleidingen (SPO)
- Adviseur Quantrust Capital management

Tijdstip van eerste benoeming

Juni 2013

Lopende termijn waarvoor benoemd

4 jaren

Lid Commissie

Audit & Risk Committee Loyalis

(voorzitter)

Mw. J.M.C. Snels

Geboren

2 april 1956

Nationaliteit

Nederlandse

Beroep/hoofdfunctie

Voorzitter AFMP

Nevenfunctie

Lid van de Raad van Toezicht van Diversteit in Bedrijf

Tijdstip van eerste benoeming

Juni 2013

Lopende termijn waarvoor benoemd

4 jaren

Lid Commissie

Remuneratie- en benoemingscommissie Loyalis

D. Kotteman (vanaf 9 november 2015)

Geboren

23 februari 1957

Nationaliteit

Nederlandse

Beroep/hoofdfunctie

Executive advisor

Nevenfunctie

Voorzitter IT Quality Board gemeente

Amsterdam

Tijdstip van eerste benoeming

November 2015

Lopende termijn waarvoor benoemd

4 jaren

Lid Commissie

Audit & Risk Committee Loyalis

BELEGGINGSADVIESCOMMISSIE LOYALIS

Drs. M.J.M. Jochems (voorzitter)

Prof. Dr. P.M.A. Eichholtz (t/m 1 juli 2015)

Drs. A.J.C. de Ruiter

STATUTAIRE DIRECTIE VAN GECONSOLIDEERDE GROEPSMAATSCHAPPIJEN

Loyalis Schade NV

Loyalis NV

Loyalis Leven NV

Loyalis NV

Loyalis Kennis en Consult BV

Loyalis NV

Loyalis Diensten BV

Loyalis NV

Loyalis Sparen & Beleggen NV

Loyalis NV

Cordares Advies BV

Loyalis NV

Loyalis Leven VRF I BV

Loyalis NV

Loyalis Leven VRF II BV

Loyalis NV

Loyalis Schade VRF I BV

Loyalis NV

Loyalis Schade VRF II BV

Loyalis NV

EXTERNE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

EXTERNE ACTUARIS

Willis Towers Watson

COLOFON

Uitgave:

Loyalis NV
Oude Lindestraat 70
6411 EJ Heerlen

Tekst:

Loyalis NV
[Tekst & Meer]

Design en uitvoering:

Scripta Communicatie